

VILNIAUS UNIVERSITETAS
TEISĖS FAKULTETAS
BAUDŽIAMOSIOS JUSTICIJOS KATEDRA

Mildos Bajorinaitės
V kurso, baudžiamosios justicijos
studijų šakos studentės

Magistro darbas
Priežastinio ryšio problematika teismų praktikoje

Vadovas: Dr. Paulius Veršekys
Recenzentas: Doc. Gintaras Jasaitis

2019
Vilnius

Turinys

IŽANGA.....	3
1. PRIEŽASTINIO RYŠIO SAMPRATA IR REIKŠMĖ BAUDŽIAMOJOJE TEISĖJE	7
1.1. Priežastinio ryšio samprata	7
1.2. Priežastinio ryšio nustatymui taikoma metodika Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje ir Vokietijoje.....	13
1.3. Priežastinio ryšio teorijos	19
1.3.1. Ekvivalentinio priežastinio ryšio teorija	19
1.3.2. Adekvataus priežastinio ryšio teorija.....	24
1.3.3. Artimiausios priežasties teorija.....	28
1.3.4. Esminės ir veikiančios priežasties teorija	32
2. PRIEŽASTINIO RYŠIO PROBLEMOS NACIONALINĖJE TEISMŲ PRAKTIKOJE.....	35
2.1. Priežastinio ryšio problemos, nagrinėjant nusikalstamų veikų žmogaus gyvybei bylas.....	36
2.2. Priežastinio ryšio problemos, nagrinėjant darbo saugos taisyklių pažeidimų bylas	47
2.3. Priežastinio ryšio problemos, nagrinėjant eismo saugumo taisyklių pažeidimų bylas	54
IŠVADOS.....	60
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	63
SANTRAUKA	69
SUMMARY	70

IŽANGA

Priežastinio ryšio sampratos aiškinimas nėra būdingas vien tik teisės mokslui, jį aiškina ir kitos mokslo disciplinos, pateikdamos skirtingą šio reiškinio sampratos prasmę. Kaip paaiškės toliau šiame darbe, baudžiamoji teisinio priežastingumo samprata nėra visiškai atsieta nuo kitų mokslo šakų priežastingumo, todėl nes priežasties ir padarinio ryšio konstatavimas mokslo prasme yra būtina sąlyga teisinio priežastinio ryšio konstatavimui.

Baudžiamajoje teisėje priežastinis ryšys yra objektyvus nusikalstamos veikos sudėties požymis, kurio konstatavimas yra būtina baudžiamosios atsakomybės priskyrimo sąlyga nagrinėjant nusikalstamų veikų, kurių sudėtys yra materialios, bylas. Lietuvos baudžiamajame įstatyme nėra įtvirtintų taisyklių, kurios nubrėžtų aiškią kryptį, kaip vienoje ar kitoje byloje teismai turėtų spręsti priežasties ir padarinio santykio ryšį. Todėl jo išsprendimas priklauso tik nuo bylą nagrinėjančio teismo turimų žinių apie priežastingumo teorijas bei gebėjimo jas taikyti praktikoje. Svarbu suprasti, kad siekiant tinkamai išspręsti priežastinį ryšį byloje yra būtina nustatyti kriterijus, leidžiančius įvertinti sąlygas, kurioms esant baudžiamajame įstatyme uždraustų padarinių kilimą būtų galima pagrįstai priskirti asmeniui kaip jo elgesio rezultata. Lietuvos teismų praktikoje pastebimas akivaizdus tokių kriterijų trūkumas, kas manytina ir lemia esamą problematiką joje.

Nagrinėjamos temos aktualumas

Šio darbo naujumas pasireiškia tuo, kad priežastinio ryšio problematika Lietuvos teisinėje sistemoje yra menkai išanalizuota. Autorė pastebi, kad Lietuvos baudžiamosios teisės doktrinoje baudžiamajai teisinei priežastinio ryšio sampratai skiriama itin mažai dėmesio, o mokslinių darbų, kurie atskleistų ne tik fragmentiškai baudžiamąją teisinę šio reiškinio sampratą, bet ir išsamiai apibrėžtų jo nustatymui skirtus kriterijus bei jų pritaikomumą praktikoje – nedaug. Išsamesnės šio objektyvaus nusikalstamos veikos sudėties požymio sampratos analizės sutinkamos prof. V. Piesliako bei prof. A. Abramavičiaus moksliniuose darbuose. Manytina, kad atsižvelgiant į tai, kad šis nusikalstamos veikos sudėties požymis yra lemiamas baudžiamosios atsakomybės už kilusius padariniu priskyrimo sąlyga, teisinei šio reiškinio analizei moksliniame diskurse turėtų būti skiriamas kur kas didesnis dėmesys, nei jis skiriamas šiandien. Būtina paminėti ir tai, kad aptartų mokslinių diskusijų bei žinių apie šį reiškinį stoka ypač atsiliepia teismų praktikoje sprendžiant priežastinio ryšio klausimus baudžiamosiose bylose. Joje neretai sutinkamos priežastinio ryšio nustatymo ir vertinimo klaidos. Todėl manytina, kad teisinei doktrinai bei teismų praktikai nacionaliniai moksliniai darbai, kuriuose apžvelgiami priežastinio ryšio nustatymo baudžiamosiose bylose probleminiai aspektai, yra vis dar labai

aktualūs.

Darbo tikslas

Atlikti priežastinio ryšio sampratos doktrinos analizę, kuria vadovaujantis bus apžvelgiamos priežastinio ryšio problemos teismų praktikoje, pateikiant šių problemų galimus sprendimo būdus.

Darbo uždaviniai

1. Priežastinio ryšio sampratos aiškinimo ištakos yra gilesnės ir apima ne tik teisinę sritį, svarbu gilintis į šią sampratą plačiau bei aptarti jos reikšmę ir kitose mokslo disciplinose, taip išskiriant baudžiamąją – teisinę priežastingumo sampratą.
2. Išanalizuoti daugiausiai taikomų priežastinio ryšio teorijų turinį ir apžvelgti jų pritaikymą priežastinio ryšio išsprendimui baudžiamosiose bylose.
3. Apžvelgiant konkrečių kategorijų bylas, identifikuoti teismų praktikoje kylančias priežastinio ryšio nustatymo problemas bei pateikti galimus šių problemų išsprendimo variantus.

Darbo objektas

Šiame darbe aptariama priežastinio ryšio kaip baudžiamosios atsakomybės sąlygos samprata, priežastinio ryšio nustatymui naudojamos metodikos bei priežastinio ryšio išsprendimui taikomų teorijų turinys. Darbe taip pat aptiriamos teismų praktikoje pasitaikančios problemos, nustatinėjant priežastinį ryšį konkrečių kategorijų bylose.

Tyrimo metodai

Šiame darbe atliekant išsikeltos problemos tyrimą naudojami šie mokslinio tyrimo metodai:

1. **Abstrakcijos metodas** – šis metodas naudojamas apibrėžiant priežastinio ryšio sampratą kitų mokslo šakų disciplinose, kartu išskiriant baudžiamąją teisinę šio reiškinių sampratą. Taip pat šis metodas naudojamas apibrėžiant reikšmingiausias priežastinio ryšio teorijas, taip išskiriant baudžiamąjo priežastingumo esminius kriterijus.
2. **Sisteminės analizės metodas** – šis metodas naudojamas kartu su lyginamuoju metodu, siekiant nustatyti bei palyginti Lietuvos, Jungtinės Karalystės ir Vokietijos teismų praktikoje naudojamas metodikas, skirtas priežastinio ryšio nustatymui ir teisingam išsprendimui baudžiamosiose bylose.
3. **Dokumentų analizės metodas** – šis metodas naudojamas tiriant Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – ir LAT) bei kitų Lietuvos ir užsienio teismų praktiką,

sprendžiant priežastinio ryšio problematiką konkrečių nusikalstamų veikų kategorijų bylose.

Darbo originalumas

Nors baudžiamosios teisės doktrinoje randama priežastinio ryšio temos analizių įvairiais aspektais, visgi šis objektyvus nusikalstamos veikos sudėties požymis, kaip būtina baudžiamosios atsakomybės priskyrimo sąlyga, Lietuvos mokslininkų darbuose kol kas nagrinėtas mažai ir gana fragmentiškai. Būtina paminėti, kad reikšmingiausios ir svarbiausios yra prof. V. Piesliako¹ atliktos priežastinio ryšio teorinės analizės, kurių gairėmis vadovaujantis ir susiformavo nacionalinių teismų praktika, sprendžiant priežastinio ryšio klausimus baudžiamosiose bylose. Baudžiamąją teisinę priežastinio ryšio sampratą taip pat nagrinėjo prof. A. Abramavičius², prof. A. Bielinis³, prof. R. Drakšas⁴, išsami priežastinio ryšio genezės analizė atlikta teisininko L. Žalnieriuo⁵ moksliniame straipsnyje. Priežastinio ryšio sampratai reikšmingi aspektai iš dalies aptarti ir prof. S. Bikelio⁶ daktaro disertacijoje. Vis dėlto išsamesnę priežasties ir padarinio ryšio analizę tiek teoriniu, tiek praktiniu lygmeniu galima sutikti užsienio autorių: J. Wessels⁷, J. Keiler⁸, P. K. Ryu⁹, E. Colvin¹⁰, W. Wilson¹¹, W. Glanville¹² ir kitų autorių moksliniuose darbuose.

Atsižvelgiant į ne itin gausius priežastinio ryšio mokslinius tyrimus Lietuvos teisės sistemoje bei įvertinus tai, kad teismų praktikoje vis dar iškyla sunkumų, nustatinėjant priežastinį ryšį baudžiamosiose bylose, manytina, kad panašaus pobūdžio šio reiškinio analizė yra labai aktuali.

Svarbiausi šaltiniai

Šiame darbe daugiausia nagrinėta Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika, taip pat žemesnių instancijų teismų sprendimai, analizuojant priežastinio ryšio nustatymui skirtas

¹ PIESLIAKAS, Vytautas. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Antroji pataisyta ir papildyta laida*. Vilnius: Justitia, 2009, p. 292.

² ABRAMAVIČIUS, A., et. al. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis*. Vilnius: Eugrimas, 2003, p. 180.

³ BIELINIS, Andrius. *Tyčinė nusikalstama veika Vokietijos ir Lietuvos baudžiamosiose teisėse: lyginamoji analizė*. Teisinės problemos, 2007, 3 (57), p. 70.

⁴ DRAKŠAS, Romualdas. *Baudžiamosios atsakomybės filosofiniai aspektai*. Teisė, 2015 (54), p. 56.

⁵ ŽALNIERIŪNAS, Linas. *Priežastinio ryšio genezė ir evoliucija filosofijos ir baudžiamosios teisės šaltiniuose*. Jurisprudencija 23 (2). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2016, p. 270.

⁶ BIKELIS, Skirmantas., *Tyčinė kaltė baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje*. Daktaro disertacija, Socialiniai mokslai (teisė). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2003 – 2007, p. 113.

⁷ WESSELS, Johannes. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Baudžiamoji veika ir jos struktūra*. Vilnius: Eugrimas, 2003, p. 68.

⁸ KEILER, Johannes. *Actus reus and participation in Europe criminal law*. Cambridge: Intersentia, 2013, p.111.

⁹ RYU, K. Paul. *Causation in criminal law*. Law Review, 106 (6). Philadelphia: University of Pennsylvania, 1958, p. 775.

¹⁰ COLVIN, Eric. *Causation in criminal law*. Law Review, 1 (2). Australia: Bond university, 1989, p. 269.

¹¹ WILSON, William. *Central Issues in Criminal Theory*. Oxford: Portland Oregon, 2002, p. 180.

¹² GLANVILLE, Williams. *Textbook of Criminal Law*. London: Stevens and sons, 1983, p. 378.

priežastingumo teorijas, gilintasi ir į užsienio teismų praktiką. Aiškinant priežastinio ryšio sampratą, remtasi prieš tai išvardintų tiek Lietuvos autorių V. Piesliako, A. Abramavičiaus, L. Žalnieriūno ir kt. moksliniais darbais, tiek ir užsienio autorių J. Wessels, J. Keiler, E. Colvin, P. K. Ryu ir kt. moksliniais darbais.

1. PRIEŽASTINIO RYŠIO SAMPRATA IR REIKŠMĖ BAUDŽIAMOJOJE TEISĖJE

1. 1. Priežastinio ryšio samprata

Priežastinio ryšio problematika teisės mokslo disciplinoje yra tokia pat sena, kaip ir pats teisės mokslas apskritai.¹³ Ir nors priežastinio ryšio doktrinos gairės baudžiamosios teisės srityje randamos jau Senovės Romoje, tačiau vis dėlto šiandieniniai priežastinio ryšio sampratos postulatai pradėjo formuotis tik XIX a.¹⁴ Priežastinio ryšio sąvoka gali būti suprantama įvairiai, taip yra todėl, nes priežastingumo problemas nagrinėjo ir sprendė įvairūs mokslininkai ir įvairios mokslo disciplinos. L. Žalnieriūnas pastebi, kad priežastinio ryšio samprata nėra vienareikšmė, todėl ji nėra būdinga ir priskirtina tik teisinei kategorijai.¹⁵ Kaip nurodo autorius P. K. Ryu, priežastinio ryšio samprata baudžiamosios teisės srityje ilgą laiką buvo aiškinama ją identifikuojant su kitų mokslo šakų pateiktomis priežastingumo sampratomis, todėl kitų mokslo sričių indėlis baudžiamosios teisės mokslo priežastingumo sampratos susiformavimui yra neabejotinas ir reikšmingas. Siekiant geriau suprasti ir išskirti baudžiamąją teisinę priežastinio ryšio sampratą, būtina apžvelgti kitų mokslo šakų priežastinio ryšio sampratas. Mokslinėje doktrinoje sutariama, kad didžiausią įtaką padarė gamtos mokslų bei filosofijos mokslo priežastinio ryšio sampratos.¹⁶

Baudžiamajai teisinei priežastinio ryšio sampratai ypač reikšmingos XVII a. gamtos mokslų disciplinoje susiformavusios priežastinio ryšio idėjos. To meto gamtos moksluose viskas buvo grindžiama mechaninio pasaulio samprata. Tam didelę įtaką turėjo to laikmečio išradimai, vienas iš jų – mechaninis laikrodis, būtent su juo daugelis mokslininkų bei išradėjų ir lygino pasaulį.¹⁷ Priežastinį ryšį tyrinėjo ir aiškino tokie garsūs mokslininkai, kaip I. Niutonas (1643 – 1727 m.), P. S. Laplasas (1749 – 1839 m.), G. Galilėjus (1564 – 1642 m.), G. W. Lebnizas (1649 – 1716 m.) ir kiti žymūs gamtos mokslo atstovai. Šie mokslininkai palaikė idėją, kad visi pasaulio reiškiniai paklūsta aiškiai tvarkai ir yra dėsningi, viešpatauja būtinumas, sporadiški reiškiniai prilyginami žinių apie reiškinius trūkumui.¹⁸ Fizikas ir matematikas P. S. Laplasas laikėsi požiūrio, kad „visi reiškiniai, net ir tie, kurie dėl savo nereikšmingumo tarsi nepriklauso nuo didžiųjų gamtos dėsnių, yra

¹³ ABRAMAVIČIUS, A., *et. al., supra note*, 2, p. 181.

¹⁴ *Ibid.*

¹⁵ ŽALNIERIŪNAS, L., *supra note*, 5, p. 271.

¹⁶ RYU, K. P., *supra note*, 9, p. 775.

¹⁷ NEKRAŠAS, Evaldas. *Filosofijos įvadas*. Vilnius: Mintis, 1993, p. 60.

¹⁸ ROZENTALIS, M. *Filosofijos žodynas*. Vilnius: Mintis, 1975, p. 80.

neišvengiamas šių dėsnių padarinys”¹⁹. Matematikas G. W. Leibnizas aiškindamas priežastingumą suformavo *pakankamos priežasties* principą, kuris buvo laikomas vienu iš metafizinės sistemos pamatų. Šis principas apima loginį pagrindą, aiškinant tikrąjį reiškinį priežastingumą. Anot G. W. Leibnizo: „Nieko nėra be priežasties, arba nėra poveikio be priežasties.” Tai reiškia, kad kiekvieno reiškinio atsiradimą nulėmia būtinoji priežastis, o logika yra reikalinga tam, kad būtų galima atsekti priežastis, kurios nulėmė pasekmes.²⁰ Analizuojant priežastinį ryšį gamtos moksluose pastebima, kad šioje mokslo disciplinoje gilinamasi į bendrąjį reiškinį priežastingumą, kuris aiškinamas tiksliai ir racionaliai remiantis logikos dėsniais. Tai akcentuojama ir mokslinėje doktrinoje, kurioje nurodoma, kad gamtos moksluose, tokiuose kaip fizika, kvantinė mechanika, elektrodinamika, priežastinio ryšio aiškinimui ir nustatinėjimui yra pasitelkiami eksperimentai, testai ir matematiniai skaičiavimai,²¹ tai rodo, kad priežastinis ryšys šiuose moksluose yra mechaninis deterministinis, reikalaujantis tikslumo bei logiško ir racionalaus šio ryšio pagrindimo.

Anot J. Wessels, priežastingumas baudžiamąja teisine prasme skiriasi nuo priežastingumo gamtos mokslų prasme.²² Pirmiausia todėl, kad baudžiamajoje teisėje yra susikoncentruojama tik ties žmogaus elgesiu, kurį galima įvardinti kaip konkrečios žalos priežastį. Šioje disciplinoje, nusikalstamų pasekmių priežastimi ir sąlygomis gali būti tik nusikalstamo subjekto pavojinga veika.²³ Vis dėlto baudžiamasis teisinis priežastingumas nėra visiškai atsietas nuo gamtos mokslų priežastingumo. Neretai, sprendžiant baudžiamosios atsakomybės priskyrimo klausimą, normatyvinis priežastinio ryšio priskyrimas reikalauja faktinio, mokslinio šio ryšio pagrindimo. Būtent dėl šios priežasties specialūs subjektai (prokuroras ir teismas) dažnai priežastinio ryšio faktiniam nustatymui į pagalbą pasitelkia įvairių sričių ekspertus, kurie, pasinaudodami savo žiniomis ir įgūdžiais, bei pasitelkdami įvairius metodus, priežastingumą byloje įvertina iš mechaninės, techninės reiškinų pusės. Ekspertai surašo ekspertizės aktą jame pateikdami ne teisinę, bet techninę priežastinio ryšio versiją, kuri yra paremta logiška ir racionali priežasties ir padarinio santykio analize, kaip ir gamtos moksluose. Tačiau ši išvada teismui nėra privaloma, nes priežastinio ryšio konstatavimas techniniu požiūriu dar nereiškia priežastinio ryšio buvimo

---

¹⁹ NEKRAŠAS, E., *supra note*, 17, p. 66.

²⁰ HULSWIT, Menno. *A short history of causation*. [interaktyvus: žiūrėta 2019 m. liepos 1 d.]. Prieiga per internetą: < <http://see.library.utoronto.ca/SEED/Vol4-3/Hulswit.htm> >

²¹ RYU, K. P., *supra note*, 9, p. 775.

²² WESSELS, J., *supra note*, 7, p. 68.

²³ PIESLIAKAS, Vytautas. *Mokymasis apie nusikaltimą ir nusikaltimo sudėtį*. Vilnius: Lietuvos policijos akademija, 1996, p. 32.

teisiniu požiūriu.²⁴ Juridiškai reikšmingas priežastinis ryšys bus tik tuomet, kai kaltininko padaryta veika realizuos nusikalstamos veikos sudėtį. Taigi gamtos mokslų priežastingumo samprata, kuri priežastinį ryšį tarp reiškinių įvertina iš mechaninės, faktinės pusės, baudžiamosios teisės priežastingumo sampratoje atsispindi per pagalbinius tokių ryšių nustatinėjančius subjektus, t. y. per ekspertus, kurie, pateikdami techninę priežastinio ryšio versiją, tik padeda kompetentingam subjektui priimti objektyvesnę ir tikslesnę išvadą dėl priežastinio ryšio byloje.

Teisiniam priežastingumui taip pat reikšmingos XVII–XVIII a. filosofijoje susiformavusios priežastingumo idėjos. Daugelio filosofų požiūriai išsiskyrė ties tuo, ar žmogus gali turėti įtakos priežastinėje įvykių grandinėje, ar jis, kaip ir visi reiškiniai, yra determinuotas. XVII a. moderniosios filosofijos atstovai T. Hobbes (1588–1679 m.) ir B. D. Spinoza (1632–1677 m.) laikėsi požiūrio, kad priežastinis ryšys egzistuoja tik tarp judančių kūnų, kurių tarpusavio sąveika yra nulemta mechaninio būtinumo.²⁵ Tai reiškia, kad žmogus jokios įtakos priežastinėje įvykių grandinėje neturi. Moderniosios filosofijos šalininkams antrinio XVIII a. filosofas P. A. Holbachas (1723–1789 m.). Anot jo, visi vykstantys reiškiniai yra tarpusavyje susiję būtinuoju priežastiniu ryšiu, o jų atsiradimas niekaip nepriklauso nuo žmogaus valios laisvės, nes gamtos dėsniai apima viską, net ir patį žmogų, kuris tėra gamtos organizmo dalis ir kurio veiksmai taip pat yra nulemti gamtos dėsnų, o tokių veiksmų sukelti padariniai yra būtinas ir natūralus rezultatas.²⁶ Mechaninio determinizmo principu paremtai priežastinio ryšio sampratos koncepcijai oponavo indeterministai. Jie kritikavo mechaninio determinizmo idėją išskeldami ir akcentuodami žmogaus laisvą valią reiškinių priežastingume.²⁷ Vienas iš inderterminizmo atstovų J. G. Fichtė (1762 – 1814 m.) teigė, kad žmogus yra dorovinė būtybė, ir kaip dorovinio elgesio subjektas turi laisvo pasirinkimo galimybę bei gali kontroliuoti savo veiksmus ir numatyti tokių veiksmų pasekmes.²⁸ O tai reiškia, kad jis turi įtakos ir gali kontroliuoti priežastinio ryšio grandinę suvokdamas savo veiksmų galimas pasekmes.

Šiuolaikinės baudžiamosios teisės priežastinio ryšio aiškinimo metodologija atmėta mechaninio determinizmo teiginius, kurie neigia žmogaus valios laisvę priežastingume. Nusikalstama veika yra tiesiogiai susijusi su žmogaus elgesiu (veikimu ar neveikimu), nes tik pavojingas, priešingas teisei žmogaus elgesys gali realizuoti nusikalstamo veikos sudėtį.

²⁴ PIESLIAKAS, V. *supra note*, 1, p. 293.

²⁵ HERZBERG, Frederik; WHACTER, Daniel. *Causality, Free Will and Divine Action*. Organon, 2019, F 26 (1), p. 2-4.

²⁶ LOZURAITIS, Albinas. *Pažinimas kaip laisva veikla*. p.15. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. liepos 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.zurnalai.vu.lt/problemos/article/view/5849/3880>>

²⁷ *Ibid.*, p. 66.

²⁸ NEKRAŠAS, E., *supra note*, 17, p. 68.

Kaip nurodo teisininkas R. Drakšas, baudžiamoji atsakomybė yra grindžiama žmogaus visiška ar daline laisve pasirinkti savo elgesio modelį. Kartu baudžiamajame įstatyme yra nurodytos aplinkybės, kuomet tam tikros sąlygos gali determinuoti asmens elgesį, tai, pvz., būtinas reikalingumas, įsakymo vykdymas ir pan. Visgi baudžiamojoje teisėje, sprendžiant priežastinio ryšio klausimą, nereikia įrodinėti asmens absoliučiai laisvos valios. Kaip teigia R. Drakšas: „Baudžiamajai atsakomybei pagrįsti pakanka pripažinti, kad kiekvienas žmogaus poelgis turi psichinį (o, ne mechaninį) ryšį, t. y. nulemtas įsitikinimų, determinuotas ir motyvuotas.”²⁹

Teisės mokslo srityje pripažįstama, kad didelę reikšmę turi XVIII a. filosofo D. Hume (1711 – 1776 m.) priežastingumo aiškinimo idėjos. Pasak jo, ryšys tarp priežasties ir padarinio gali būti pažintas tik *empiriniu patyrimu*. Jis teigia, kad „<...> kiekvienas padarinys yra įvykis, kuris skiriasi nuo priežasties. Todėl negalima jo surasti priežastyje, ir pirminis apriorinis jo išgalvojimas ar įsivaizdavimas yra visiškai savavališkas. Ir netgi po to, kai jis bus atskleistas, jo jungtis su priežastimi turi atrodyti tokia pat savavališka, nes visuomet yra daugybė kitų padarinių, kurie protui turi atrodyti visiškai suderinami su priežastimi ir natūralūs. Todėl veltui mes stengiamės tiksliai apibrėžti kokį nors atskirą įvykį arba išprotauti kokią nors priežastį ar padarinį nepasitelkę stebėjimo ir patyrimo”³⁰. Oponuodamas tiek gamtos mokslų atstovams, tiek moderniosios filosofijos atstovams D. Hume teigia, kad neegzistuoja joks būtinas ryšys, jis nurodo, kad pažinimas leidžia tik sužinoti, kad priežastinis ryšys tarp reiškinių yra, o ne tai, kad jis toks būtinas. D. Hume priežasties sąvokoje būtinumą pakeitė įpročiu, nes, pasak jo, priežastingumas iš tiesų yra daug kartų stebėti faktai ir tikėjimas, kad praeitis pasikartos ateityje.³¹ Jis nurodo, kad pvz., „<...> įvykius A ir B sieja priežastinis ryšys sakome tada, kai daug kartų buvo pastebėta, kad B įvyksta po to, kai įvyksta A, t. y. įvykių A ir B seką sieja asociacijos ryšys, kylantis iš mūsų įpratimo”³². D. Hume, išanalizavęs žmogaus ryšį su aplinka, laikėsi požiūrio, kad priežastingumo pažinimas grindžiamas subjektyviais, psichologiniais veiksniais, t. y. paremtas reiškinių stebėjimu ir tikėjimu, kad tiek jie pasikartos ateityje. Atsižvelgiant į tai, D. Hume filosofijoje suformuluota priežastingumo samprata – *subjektyvaus pobūdžio*.

Teisės mokslo srityje taip pat sutinkamas subjektyvus priežastinio ryšio pobūdis – vyraujantis civilinėje teisėje. Priežastinis ryšys civilinėje teisėje sprendžiamas vadovaujantis Civilinio kodekso 6.247 straipsniu, kuriame nurodoma, kad jis nustatomas

²⁹ DRAKŠAS, R., *supra note*, 4, p. 57.

³⁰ HUME, David. *Žmogaus proto tyrinėjimas*. Vilnius: Pradai, 1995, p. 58.

³¹ KANTAS, Imanuelis. *Praktinio proto kritika*. Vilnius: Mintis, 1987, p. 68 – 70.

³² HERZBERG, F., *supra note*, 25, p. 125.

tarp neteisėtų veiksmų ir kilusios žalos.³³ Civilinė atsakomybė ne visuomet kyli tiesiogiai žalą padariusiam asmeniui, o gali kilti ir kitiems, pvz., turėjusiems pareigą prižiūrėti žalą sukėlusį asmenį.³⁴ Tokiu atveju egzistuoja netiesioginis priežastinis ryšys, kuris civilinėje teisėje sprendžiamas vadovaujantis *bonus pater familias* kriterijumi, pagal kurį atsakomybė asmeniui gali būti priskiriama, jeigu jis nebuvo pakankamai rūpestingas ir atidus.³⁵ Sprendžiant civilines bylas teismų praktikoje „pagal atsakomybės prigimtį ir bylos aplinkybes nustatomas konkretus priežastinis ryšys, būtinas civilinei atsakomybei, atsižvelgia į sąžiningumo, teisingumo, protingumo reikalavimus.“³⁶ Atsižvelgiant į tai galima teigti, kad civilinėje teisėje vyrauja subjektyvus priežastinio ryšio pobūdis, nes nustatant jį atsižvelgiama į subjektyvius požymius.

Žmogaus laisvos valios įtaką reiškinių priežastingume sprendė ir vokiečių filosofas I. Kantas (1724 – 1804 m.). Jis nurodo, kad reiškinių pasaulyje vyrauja nekintami gamtos dėsniai ir visi faktai gali būti paaiškinami judesio vyksmais. Šis pasaulis, kaip teigia I. Kantas, mums yra duotas kaip pojūtinė realybė ir gali būti, nors ir ribotai, bet pažintas patyrimo ribose. I. Kantas pažinimą sieja su jusliniais ir samprotavimo gebėjimais. Pasak jo, vykstantys reiškiniai išjudina žmogaus protą ir pažadina veikti pažinimo sugebėjimą, o sąmonė, stebėdama reiškinius, pradeda lyginti, jungti arba skirti, ir tai yra pažinimas, kuris atsiranda anksčiau už patyrimą. Tas pats dėsnis galioja ir priežastingume. Priežastingumo principas I. Kanto filosofijoje formuluojamas taip: „Visi pakitimai turi savo priežastis.“ Šis dėsnis, pasak I. Kanto, yra perkeltas į patyrimą, jis galioja *a priori* ir yra mūsų sąmonėje. Tai reiškia, kad priežastinis ryšys gali būti išmąstytas, jeigu asmuo geba suvokti gamtos dėsnius, priežastingumas nereikalauja patyrimo, jis gali būti suvoktas.³⁷ I. Kantas, pripažindamas gamtinį determinizmą, kartu neneigia ir žmogaus laisvos valios reiškinių priežastingume, jis nurodo: „<...> pripažinti žmogų esant laisvą būtina ir dėl to, kad tik galėdamas laisvai pasirinkti jis yra atsakingas už savo poelgius ir pakaltinamas.“ I. Kantas teigia, kad pasaulį valdo gamtinis priežastingumas ir žmogus, kaip juslinė būtybė, nėra laisvas, tačiau egzistuoja ir kitas būtinumas, kuris pranoksta gamtinį – moralinės vertybės būtinumas, kuris pagrįstas pareigos įsisąmoninimu, ir čia žmogus, kaip dorovinė būtybė, gali laisvai determinuoti savo valios laisvę, t. y. laisvai pasirinkti elgesio modelį.³⁸ Taigi I.

³³ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 74 – 2262.

³⁴ AMBRASIENĖ, D., et. al. *Civilinė teisė. Prievolių teisė*. Lietuvos teisės universiteto Leidyklos centras: 2004, p. 185.

³⁵ BARANAUSKAS, Egidijus. *Notaro civilinė atsakomybė: aktualūs klausimai*. Jurisprudencija 37 (29), Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2003, p. 62.

³⁶ AMBRASIENĖ, D., et. al., *op.cit.*, 20- 87.

³⁷ ŠTRAUCHAS, Johanas. *Naujųjų amžių filosofijos istorija*. Vilnius: Amžius, 1996, p. 226-231.

³⁸ KANTAS, I. *supra note*, 31, p. 10-11.

Kanto priežastingumo aiškinime susijungia tiek subjektyvus elementas, pagal kurį išvados apie priežastinį ryšį daromos samprotaujant, tiek ir objektyvus elementas, kuriuo remiantis priežastingumas egzistuoja tarp reiškinių vykstančių objektyvioje tikrovėje. Visgi I. Kanto priežastingumas yra **objektyvaus pobūdžio**. Baudžiamajoje teisėje taip pat laikomasi pozicijos, kad priežastinio ryšio suvokimas nereikalauja būtino empirinio patyrimo, jis gali būti suvoktas ir išmąstytas. Tą pažymi ir V. Piesliakas, nuroydamas, kad priežastinis ryšys yra objektyvus, nes egzistuoja realybėje ir nepriklauso nuo asmens sąmonėje vykstančių procesų. Objektyvus priežastinio ryšio pobūdis reiškia ir tai, kad šis ryšys gali būti pažintas, t. y. nustatytas tiriant bylą. Bylą nagrinėjantis teismas priežastinį ryšį nustato remdamasis pirmiausia byloje esančių įrodymų visuma, taip pat vadovaudamasis baudžiamosios teisės teorinėmis žiniomis bei priežastingumo nustatymo metodika.³⁹ Baudžiamosios teisės srityje taip pat atsispindi I. Kanto akcentuota subjekto valios laisvė reiškinių priežastingume, kuri gali būti atsakinga už savo poelgių sukeltus padarinius. Kaip V. Piesliakas nurodo: „Objektyvus priežastinio ryšio pobūdis leidžia daryti išvadą, kad žmogus darydamas kažkokį poelgį, gali numatyti priežastinio ryšio vystymąsi, t. y. kokius padarinius gali sukelti tas poelgis.“ Būtent tokia padarinių numatymo galimybė yra viena iš svarbiausių baudžiamosios atsakomybės sąlygų.⁴⁰

Didelę reikšmę priežastinio ryšio aiškinimui padarė ir XIX a. filosofo J. S. Millio (1806 – 1873 m.) pateiktos idėjos. Reikšmingiausia pripažįstama J. S. Millio *eliminacinės indukcijos* teorija. Šios teorijos veikimo principas toks, kad norint paaiškinti, kokios yra reiškinio B priežastys žinant, kad prieš B vyko visa eilė kitų reiškinių ar kad B įvyko esant tam tikroms aplinkybėms (aplinkybei $A_1 A_2 \dots A_3$), ši teorija nustato taisykles, pagal kurias galima pašalinti (eliminuoti) tuos reiškinius ar aplinkybes, kurios neturėjo įtakos B atsiradimui, tai reiškia – nėra B priežastis. Jeigu po eliminacijos procedūros likęs reiškinys, pvz., A_3 ir darė įtaką B reiškinio atsiradimui, tai reiškia, kad jis ir yra B priežastis. Anot J. S. Millio: „*Jeigu prielaida, kad B priežastis yra viena iš duotos aibės A narių, yra teisinga, eliminacinė dedukcija tampa neklystančiu metodu.*“⁴¹ Šios teorijos atitikmuo sutinkamas ir baudžiamajoje teisėje. Tai **būtiniosios padarinių kilimo sąlygos taisyklė** (lot. *conditio sine qua non*). Ši teorija ypač praverčia tais atvejais, kai padarinių kilimą galima susieti su keliomis sąlygomis ar priežastimis, ir reikia nuspręsti, kuri sąlyga ar priežastis buvo pagrindinė lėmusi padarinių atsiradimą. Todėl nustatyti priežastinį ryšį tais atvejais, kai

---

³⁹ PIESLIAKAS, V., *supra note*, p. 293.

⁴⁰ *Ibid.*

⁴¹ NEKRAŠAS, E., *supra note*, 17, p. 109 – 110.

išaiškėja kelios įstatyme numatytų padarinių kilimo priežastinės sąlygos, priežastinio ryšio nustatinėjimas yra pradamas nuo būtinosios sąlygos taisyklės patikrinimo.⁴²

Atsižvelgiant į tai kas išdėstyta galima teigti, kad analizuojant priežastinio ryšio sampratą skirtingose mokslo disciplinose, pastebima, kad tiek gamtos mokslų, tiek ir filosofijos mokslo atitikmenys randami baudžiamosios teisės priežastingumo sampratoje. Visgi, išskiriant baudžiamąją teisinę priežastinio ryšio sampratą, galima paminėti, kad ši samprata sprendžia tik tokio santykio priežastingumą, kuris susijęs su asmens nusikalstama veika ir tokios veikos sukeltų padarinių atsiradimu. Paminėtina ir tai, kad baudžiamojoje teisėje vyrauja objektyvus priežastinio ryšio pobūdis. Šis pobūdis reiškia, kad priežastinio ryšio suvokimas nereikalauja empirinio patyrimo, jis gali būti išmąstytas ir nustatytas tiriant bylą. Be to, objektyvus priežastinio ryšio pobūdis atmeta filosofines determinizmo idėjas ir pripažįsta žmogaus įtaką priežastingume, t. y. tai, kad kiekvienas asmuo prieš darydamas nusikalstamą veiką, gali numatyti kokius padarinius gali sukelti jo veika, o tai yra viena svarbiausių baudžiamosios atsakomybės priskyrimo sąlygų.

1.2. Priežastinio ryšio nustatymui taikoma metodika Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje ir Vokietijoje

Priežastinis pavojingos veikos ir baudžiamajame įstatyme numatytų pavojingų padarinių ryšys yra objektyvus nusikalstamos veikos sudėties požymis, visuomet įrodinėtinas tiriant nusikalstamų veikų, kurių sudėtys yra materialios, bylas.⁴³ Materialios sudėtys apima tokius atvejus, kai be pavojingos veikos turi atsirasti ir įstatyme įtvirtinti konkretūs padariniai, pvz., kito žmogaus mirtis. Ar konkretus asmuo yra atsakingas už kilusius padarinius, nustatyti pasitelkiamas priežastinis ryšys, kuris padeda ne tik suprasti *actus reus* baudžiamojoje teisėje, bet ir suteikia logikos sąsają tarp nusikalstamo elgesio ir kilusių padarinių.⁴⁴

Nustatinėjant priežastinį ryšį baudžiamojoje byloje, būtina nustatyti loginę reiškinių seką, o taip pat, kaip ir bet kurioje žmonių santykių sferoje, privalu skirti – būtinas ir atsitiktines priežastis. Šiam tikslui tiek nacionaliniai, tiek ir užsienio valstybių teismai sprenddami priežastinį ryšį bylose vadovaujasi priežastingumo nustatymui skirtomis metodikomis, kurios padeda iš daugelio priežasčių išskirti baudžiamajai teisei reikšmingą priežastinę sąlygą – subjekto nusikalstamą elgesį bei to elgesio poveikį kilusiam rezultatui. Žvelgiant į skirtingų šalių bausmių sistemas pastebima, kad metodikos nėra tapačios, todėl

⁴² PIESLIAKAS, Vytautas, *supra note*, 1: 283.

⁴³ *Ibid.*, p. 279.

⁴⁴ KEILER, J., *supra note*, 8, p.111.

toliau darbe bus apžvelgiamos Lietuvos, Jungtinėje Karalystėje, Vokietijos teismų jurisprudencijoje taikomos priežastinio ryšio nustatymui skirtos metodikos.

Lietuvos baudžiamosios teisės doktrinoje pažymima, kad išvada dėl priežastinio ryšio yra teisinė, ją daro specialūs subjektai – prokuroras ir bylą tiriantis teismas remdamiesi: bylos medžiaga, teorinėmis žiniomis apie priežastinį ryšį bei priežastinio ryšio nustatymo metodika.⁴⁵ Priežastinio ryšio nustatymo metodika susideda iš dviejų etapų: 1) būtinios padarinių kilimo sąlygos taisyklės nustatymo; 2) priežastinio ryšio pobūdžio nustatymo.⁴⁶ Ši metodika atspindi ekvivalentinio ir adekvataus priežastinio ryšio teorijas.

Lietuvoje pirmasis žingsnis, nustatant priežastinį ryšį baudžiamoje byloje, yra būtinios padarinių kilimo sąlygos taisyklės nustatymas. Kaip nurodo baudžiamosios teisės teoretikas V. Piesliakas: „Būtinios padarinių kilimo sąlygos nustatymas – tai fakto, ar aprašyta ir asmens padaryta veika buvo būtina padarinių kilimo sąlyga.“⁴⁷ Remiantis šia sąlyga, priartėjama prie išvados, ar kaltininko veiksmai buvo tiesioginė padarinių kilimą nulėmusi priežastis. A. Abramavičius nurodo, kad jeigu šią veiką išskyrus iš kitų aplinkybių, įvykiai toliau vystosi kaip ir vystėsi, ji negali būti pripažįstama būtina nusikalstamų padarinių atsiradimo sąlyga.⁴⁸ Visgi minėtos sąlygos nustatymas galutinai nepatvirtina priežastingumo konkrečioje byloje. Todėl nustačius, kad veika buvo būtinoji padarinių kilimo sąlyga, prieinama prie antrojo priežastinio ryšio nustatymo etapo – jo pobūdžio nustatymo byloje.

Antrajame etape sprendžiamas priežastinio ryšio pobūdis, t. y. sprendžiama, ar priežastinis ryšys yra atsitiktinis ar būtinasis. Remiantis V. Piesliaku, atsitiktinis priežastinis ryšys yra „<...> nebūdingas, nedėsningas vidinis reiškinių ryšys, kai per daugkartinius bandymus veika paprastai nesukelia mus dominančių padarinių, tačiau tam tikromis, retomis, o gal net nepasikartojančiomis sąlygomis, prisidėjus kažkokiai papildomai aplinkybei, padaryta veika gali sukelti pavojingus padarinius“⁴⁹. Priešingai, kaip pažymi V. Piesliakas: „Būtinasis priežastinis ryšys yra būdingas, dėsningas vidinis reiškinių ryšys. Būtinasis priežastinis ryšys yra toks, kai tam tikromis sąlygomis dominanti veika visada ar bent jau paprastai (daugeliu atvejų) sukelia tam tikrus pavojingus padarinius. Viena iš būtiniojo priežastinio ryšio savybių yra ta, kad jis yra iš anksto numatomas.“⁵⁰ Pavojingų padarinių numatymo galimybę autorius V. Piesliakas sieja su

⁴⁵ PIESLIAKAS, V., *supra note*, 1, p. 281.

⁴⁶ *Ibid.*, p. 283.

⁴⁷ PIESLIAKA, V., *op. cit.*, 1, p. 291

⁴⁸ ABRAMAVIČIUS, A., *et. al.*, *supra note*, 1, p. 182.

⁴⁹ PIESLIAKAS, V., *supra note*, 1, p. 292.

⁵⁰ *Ibid.*

visuomenine ir gyvenimiška žmogaus patirtimi bei praktika ir pažinimu, kuris suponuoja ir leidžia numatyti žmogui jo veiksmų pasekmes.⁵¹

Svarbu paminėti ir tai, kad baudžiamąją teisinę reikšmę turi tik būtinas priežastinis ryšys, kaip nurodo V. Piesliakas: „Tik išvada apie būtinąjį priežastinį ryšį pagrindžia, kad tiriamojoje veikoje yra objektyviųjų požymių.”⁵² Išvada apie atsitiktinio priežastinio ryšio pobūdį leidžia daryti konkluziją, kad nėra priežastinio ryšio baudžiamuoju teisiniu požiūriu, nes priežastinis ryšys baudžiamuoju teiseje yra siejamas tik su būtinuoju priežastiniu ryšiu. Vis dėlto kyla abejonių, ar padarinių priskyrimui visada pakanka vien tik būtinąjo ryšio konstatavimo. Pvz., A paduoda B heroino švirškštą, kurį B pats sau, niekieno neverčiamas, susileidžia ir vėliau miršta. Nors A galėjo numatyti, kad B heroino injekcija gali sukelti mirtinas pasekmes, ir teoriškai toks priežastinis ryšys gali būti traktuojamas kaip būtinas, tačiau A priskirti atsakomybę už B mirtį būtų netikslu, nes B pats nusprendė susileisti injekciją. Autorius A. Bielinis tokiems atvejais siūlo, kad padarinių inkriminavimą asmeniui turėtų apriboti – **asmeninės atsakomybės principas**.⁵³

Apibendrinat išsakytus teiginius, Lietuvoje nustatinėjant priežastinį ryšį pirmiausia yra išsprendžiamas faktinis priežastingumas, tuo tarpu teisinis priežastinis ryšys (padarinių priskyrimas kaltininkui) Lietuvoje sprendžiamas atskiriant būtinąjį priežastinio ryšio pobūdį nuo atsitiktinio, t. y. tik padariniai susiję būtinuoju ryšiu su veika, gali būti priskiriami nusikalstamą veiką padariusiam asmeniui.

Jungtinėje Karalystėje, anot J. Keiler, baudžiamosios teisės doktrinoje priežastinis ryšys apibūdinamas kaip teisinis, principinis. Toks požiūris susiformavo todėl, nes visuotinai pripažįstama, kad priežastinis ryšys yra teisinė sąvoka, reikalaujanti daugiau nei faktinio priežastingumo. Be to, kaip pažymi J. Keiler, jurisprudencija sukūrė nemažai principų, kurie turi didelės reikšmės baudžiamosios atsakomybės priskyrimui.⁵⁴ Anglijoje nustatant priežastinį ryšį vadovaujamosi įvairiomis taisyklėmis, todėl sunku išskirti vieną/esminę priežastinio ryšio nustatymo metodiką, bet visgi svarbiausias taisykles ir principus galima išskirti.

Priežastinis ryšys Jungtinės Karalystės teismuose yra laikomas fakto klausimu. Pirmiausia jis yra sprendžiamas vadovaujantis *conditio sine qou non* taisykle, kuri Jungtinėje Karalystėje įvardijama „bet dėl“ (angl. but for) testu. Remiantis šiuo testu, kiekviena sąlyga, kurią pašalinus padariniai nebekyla, yra tuos padarinius nulėmusi priežastis. Priešingai, jeigu, eliminavus sąlygą, padariniai vis vien kyla, eliminuota sąlyga

⁵¹ *Ibid.*

⁵² *Ibid.*, p. 294.

⁵³ BIELINIS, A., *supra note*, 3, p. 72.

⁵⁴ KEILER, J., *supra note*, 8, p. 122.

negali būti laikoma padarinius sukėlusia priežastimi. Mokslinėje literatūroje nurodoma, jog „bet dėl“ testas yra mąstymo eksperimentas, kurio rezultatai pagrįsti faktinėmis mokslinėmis žiniomis apie tam tikrų veiksnių priežastį ir jų sukeltus padarinius.⁵⁵ Taigi šis testas Jungtinėje Karalystėje yra naudojamas faktiniam moksliniam (angl. *facto cause*) ryšiui nustatyti. Teisiškai, kad konkretus asmuo būtų atsakingas už padarinių kilimą, vien faktinio priežastinio konstatavimo nepakanka, reikia nustatyti ir teisinį priežastinį ryšį (angl. *imputable or legal cause*). Jungtinėje Karalystėje tiek faktinio priežastinio ryšio, tiek teisinio priežastinio ryšio konstatavimas yra būtinas baudžiamosios atsakomybės kaltininkui priskyrimo elementas.⁵⁶

Baudžiamasis teisinis priežastinis ryšys nustatomas, remiantis baudžiamajame įstatyme įtvirtintais juridiniais kriterijais. Tradiciškai šis ryšys Jungtinėje Karalystėje yra siejamas su *means rea* (kaltininko elgesiu): vyrauja principas *actus non facit nisi mens sit*, kuris reiškia „<...> veika padaro asmenį kaltą pagal įstatymą tik tada, kai smerktina jo sąmonė“.⁵⁷ Mokslinėje doktrinoje nurodoma, kad atvejai, kai be kaltininko pavojingo elgesio prie padarinių kilimo prisidėjo ir kitos priežastinės sąlygos, pvz., tretieji asmenys, atsakomybės priskyrimas bus sprendžiamas atsižvelgiant į kaltės laipsnį. Už kilusius padarinius atsakys tas kaltininkas, kurio kaltės laipsnis buvo aukštesnis.⁵⁸ Vis dėlto, nepaisant kitų prie rezultato atsiradimo prisidėjusių sąlygų, kaltininko veiksniai turi būti pagrindinė priežastis, nulėmusi *actus reus* realizavimą. Todėl Jungtinės Karalystės teismai sukūrė saugiklį – *de minimis* priežastinio ryšio taisyklę, pagal kurią kaltininkui gali būti priskirti socialiai žalingi padariniai, jeigu jo veiksmai buvo daugiau nei minimali tų padarinių atsiradimo priežastis.⁵⁹

Jungtinėje Karalystėje sunkių nusikaltimų bylas nagrinėja teisėjas ir dvylika prisiekusiųjų, kurių balsų dauguma yra priimamas sprendimas baudžiamojoje byloje. Sprendžiant priežastinio ryšio klausimą, žiūri vadovaujasi teisiniais priežastinio ryšio postulatais, kuriuos teisėjas jiems privalo paaiškinti. Kaip nurodo baudžiamosios teisės profesorius W. Glanville, prisiekusiesiems teismas išaiškina, kad kaltininko veiksmai turi būti „efektyvi“ (angl. *efficient*) arba „tiesioginė“ (angl. *direct*), arba „artima“ (angl. *proximate*), arba „esminė“ (angl. *substantial*) rezultato priežastis ir kad pastarojo veiksmai turi būti vienintelė ar net pagrindinė priežastis, atsižvelgiant į tai, kad jie turi „reikšmingai“

---

⁵⁵ *Ibid.*, p. 124.

⁵⁶ GLANVILLE, W, *supra note*, 12, p. 378.

⁵⁷ PRADEL, Jean. *Lyginamoji baudžiamoji teisė*. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 222.

⁵⁸ COLVIN, E., *supra note*, 10, p. 269.

⁵⁹ GLANVILLE, W., *supra note*, 12, p. 385.

(angl. significantly) prisidėti prie rezultato atsiradimo.⁶⁰ Minimas autorius taip pat nurodo, kad svarbią reikšmę, sprendžiant priežastinio ryšio klausimą, turi ir šie principai: įprasto pavojaus principas (angl. the ordinary hazard principle); protingo numatymo principas (angl. the reasonable foresight principle); naujo akto įsitraukimo principas (angl. the principle of the new intervening act) bei principas, kad aplaidumas turi būti reikšmingas (angl. the rule that negligence must be relevant), šiais principais vadovaujamosi ir sprendžiant atsakomybės priskyrimo klausimą.⁶¹

Apibendrinant minėtus teiginius, Jungtinėje Karalystėje, kaip ir Lietuvoje, sprendžiant priežastinį ryšį pirmiausia susiduriama su klausimu, ar konkretus elgesys iš tikrųjų buvo priežastiniu ryšiu susijęs su rezultatu, t. y. išsprendžiamas faktinis priežastingumas. Antrajame etape sprendžiama, ar asmuo bus teisiškai patrauktas atsakomybėn už padarinių atsiradimą, t. y. sprendžiamas teisinis priežastinis ryšys, kurio išsprendimui vadovaujamosi įvairiomis jurisprudencijoje suformuotomis taisyklėmis bei principais. Jungtinėje Karalystėje asmenis patraukimo baudžiamojon atsakomybėn būtina sąlyga yra konstatavimas tiek faktinio, tiek teisinio priežastinio ryšio.

Vokietijoje vyrauja požiūris, kad priežastinis ryšys baudžiamojame teisėje negali būti siejamas su kitų mokslo šakų priežastinio ryšio sampratomis. Kaip nurodo J. Wessels: „Baudžiamojame teisėje priežastingumo sąvoka yra teisinė socialinė sąvoka, turinti ontologinių ir norminių aspektų, todėl ji negali būti sutapatinta su priežastingumo sąvoka nei gamtos moksluose, nei filosofijoje.”⁶² Vokietijos mokslinėje doktrinoje griežtai atirbojamas faktinis (gamtinis) ir teisinis priežastinis ryšys. Anot J. Wessels, „<...> svarstant, ar veikos sudėtis realizuota, empirinį padarinių priežasties klausimą būtina skirti nuo norminio pagrįsto objektyvaus padarinių inkriminavimo”⁶³. Minimas autorius taip pat nurodo, kad ne kiekvienas priežastingumas teisiškai yra toks reikšmingas, kad juo galėtų būti grindžiama baudžiamoji atsakomybė, jis teigia: „Objektyviai priskirtini tik tie veikos padariniai, kurie atsiranda esant teisiškai svarbiam veikos sudėti atitinkančiam priežastiniam ryšiui.”⁶⁴ Remiantis autoriumi, galima teigti, kad Vokietijoje, sprendžiant baudžiamosios atsakomybės klausimą, reikšmingas yra tik teisinis priežastinis ryšys. Tačiau siekiant įsiaiškinti faktinio priežastingumo vaidmenį atsakomybės priskyrimo žvelgiama į priežastinio ryšio nustatymo metodiką giliau.

---

⁶⁰ *Ibid.*, p. 382.

⁶¹ *Ibid.*, p. 384.

⁶² WESSELS, J., *supra note*, 7, p. 68.

⁶³ *Ibid.*

⁶⁴ *Ibid.*

Vokietijoje, kaip ir Anglijoje, nustatinėjant priežastinį ryšį pirmiausia vadovaujama būtinios padarinių kilimo sąlygos teorija (vok. Äquivalenztheorie), pagal kurią nustatinėjamas faktinis (gamtinis) priežastinis ryšys. Šiame etape visos prielaidos apie priežastines sąlygas, nulėmusias rezultato atsiradimą, yra testuojamos remiantis empiriniais duomenimis. Tačiau, kaip nurodo A. Bielinis, Vokietijos bausmių sistemai aišku, kad sąlygos teorija yra per plati ir šiuo aspektu turi būti koreguojama, nustatant konkrečias atsakomybės ribas. Minimais autorius pažymi, kad Vokietijos baudžiamosios teisės teorija išsprendžia šią problemą objektyvaus padarinių inkriminavimo požymiu.⁶⁵ Remiantis šiuo požymiu, pasak J. Wessles, esminis yra ne tik priežasties ir rezultato santykio klausimas, bet ir tai, ar socialiai žalingi padariniai, atsižvelgiant į žmogaus galimybes, gali būti priskirti kaip „jo kūrinys“.⁶⁶ Mėtas autorius išskiria ir nurodo, kad sprendžiant dėl objektyvaus padarinių inkriminavimo (tiek tyčinių, tiek ir neatsargių veikų atvejais) Vokietijos teismuose atsižvelgiama į tai:

- a) nustatinėjama, ar asmuo veikimu ar neveikimu sukelia veikos sudėtį atitinkančius padarinius (faktinis priežastinio ryšio nustatymas);
- b) nustatinėjama, ar tokį elgesį buvo galima objektyviai numatyti ir jo išvengti. Apie tai sprendžiama vadovaujantis adekvatumo teorijoje paminėtais principais, atsižvelgiant į ypatingas kaltininko žinias;
- c) nustatinėjama, ar pavojus, kurį kuria veikos sudėtį atitinkantys žalingi padariniai, kaip adekvačios priežastinės sekos rezultatas, atsiranda dėl neteisėto kaltininko poelgio ar peržengus leistiną ribą. Šiuo atveju būtina atsižvelgti į teisės normos keliamą tikslą.⁶⁷

J. Keiler nurodo atvejus, kai padariniai, vadovaujantis objektyvaus padarinių inkriminavimo požymiu, neturėtų būti priskirti asmeniui kaip jo veiksmų rezultatas. Priskyrimas draudžiamas:

- a) jeigu sukurtas teisiškai reikšmingas pavojus neviršija bendros gyvybės rizikos arba rizika yra socialiai priimtina;
- b) rezultatas neturi būti priskiriamas asmeniui taip pat tuo atveju, jeigu jis bandė sumažinti pavojų kitam asmeniui ar bet kokiam kitam teisiškai saugomam interesui;
- c) jeigu auka pati kelia sau pavojų ir save žaloja. Išskyrus atvejus, kai auka negali suprasti savo veiksmų dėl amžiaus, psichinės struktūros ir pan. Tokiu atveju atsakomybė bus priskiriama faktinę situaciją kontrolę valdžiusiam asmeniui;

⁶⁵ BIELINIS, A., *supra note*, 3, p. 70.

⁶⁶ WESSELS, J., *op. cit.*, 7, p. 73.

⁶⁷ *Ibid.*, p. 74.

d) jeigu negalima nustatyti ryšio tarp pareigos pažeidimo ir tikrojo rezultato. Ši išimtis vadinama „teisėtu alternatyviu elgesiu“ (vok. rechtmäßiges Alternativverhalten).⁶⁸

Taigi Vokiečių mokslininkai paprastai griežtai atskiria faktinį ir teisinį priežastinį ryšį. Atitinkamai priežastinio ryšio vertinimas yra dviejų pakopų procesas, kuriame plačius faktinio/natūralistinio priežastingumo nustatymui naudojamos ekvivalentinės (Äquivalenztheorie) teorijos rezultatus riboja antras, normatyvinis žingsnis – objektyvaus priskyrimo teorija. Pastarasis yra esminis, nes padariniai kaltininkui priskirtini tik įvertinus, ar priežastinis ryšys, atsižvelgiant į teisinę normą, yra juridiskai reikšmingas, tuo tarpu pirmasis etapas yra tik antrojo sudedamoji dalis, todėl manytina, kad tokia metodika yra atitinkanti teisinę priežastinio ryšio sampratą.

1.3. Priežastinio ryšio teorijos

1.3.1. Ekvivalentinio priežastinio ryšio teorija

Ekvivalentinio priežastinio ryšio teorija (vok. Äquivalenztheorie; angl. But for.) arba, kaip mokslinėje doktrinoje dar dažnai įvardijama, sąlygos teorija (vok. Bedingungstheorie; lot. Conditio sine qua non.), susiformavo XIX a. viduryje Vokietijoje ir vėliau paplito Austrijoje, Olandijoje, Skandinavijos šalyse bei Šveicarijoje. Šios teorijos pradininkais yra laikomi – M. V. Buri, F. Listas ir M. Lapmenas.⁶⁹ Verta paminėti ir tai, kad daugelyje šalių priežastinio ryšio nustatinėjimas baudžiamojoje byloje pirmiausia pradedamas būtent nuo šios ekvivalentinės priežastinio ryšio teorijos.

Ekvivalentinio priežastinio ryšio teorijoje svarbiausias yra būtinosios sąlygos elementas, kaip nurodo J. Wessels: „<...> priežastis (baudžiamosios teisės prasme) – tai bet kuri padarinio sąlyga, be kurios padarinys tokiu pavidalu nebūtų atsiradęs.“⁷⁰ Ši teorija taip pat yra paremta visų padarinių prielaidų lygiavertiškumu, remiantis ja, visos sąlygos, be kurių žalingo rezultato nė nebūtų buvę, turi būti laikomos lygiavertėmis priežastimis, kilusiomis rezultato atžvilgiu, neatsižvelgiant į jų reikšmingumą ar atstumą nuo kilusio rezultato.⁷¹ Sąlygų lygiavertiškumą A. Aichele apibrėžia taip: „Bet kuri iš jų: loginė, metafizinė, natūralistinė, moralinė, normatyvinė ir pan., – turi tą pačią vertę, nes vaidina

⁶⁸ KEILER, J. *supra note*, 8, p. 133-135.

⁶⁹ ABRAMAVIČIUS, A., *et. al.*, *supra note*, 2, p. 181.

⁷⁰ WESSELS, J., *supra note*, 7, p. 69

⁷¹ VIKOVIC, Igor. *Applying the equivalence theory in criminal law – some issues of interest*. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. liepos 25 d.]. Prieiga per internetą:

<<http://anali.ius.bg.ac.rs/Annals%202007/Annals%202007%20pg%20151-163.pdf>>

priežastinį vaidmenį, kad nusikaltimą įvykdytų.”⁷² Taigi ekvivalentinio priežastinio ryšio teorija suprantama kaip hipotetinio racionalaus pašalinimo *sui generis* procesas, pagal kurį sprendžiama, ar pasekmė būtų atsiradus testavimo būdu, eliminuojant sąlygas.

Anot J. Wessels, taikant ekvivalentinio priežastinio ryšio teoriją, „visų svarbiausia – priežastinis ryšys tarp faktinės įvykio eigos ir konkretaus padarinio”⁷³. Remiantis minėtu autoriumi, ekvivalentinio priežastinio ryšio teorija yra skirta gamtinio (faktinio) priežastinio ryšio nustatymui. Todėl daroma pagrįsta prielaida, kad gamtos moksluose taikoma priežastingumo samprata yra taikoma ir baudžiamojoje teisėje. Visgi traktuojant ekvivalentinio priežastinio ryšio teoriją kaip metodą, skirtą faktiniam priežastingumo nustatymui, randama nemažai trūkumų. Pagrindiniai trūkumai yra šie:

1. visos sąlygos, nulėmusios padarinių kilimą, traktuojamos kaip lygiavertės;
2. remiantis žiniomis, gautomis iš empirinio patyrimo, neįmanoma atsakyti į klausimą, ar konkretus veiksnys turėjo įtakos padariniams atsirasti.⁷⁴

Pirmuoju atveju traktuojant visas sąlygas kaip lygiavertes ekvivalentinio priežastinio ryšio doktrina (baudžiamosiose teisės mokslų srityje) tampa per daug įtraukianti, nes galima rasti daugybę priežastinių sąlygų ir be nusikalstamos veikos, kurios lėmė padarinių kilimą. Šią situaciją puikiai iliustruoja autoriaus J. Wessels pateiktas pavyzdys: „<...> visi asmenys dalyvavę gaminant baudžiamojoje veikoje panaudotą peilį, kol jis pateko M, šioje begalinėje priežasčių grandinėje įnešė tam tikrą savo indelį. Netgi M tėvai sudarė sąlygas T mirtyje, nes jeigu M nebūtų gimęs, jis nebūtų T sužeidęs, todėl nebūtų ir visų tolimesnių įvykių”⁷⁵. Priežastinio ryšio nustatymui baudžiamojoje teisėje nėra svarbios visos padarinius sukėlusios priežastys, ar visi kilę padariniai. Kaip pažymi baudžiamosios teisės profesorius P. K. Ryu, pirmasis šią problemą išsprendė Traegeris, kuris pasiūlė, kad priežastinis tyrimas turi būti papildytas teisinio tinkamumo įvertinimu atsižvelgiant į *criminal actus reus*.⁷⁶ Anot V. Piesliako, tai reiškia, kad „priežastinio ryšio nustatymas baudžiamojoje byloje apsiriboja pavojingos veikos ir tokių pavojingų padarinių, kurie įvardyti įstatyme ir įeina į inkriminuojamos asmeniu nusikalstamos veikos sudėtį, priežastinio ryšio nustatymu”⁷⁷. Remiantis juo, sprendžiant priežastinį ryšį byloje, svarbiausia yra nustatyti, kiek žmogaus neteisėtas elgesys turėjo įtakos įstatyme saugomo

---

⁷² ALEXANDER, Aichele. Causation to Culpability: Why Imputation Matters. Iš *In Markus Stepanians and Benedikt Kahmen (eds.), Critical Essays on „Causation and Responsibility”*. Germany: De Gruyter, 2013, p. 314.

⁷³ WESSELS, J., op. cit. 7, p. 70.

⁷⁴ WESSELS, J., *supra note*, 7, p. 69.

⁷⁵ *Ibid.*, p. 73.

⁷⁶ RYU, K. Paul., *supra note*, 9, p. 787.

⁷⁷ PIESLIAKAS, V., *supra note*, 1, p. 295.

objekto pažeidimui. Taigi anksčiau pateiktame pavyzdyje yra svarbu tik tai, kas sukėlė T mirtį, tačiau tai, kas pagamino peilį, baudžiamąja teisine prasme yra visiškai nereikšminga aplinkybė. Todėl sprendžiant dėl priežastinio ryšio egzistavimo baudžiamojoje byloje, priežasčių ratas turi būti susiaurintas atsižvelgiant tik į baudžiamajame įstatyme įtvirtintą nusikalstamos veikos sudėties straipsnio normos turinį.

Antroji problema susijusi su žinių apie reiškinius trūkumu. Bendrosios teisės tradicijos šalyse ekvivalentinio priežastinio ryšio teorija pasiremiant *condicio sine qua non* taisykle ar „bet dėl“ testu yra naudojama gamtinio (faktinio) priežastinio ryšio nustatymui, kuris yra būtinas elementas baudžiamosios atsakomybės priskyrimo procese. Šios taisyklės (testo) rezultatai priklauso nuo turimų mokslinių žinių apie veiksmų priežastis ir jų sukeltus rezultatus. Todėl ekvivalentinio priežastinio ryšio teorija mažai padeda, kai remiantis turimomis žiniomis, gautomis iš patirties, neįmanoma nustatyti, ar konkretus veiksnys turėjo įtakos padariniams atsirasti. Anot J. Keiler, šią problemą puikiai atspindi Vokietijos Aukščiausiojo Teismo sprendimas, kuris susijęs su atsakomybe už odai skirtą gaminį. Odos purškiklio byloje buvo nustatyta, kad odai skirtas gaminyje sukėlė didelę žalą vartotojams, tačiau nebuvo įmanoma nustatyti, kuri cheminė medžiaga padarė neigiamą poveikį. Šioje byloje Vokietijos Aukščiausiasis Teismas nusprendė, kad nebūtina nustatyti, kuri medžiaga sukėlė žalą tol, kol įmanoma nustatyti, kad priežastis buvo viena iš odos gaminyje esančių. Šioje byloje buvo apeita *condicio sine qua non* taisyklė ir pasirinktas statistinis tikimybėmis pagrįstas požiūris.⁷⁸ Ši byla puikiai iliustruoja sunkumus, su kuriais gali susidurti *conditio sine qua non* teorija. Nemažai baudžiamosios teisės specialistų laikosi požiūrio, kad *conditio sine qua non* teorija yra nepagrįstas metodas faktiniam priežastingumui nustatyti, o asmens neteisėtas poelgis turėtų būti laikomas pakankama padarinių atsiradimo sąlyga.⁷⁹ Turima omenyje tai, kad baudžiamojoje byloje, nežinant apie tam tikrų reiškinių savybes, sunku nustatyti faktinį priežastingumą, todėl jo trūkumas gali lemti baudžiamosios atsakomybės išvengimą.

E. Colvin nurodo, kad tam tikrais atvejais atsakomybės priskyrimas yra apskritai atsiejamas nuo faktinio priežastingumo. Jis pažymi, kad baudžiamojoje jurisprudencijoje pasitaiko atvejų, kai priežastinis ryšys gali būti pripažįstamas kaip egzistuojantis, nors „bet dėl“ testas ir netenkinamas, t. y., nors ir nėra nustatytas faktinis priežastinis ryšys byloje.⁸⁰ Tai puikiai iliustruojantis pavyzdys yra garsi Jungtinių Amerikos Valstijų *People v Lewis* byla, kurioje kaltinamasis šovė kitam asmeniui į pilvo sritį, taip padarydamas jam mirtiną

⁷⁸ KEILER, J., *supra note*, 8, p. 117.

⁷⁹ WESSELS, J., *supra note*, 7, p. 69.

⁸⁰ COLVIN, E., *supra note*, 10, p. 3.

žaislą. Sužinojęs, kad žaisla mirtino pobūdžio, nukentėjusysis peiliu persipjovė sau gerklę, taip tiesiogiai sukeldamas savo paties mirtį. Apeliantas skunde ginčijo jam inkriminuojamą nužudymo straipsnį, teigdamas, kad tai savižudybės byla, nes tiesioginė mirties priežastis buvo pačio nukentėjusiojo pasidaryta pjautinė žaisla gerklės srityje. Kalifornijos apeliacinis teismas atmetė savižudybės versiją šioje byloje teigdamas, kad abi žaislos buvo mirties priežastis, ir, jeigu antrąją žaislą būtų pasidaręs ne pats nukentėjusysis, o, pvz., trečias asmuo, tuomet apeliantas vis tiek būtų sukėlęs mirtį kartu su trečiąja šalimi. Taigi šioje byloje teismas, apeidamas „bet dėl“ testą, kaltinamąjį nuteisė už kito asmens gyvybės atėmimą.⁸¹ Kitas atvejis, kai sąlygos teorija buvo apeinama daugelyje bendrosios teisės tradicijos šalių, yra ilgą laiką taikyta *metai ir viena diena* (angl. year and a day) taisyklė. Pagal šią taisyklę, kaip pažymi baudžiamosios teisės profesorius E. Colvin, mirties priežastis nėra neteisėtas elgesys, jeigu ji įvyksta praėjus metams ir vienai dienai po neteisėto elgesio.⁸²

Prieš tai aptartos problemos parodė, kad ekvivalentinio priežastinio ryšio teorija nėra tinkamas metodas faktinio priežastinio ryšio nustatinėjimui, tačiau galbūt ji tinkamas metodas nustatinėjant baudžiamąjį teisinį priežastinį ryšį. Kaip teigia baudžiamosios teisės teoretikas V. Piesliakas, būtinosios padarinių sąlygos taisyklės metodas yra itin naudingas tuo atveju, kai padarinius sukelia kelios pavojingos veikos, tačiau galima nustatyti atskirai jų įtaką padarinių kilimui.⁸³ Pvz., A kojomis smūgiuoja C į pilvo sritį, kai tuo pačiu metu B išsitraukęs peilį perpjauna C gerklę. Arba kita situacija: A kojomis smūgiuoja C į pilvo sritį, o tuo pačiu metu B kryptingai smūgiuoja A į galvos sritį. Tad tiek pirmu, tiek ir antru atveju galėtumėme teigti, kad A veiksmai nebuvo būtinoji sąlyga sukėlus C mirtį, tuo tarpu B tiek pirmu, tiek antru atveju pažeidė gyvybiškai svarbias C kūno vietas, kurios ir buvo tikroji mirties priežastis.

Visgi teisinėje literatūroje taip pat sutinkamas požiūris, kad ekvivalentinio priežastinio ryšio teorija, nėra tinkamas metodas nustatyti teisinį priežastinį ryšį, kai padariniai atsiranda dėl kelių sąlygų, bet, atskirai įvertinus kiekvieną iš sąlygų, tiek vienos, tiek kitos būtų pakakę padarinių kilimui. Šią problematiką puikiai iliustruoja J. Wessels pateiktas pavyzdys: „Jeigu A ir B kiekvienas atskirai į C gėrimą įdeda mirtiną tų pačių nuodų dozę, C nuo to miršta, tai, pvz., dėmesio nekreipimas į A arba į B elgesį padarinių nepašalina. Tai būtų padarinys be priežasties ir veika be kaltininko“⁸⁴, nes nurodytu atveju nei A, nei B neteisėti veiksmai nebuvo būtina padarinių atsiradimo sąlyga. Eliminavus

⁸¹ People v Lewis 57 Pac 470 (1899) (Cal SC) Iš: COLVIN, E., *op. cit.*, 10, p. 3-4.

⁸² *Ibid.*, p. 3-4.

⁸³ PIESLIAKAS, V., *supra note*, 1 p. 283.

⁸⁴ WESSELS, J., *supra note*, 7, p. 69.

vieno iš jo veiksmus, padariniai vis tiek būtų kilę. Siekiant išspręsti šią problemą, *condicio sine qua non* teorija buvo praplėsta numatant, kad „priežastinio ryšio buvimui patvirtinti pakanka to, kad poelgis buvo viena iš sąlygų padariniams atsirasti, arba to, kad dėl šio veiksmo padariniai atsirado greičiau”⁸⁵. Tai reiškia, kad, jeigu abu asmenys prisidėjo prie asmens mirties, tokių asmenų baudžiamosios atsakomybės klausimas bus sprendžiamas pasinaudojant bendrininkavimo instituto nuostatomis. Visgi tokiais atvejais priežastingumas byloje išsprendžiama ne remiantis ekvivalentinio priežastinio ryšio teorija, bet kitais kriterijais. Situacijos, kai neįmanoma tiksliai nustatyti, kiek kiekvieno asmens nusikalstami veiksmai prisidėjo prie žalingų padarinių atsiradimo, LAT praktikoje yra sprendžiama atsižvelgiant į tyčios kryptingumą. Pvz., kai nužudoma grupinių muštynių metu, teisminėje praktikoje vadovaujami dviem taisyklėmis sprendžiant priežastinio ryšio klausimą:

1. „*mirtino smūgio teorija*” – pagal šią teoriją, jeigu nukentėjusiojo mirtį sukėlė vienas ar keli padaryti sužalojimai ir nustatyta, kad ne visi asmenys naudojo smurtą turėdami tyčią nužudyti, už nužudymą atsako tik tie, kurių padaryti sužalojimai buvo tiesioginė mirties priežastis;⁸⁶
2. „*mirties dėl sužalojimų visumos teorija*” – pagal šią teoriją, jeigu smurtą prieš nukentėjusį naudojo keli asmenys ir šis mirė nuo padarytų sužalojimų visumos, už nužudymą atsako visi padariusieji sveikatos sutrikdymą, jei jie apibrėžta ar neapibrėžta tyčia nenumatė padarinių kilimo galimybes.⁸⁷

Pagal ekvivalentinio priežastinio ryšio teoriją, neturi reikšmės ir tai, kad padariniai atsirado greičiau dėl ypatingos nukentėjusiojo būsenos (pvz., kraujo ligos) ar kitokios netipiškos priežasčių sekos.⁸⁸ Priežastinio ryšio nepašalina taip pat ir pačio nukentėjusiojo elgesys, nei tyčinis ar neatsargus trečiojo asmens įsikišimas į priežasčių grandinę. Svarbiausia yra tai, kad pradinė sąlyga išliktų iki pat padarinių atsiradimo. Priešingai, kaip nurodo autorius J. Wessels, kitaip priežastinio ryšio klausimas turi būti sprendžiamas tuo atveju, kai pradinė sąlyga nebėra veikiančioji iki atsirandant padariniams, todėl nuo pat pradžių toji sąlyga nėra priežastinė kilusių padarinių atžvilgiu.⁸⁹ Tačiau tokiu atveju

---

⁸⁵ *Ibid.*, p. 70.

⁸⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. lapkričio 11 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje *D. R. v V. M., R. K., A. P., V. T.* (bylos Nr. 2K-397/2006).

⁸⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. gegužės 9 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje *E. S. v A. S.* (bylos Nr. 2K-423/2006).

⁸⁸ STANNARD, E. John., *Criminal Causation and the Careless Doctor*. *Law Review*, (557), 1992. [interaktyvus: žiūrėta 2019 m. spalio 6 d.] Prieiga per internetą: <<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/modlr55&div=55&id=&page=>>

⁸⁹ WESSELS, J., *supra note*, 7, p. 70-71.

priežastinis ryšys yra sprendžiamas remiantis kitomis priežastinio ryšio teorijomis, kurios toliau bus analizuojami šiame darbe.

Apibendrinant galima teigti, kad, remiantis ekvivalentinio priežastinio ryšio teorija, kiekviena priežastinė sąlyga, kurią pašalinus iš priežastingumo grandinės atsiradę padariniai nebekyla, laikoma tų atsiradusių padarinių teisine priežastimi. Ši teorija mokslinėje doktrinoje apibūdinama, kaip skirta nustatyti faktiniam (natūralistiniam) priežastingumui, todėl daroma prielaida, kad gamtos moksle taikoma priežastingumo samprata yra taikoma ir baudžiamojoje teisėje. Visgi ši teorija nėra tinkama nei faktinio, nei teisinio priežastingumo nustatymui, ji nesukuria ir negali sukurti patenkinamų ir patikimų rezultatų dėl baudžiamosios atsakomybės kaltininkui priskyrimo, todėl paprastai ši teorija yra tik papildanti kitas priežastinio ryšio teorijas.

1.3.2. Adekvataus priežastinio ryšio teorija

Kita teorija, kuria taip pat kartais vadovaujamosi teismų praktikoje, sprendžiant priežastinio ryšio klausimą baudžiamosiose bylose, yra adekvataus priežastinio ryšio teorija (vok. *Adaequanztheorie*). Šios teorijos esmė ta, kad priežastis (baudžiamąja teisine prasme) yra tik veikos sudėčiai adekvati sąlyga.⁹⁰ Adekvati sąlyga nėra vienintelė padarinius nulėmusi priežastis, tik ji, paversdama tikrove tam tikrų pasekmių atsiradimo tikimybę, išsiskiria iš kitų priežasčių.⁹¹ A. Abramavičius nurodo, kad remiantis adekvataus priežastinio ryšio teorija, priežastimis galima laikyti tik tokias sąlygas, kurios padidina objektyvią žalos atsiradimo galimybę ir atsižvelgiant į gyvenimo patirtį paprastai sukelia tokio pobūdžio pasekmes.⁹² Priešingai, kaip pažymi J. Wessels, adekvataus priežastinio ryšio teorija neegzistuoja tada, kai padariniai kyla dėl netaisyklingos, netipiškos priežastinės sekos, t. y. dėl neįprasto aplinkybių sutapimo, kurio, remiantis kasdienio gyvenimo patirtimi, neįmanoma numatyti.⁹³ Taigi iš esmės adekvataus priežastinio ryšio teorija yra siejama su padidinta žalos atsiradimo rizika bei su padarinių numatymo galimybe.

Adekvataus priežastinio ryšio teorija remiasi sąlygos (ekvivalentiškumo) teorija. Kaip pažymi J. Keiler, adekvataus priežastinio ryšio teorija *conditio sine qou non* taisykle naudojasi kaip atskaitos tašku ir vėliau aprobuoja gautus rezultatus. *Conditio sine qou non*

⁹⁰ WESSELS, J., *op. cit.*, 7, p. 72.

⁹¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos, 2017 m. gruodžio 19 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje P. K. v J. M. (bylos Nr. 2K-390-1073/2017).

⁹² ABRAMAVIČIUS, A., *et. al.*, *supra note*, 2, p. 182.

⁹³ WESSELS, J., *op. cit.*, 7, p.72.

taisyklės ribojimas pasireiškia per pakankamumo, t. y. adekvataus priežastinio ryšio teoriją.⁹⁴ Kaip jau buvo minėta ankščiau darbe, remiantis ekvivalentinio priežastinio ryšio teorija, visos sąlygos, padariusios įtaką padarinių kilimui, yra lygiavertės atsiradusių padarinių atžvilgiu. Tuo tarpu, remiantis adekvataus priežastinio ryšio teorija, tinkamos (adekvačios) priežastinės sąlygos yra tik tos, kurios, atsižvelgiant į gyvenimišką patirtį, yra tinkamos tokį rezultatą sukelti. Mokslinėje doktrinoje nurodoma, kad adekvataus priežastinio ryšio teorija netaisyklingai kovoja su beribiu sąlygos teorijos platumu ir, kaip nurodo J. Wessels, „<...> ji neskiria padarinių atsiradimo nuo inkriminavimo”.⁹⁵ Taigi iš esmės adekvataus priežastinio ryšio teorija yra tam tikri normatyviniai kriterijai, kurie papildo priežastingumo sąvoką ir iš tiesų, kaip pažymi profesorius J. Keiler, yra ne priežastingumo, o objektyvaus padarinių priskyrimo teorija.⁹⁶ Jeigu kaltininko veiksmai, remiantis *conditio sine qou non* teorija, yra būtina sąlyga, sukėlusi padarinius, adekvataus priežastinio ryšio teorija nustato, ar ši sąlyga yra adekvati. Atsižvelgiant į tai, manytina, kad adekvataus priežastinio ryšio teorija iš esmės neatsako į klausimą, kada sąlyga turi būti laikoma rezultato priežastimi, bet akcentuoja, kurios priežastinės sąlygos yra svarbios sprendžiant atsakomybės priskyrimo klausimą.

Adekvataus priežastinio ryšio teorija priežastimis pripažįsta tik tokias sąlygas, kurios padidina objektyvią žalos atsiradimo galimybę. Pvz., A šauna į B ir pataiko į ranką. B nuvažiuoja į ligoninę ir jam išimama kulka, ir tuo pačiu ligoninėje B užkrečiamas kraujas, todėl B miršta. Pateiktoje situacijoje A už nužudymą neatsakys, nes jo sukeltas pažeidimas nebuvo toks, kad įprastai, remiantis gyvenimiška praktika, nuo jo žmogus būtų miręs. Šioje situacijoje tiesioginė mirties priežastis, nuo kurios mirė B – kraujo užkrėtimas. Tai reiškia, kad nėra būtinojo priežastinio ryšio tarp A veikos ir kilusių padarinių. Nurodytu atveju tarp A veikos ir kilusių padarinių egzistuoja atsitiktinis priežastinis ryšys, kuris nėra teisiškai reikšmingas, todėl A už nužudymą neatsakys. Tačiau tai nereiškia, kad A apskritai išvengs baudžiamosios atsakomybės. Pateiktoje situacijoje A veika turėtų būti kvalifikuojama atsižvelgiant į tyčios kryptingumą – kaip pasikėsinimas arba kaip baigtas sveikatos sutrikdymas. Tačiau, jeigu remiantis ta pačia situacija, A būtų šovęs B į gyvybiškai svarbius organus, pvz., į krūtinės sritį, bet prie mirties prisidėtų ir medikai, tai tokiu atveju A veiksmai būtų kvalifikuojami pagal baudžiamojo įstatymo straipsnį, numatantį atsakomybę už kito žmogaus gyvybės atėmimą. Atsižvelgiant į įprastą gyvenimišką praktiką, toks sužeidimas gali sukelti ir paprastai sukelia mirtį, todėl tokius padarinius galima numatyti.

⁹⁴ KEILER, J., *supra note*, 31, p. 118.

⁹⁵ WESSELS, J., *op. cit.* 7, p. 72.

⁹⁶ KEILER, J., *supra note*, 8, 31, p. 118.

Probleminis aspektas yra sąvoka *gyvenimiška praktika*, kuri nėra pastovi ir gali keistis, todėl adekvataus priežastinio ryšio teorija *inter alia* yra kintanti.

Adekvataus priežastinio ryšio teorija padarinių inkriminavimą sieja su kaltininko galimybe numatyti padarinių kilimą. L. Žalnierius nurodo: „Objektyvus numatymas yra siejamas su subjektyviomis veika padariusio asmens savybėmis. Tokiu atveju svarbus kaltinamasis kaip subjektas jo subjektyvios savybės, susijusios su profesinėmis pareigomis, gyvenimiška patirtimi ir gebėjimu suvokti daromos veikos pavojingumą, gebėjimu numatyti tikėtinus padarinius.“⁹⁷ Teisės doktrinoje akcentuojama, kad baudžiamoji atsakomybė asmeniui kyla tik nustatant būtinąjį priežastinio ryšio pobūdį, kurio specifika ta, kad jis gali būti iš anksto numatomas.⁹⁸ Tai reiškia, kad kaltininkas iš anksto galėjo numatyti savo elgesio pasekmes. Nustatinėjant, ar kaltininkas galėjo numatyti padarinių kilimą, kaip nurodo J. Wessels, galutinis sprendimas dėl priežastinio ryšio turi būti motyvuojamas visomis aplinkybėmis, kurias veikos padarymo vietoje buvo galima objektyviai numatyti, ir kaltininkas, kaip protingas žmogus, jas galėjo numatyti. Taip pat būtina atsižvelgti ir į kaltininko *ypatingąsias žinias*.⁹⁹ Numatymo būtinybę suponuoja ir tai, kad nebūdingas, nedėsningas reiškinių ryšys, kai negalima objektyviai numatyti padarinių kilimo, remiantis gyvenimiška patirtimi ir daugkartiniais bandymais, priskiriamas atsitiktinio priežastinio ryšio pobūdžiui, kuris neturi teisinės reikšmės.

Adekvataus priežastinio ryšio teorija teisinėje doktrinoje dažnai kritikuojama dėl to, kad ji įtraukia kaltės elementą į priežastinį ryšį. Subjektyvus kaltės elementas yra siejamas su kaltininko galimybe numatyti padarinių kilimą. Numatymo galimybė gali būti vertinama iš subjektyvios ir iš objektyvios pusės, todėl, kaip tvirtina J. Keiler, teisinėje doktrinoje išskiriami skirtingi požiūriai, kurie padeda nustatyti priežasties adekvatumą kilusių padarinių atžvilgiu:

1. pagal pirmąjį požiūrį, kaltininko žinios nusikalstamos veikos padarymo metu turi būti naudojamos kaip kriterijus, nustatant, ar nagrinėjamu atveju buvo galima numatyti konkretų rezultatą;
2. Vokietijos ir Olandijos jurisprudencijoje formuluojamas požiūris, kad numatymo galimybę reikia vertinti objektyviai – *ex post*. Tai reiškia, kad rezultatas bus laikomas numatomu, jeigu, atsižvelgiant į visas bylos aplinkybes, kaltininko elgesys objektyviai laikomas jo priežastimi;

---

⁹⁷ ŽALNIERIŪNAS, Linas. *Adekvataus priežastinio ryšio teorija ir jos atribojimo nuo kaltės problema*. Jurisprudencija, 2018, 25 (1), p. 183.

⁹⁸ PIESLIAKS, V., *supra note*, 1, p. 291.

⁹⁹ WESSELS, J., *supra note*, 7, p. 72.

3. pagal trečiąjį, tarpinį požiūrį, įvertinant padarinių numatymo galimybę, reikia vadovautis protingo, atsargaus žmogaus standartu.¹⁰⁰

Remiantis pirmuoju požiūriu, adekvataus priežastinio ryšio teorija įtraukia subjektyvų elementą į priežastinį ryšį, nes ji nustatinėjant atsižvelgiama į kaltės turinį. Tuo tarpu Vokietijoje bei Olandijoje ši problema sprendžiama, remiantis objektyvaus padarinių priskyrimo doktrina. Tai reiškia, kad priežastinis ryšys vertinamas atsižvelgiant į žmogaus elgesio galimybes, tokiu atveju neteisėtai besielgiančiam asmeniui nėra perkeliama padarinių numatymo pareiga, ji perkeliama bylą nagrinėjančiam teismui, kuris atsižvelgia į visas bylos aplinkybes bei į žmogaus elgesio galimybių standartus tai įvertina. Arba, pagal trečiąjį požiūrį, numatymo galimybei pasitelkiamas protingo žmogaus elgesio standartas, pagal kurį vertinama, ar konkrečioje situacijoje protingas asmuo būtų galėjęs numatyti padarinių kilimą.

Lietuvos baudžiamojoje teisėje aptariama adekvataus priežastingumo teorija pasireiškia per objektyvų priežastinio ryšio pobūdį. Būtinasis priežastinio ryšio pobūdis kelia reikalavimą turėti galimybę numatyti pavojingų padarinių kilimą. Subjektyvaus požymio – kaltės – turinio intelektualinis kriterijus materialių nusikalstamų veikų atvejais tiek tyčinių, tiek neatsargių veikų atvejais (išskyrus nusikalstamo nerūpestingumo atvejus) kelia tą patį – padarinių numatymo reikalavimą. S. Bikelis nurodo, kad padarinių numatymas iš esmės yra siejamas su intelektualiniais sąmonės procesais, kurie laipsniškai išsiskiria priklausomai nuo kaltės rūšies.¹⁰¹ Atsižvelgiant į tai, *inter alia* daroma išvada, kad objektyvaus pobūdžio nusikalstamos veikos sudėties požymis – priežastinis ryšys, nustatinėjamas, remiantis subjektyviais kriterijais.

Būtina paminėti tuos atvejus, kai nusikalstama veika yra padaroma dėl nusikalstamo nerūpestingumo (BK 16 straipsnio 3 dalis), kai asmuo nenumato padarinių kilimo, teoriškai tokiais atvejais apskritai prarandama galimybė taikyti šią teoriją, pagal kurią yra būtina turėti galimybę numatyti padarinius. Tačiau tokiais atvejais teismai sprendžia, ar nusikalstamos veikos metu kaltininkas buvo pakankamai atidus ir rūpestingas, t. y., ar jis „galėjo“ ir „turėjo“ numatyti pavojingų padarinių kilimą. Viename iš LAT senato nutarimų nurodoma, kad „galėjimas numatyti padarinius yra subjektyvus nusikalstamo nerūpestingumo kriterijus, kuris nustato asmens, turinčio atitinkamą pareigą, realią galimybę konkrečioje situacijoje suprasti daromos veikos pavojingumą bei numatyti kito žmogaus gyvybės atėmimą kaip jo veikos padarinius“¹⁰². Nurodoma, kad apie tai teismas sprendžia

¹⁰⁰ KEILER, J., *supra note*, 8, p. 119-120.

¹⁰¹ BIKELIS, S., *supra note*, 6, p. 113.

¹⁰² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, 2004 m. birželio 18 d. Teismų praktikos bylose dėl nusikalstamų veikų žmogaus gyvybei bylose apžvalga. Senato nutarimas Nr. 46.

įvertinęs asmens savybes, išsilavinimą, patirtį, sveikatos būklę ir pan. Tuo tarpu „*Turėjimas numatyti padarinius yra objektyvus nusikalstamo nerūpestingumo kriterijus, kuris nustato pareigos būti atsargiam, darant atitinkamas veikas, buvimą. Tokia pareiga gali išplaukti iš įstatymo, tarnybos pareigų, profesijos, ankstesnės veiklos, gyvenimo patyrimo ir pan.*”¹⁰³

Visgi pabrėžiama, kad, kai priežastinis ryšys nustatomas atsižvelgiant į rūpestingo, protingo žmogaus standartą jis yra subjektyvaus pobūdžio, pvz., kaip civilinėje teisėje, kurioje priežastinis ryšys sprendžiamas vadovaujantis *bonus pater familias* standartu ir mokslinėje doktrinoje, kad būtent tai jį ir daro subjektyvų. Vokietijos Aukščiausiasis Teismas (Bundesgerichtshof) atmetė adekvatumo teoriją motyvuodamas tuo, kad ji reiškia kaltės elemento įtraukimą į priežastinį ryšį.¹⁰⁴ Todėl, adekvataus priežastinio ryšio teorija nėra tinkamas priežastinio ryšio išsprendimui baudžiamojoje teisėje.

Apibendrinant galima teigti, kad adekvataus priežastinio ryšio teorija, remdamasi *condition sine qou non*, išskiria sąlygą, kuri yra tinkama kilusių padarinių priežastis, atsižvelgiant į tai, ar remiantis žmonių patirtimi ir įprasta įvykių eiga, pastaroji turi tendenciją pasekti tokio pobūdžio padarinius. Taigi iš esmės ši teorija yra padarinių kilimo tikimybės vertinimas, kuris yra pagrįstas bendrąja patirtimi. Visgi adekvataus priežastinio ryšio teorija yra labiau sietina su civilinėje teisėje vyraujančiu priežastingumu, kuris yra subjektyvaus pobūdžio ir sprendžiant jį yra vertinamos subjektyvios asmens savybės (atidumas, atsargumas, patirtis ir pan.), tuo tarpu baudžiamojoje teisėje priežastinio ryšio pobūdis yra objektyvus, tai reiškia – nepriklausantis nuo prieš tai minėtų subjektyvių veiksnių, atsižvelgiant į tai, daroma išvada, kad adekvataus priežastinio ryšio teorija nėra tinkamas metodas spręsti priežastinį ryšį baudžiamojoje teisėje.

1.3.3. Artimiausios priežasties teorija

Artimiausios priežasties teorija (lot. *novus actus intraveniens*) yra ryškiausia Anglijoje vyraujanti priežastingumo sąvokos ypatybė. Ši teorija yra pagrįsta XVII a. Apšvietos epochoje susiformavusiu individualios atsakomybės principu ir pripažįsta žmones kaip priežastinius veikėjus, kurie yra atsakingi tik už savo elgesį ir to elgesio sukeltas pasekmes.¹⁰⁵ Kaip jau buvo minėta ankščiau šiame darbe, remiantis *novus actus intraveniens* doktrina, asmenys gali būti įtraukti ar pajudėti priežastinėje įvykių grandinėje, todėl ne visuomet yra pateisinamas atsakomybės priskyrimas konkrečiam asmeniui. Tai

---

¹⁰³ *Ibid.*

¹⁰⁴ The court pointed out that apparently the penal code intends causation to be determined objectively, since it clearly differentiates it from guilt. Iš: P. K. Ryu, *supra note*, 9, 792.

¹⁰⁵ KEILER, J., *supra note*, 8, p. 123.

apima sudėtingo priežastinio ryšio atvejus. Sudėtingo priežastinio ryšio atvejai yra tokie, kaip pažymi V. Piesliakas, kai „<...> objektyviai prie įstatyme numatytų padarinių kilimo iš dalies prisideda pavojinga žmogaus veika, iš dalies kiti veiksniai”¹⁰⁶. Kiti veiksniai tai yra neįprastas įvykis, kurio nebuvo galima numatyti, arba į įvykių grandinę įsitraukęs trečias asmuo. Tokiu atveju, kaip nurodo E. Colvin, priežastinė grandinė nutrūksta ir laikoma, kad pirmojo asmens veiksmai nebėra svarbi ir veikianti priežastinė sąlyga, nulėmusi padarinių atsiradimą.¹⁰⁷ Tačiau yra tam tikros išimtys, kai priežastinis ryšys tarp pirmojo veikėjo ir kilusių padarinių nenutrūksta, ir baudžiamoji atsakomybė yra priskiriama pirmajam veikėjui.

J. Keiler nurodo, kad kai įsitraukimo priežastis yra natūralus įvykis, taisyklė tokia, kad asmuo bus laikomas atsakingas už kilusius padarinius, išskyrus atvejus, kai natūralus įvykis nebuvo pagrįstai numatomas.¹⁰⁸ Šioje teorijoje iš dalies atsispindi adekvataus priežastinio ryšio teorija, kurioje padarinių numatymo galimybė apsprendžia baudžiamosios atsakomybės už padarinių kilimą priskyrimą kaltininkui. Kaip pažymima teisinėje doktrinoje, baudžiamajoje teisėje nusikalstamų pasekmių atsiradimo sąlyga yra tik nusikaltimo subjekto nusikalstamas elgesys (veikimas arba neveikimas), todėl įvairios gamtos jėgos, gyvūnai, automobiliai negali būti laikomi nusikalstamų pasekmių priežastimi.¹⁰⁹ Tarkime, A, panaudojęs fizinį smurtą prieš B, palieka jį po medžiu, į kurį vėliau trenkia žaibas, ir B miršta. A vargu, ar galėjo numatyti, kad B mirs nuo gamtinės iškvovos, todėl į priežastinę grandinę, įsitraukęs neįprastas įvykis, bus *novus actus intraveniens*, apribojantis A atsakomybę už kilusius padarinius. Kita vertus, tai nereiškia, kad A išvengs baudžiamosios atsakomybės. Šiuo atveju A būtų patrauktas baudžiamojon atsakomybėn už sveikatos sutrikdymą.

Novus actus intervienes teorijos negalima taikyti, jeigu vėlesnio asmens įsitraukimas į įvykių grandinės seką nėra savanoriškas. Nesavanorišku asmenis įsitraukimu laikoma tokie atvejai, kai kaltinamasis nusikaltimui atlikti pasinaudoja mažamečiu asmeniu, kuris nėra nusikalstamos veikos darymo metu sulaukęs baudžiamosios atsakomybės patraukimui reikiamo amžiaus.¹¹⁰ Tokiu atveju už kilusius padarinius atsakys pirmasis kaltinamasis. Pvz., pilnametis A vagystei iš parduotuvės pasitelkia nepilnametį 13 metų B, kuris realizuoja objektyvius nusikalstamo veikos sudėties – vagystės – požymius,

---

¹⁰⁶ PIESLIAKAS, Vytautas. *Mokymasis apie nusikaltimą ir nusikaltimo sudėtį*. Vilnius: Lietuvos policijos akademija, 1996, p. 100.

¹⁰⁷ COLVIN, E., *supra note*, 10, p. 13.

¹⁰⁸ KEILER, J., *supra note*, 8, p. 127.

¹⁰⁹ ABRAMAVIČIUS, A., *et. al.*, *supra note*, 2, p. 182.

¹¹⁰ KEILER, J., *op. cit.* 8, p. 128.

tačiau už vagystę B neatsakys, nes neturi baudžiamosios atsakomybės patraukimui reikiamo amžiaus. Pateiktoje situacijoje už kilusius padarinius atsakys A, o B šiuo atveju bus traktuojamas kaip įrankis, kuriuo buvo pasinaudota nusikalstamai veikai atlikti. Nesavanorišku asmens ištraukimu, remiantis teisės teorija, būtų galima priskirti ir tokius atvejus, kai asmuo nieko nežinojo apie pirmojo kaltininko atliekamą nusikaltimą, ir pats to nežinodamas padeda jam jį įgyvendinti.¹¹¹ Pvz., C paduoda D taurę su nuodais, sako, kad tai šampanas ir liepia nunešti jį B. D paduoda, o B atsigeria ir miršta. Nurodytu atveju D buvo įrankis nusikaltimui atlikti.

Bendrininkų veiksmai, remiantis *novus actus intravenes* doktrina, nėra laikomi savarankiškais, atskirais veiksmis priežastinėje įvykių grandinėje. Kaip nurodo baudžiamosios teisės profesorius E. Colvin, tokie atvejai, kai vienas asmuo atlieka veiksmus, kurie sukelia kito asmens mirtį ar sunkų sveikatos sutrikdymą, o kitas asmuo nesikiša, pažeisdamas pareigą veikti, laikoma, kad abu asmenys yra atsakingi už kilusius padarinius.¹¹² Lietuvos teismų praktikoje nurodoma, kad bendrininkai neatsakys pagal tą patį baudžiamojo įstatymo straipsnį tik tuo atveju, jeigu nustatomas vykdytojo ekscesas (bendrininkų susitarimo ribų peržengimas).¹¹³ Pvz., A, B ir C susitaria primušti D, tačiau B muštynių metu ištraukia šaunamąjį ginklą ir šauna D į krūtinės sritį, todėl D miršta. Tokiu atveju B veiksmai, remiantis *novus actus intravenies*, bus laikomi atskiru, nenumatytu priežastinės sąlygos ištraukimu įvykių grandinėje, todėl už D mirtį atsakys tik B. A ir C, pagal tyčios kryptingumą, atsakys už sveikatos sutrikdymą.

Novus actus intraveniens teorija negalima remtis ir tais atvejais, kai vėlesnio asmens nusikalstami veiksmai yra pateisinami dėl pirminio kaltininko sukurtos situacijos. Šią situaciją puikiai iliustruoja Anglijos teismo sprendimas garsiojo R v Pagett (1983 m.) byloje. Šioje byloje kaltininkas pasinaudojo mergaite kaip skydu ir siekdamas išvengti sulaikymo sušaudė policininkus. Policininkai gindamiesi šaudė atgal, tačiau pataikė ne į kaltininką, o į mergaitę ir mirtinai ją sužeidė. Teismas šioje byloje pažymėjo, kad nei pagrįsti savisaugos veiksmai, nei veiksmai atlikti vykdant teisinę pareigą negali būti *novus actus intraveniens*, nutraukiantys priežastinę grandinę tarp pirmojo kaltininko veiksmų ir kilusių padarinių. Todėl R v Pagett byloje atsakomybė už kilusius padarinius buvo priskirta pirmajam kaltininkui, kuris ir sukūrė pavojingą situaciją.¹¹⁴ Kaip pažymi J. Keiler, šioje byloje buvo suformuotas principas, kad jeigu ištraukimas yra prievarta, būtinumas ar

¹¹¹ PIESLIAKAS, V., *supra note*, 2006, p. 96.

¹¹² COLVIN, E., *supra note*, 10, p. 265.

¹¹³ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. kovo 28 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje A. T., E. B., E. L. v. S. B. J. V. (bylos Nr. 1A-262/2014).

¹¹⁴ R v. Pagett (1983) 76 Cr App R. 279 Iš: KEILER, J., *supra note*, 8, p. 128.

pareiga – priežastinio ryšio grandinė nebus nutraukta, t. y. nebus *novus actus intraveniens*, o tai reiškia, atsakomybės priskyrimas už pavojingų padarinių kilimą, pirmajam kaltininkui yra pateisinamas.¹¹⁵

Artimiausios priežasties teorija neapima ir tų atvejų, kai kilę padariniai yra susiję su tam tikromis nukentėjusiojo asmens savybėmis, kurios sustiprina dėl neteisėto elgesio kilusius padarinius. Bendrosios teisės tradicijos šalyse tai siejama su „**trapios kaukolės**“ doktrina (angl. egg – shell skull),¹¹⁶ kuria remiantis kaltininkas nukentėjusįjį turi priimti tokį, koks jis yra (angl. the defendant has to take its victim as he finds it), bei privalo atsakyti už padarinius, kurie šiam nėra iš anksto žinomi, tačiau, kurie egzistavo nusikalstamos veikos darymo metu ir apie kuriuos kaltininkas sužinojo po veikos padarymo.¹¹⁷ Šią situaciją puikiai iliustruoja Olandijos teismo byla, kurioje senyva 84 metų moteris mirė dėl širdies nepakankamumo, kurį sukėlė stiprus emocinis sielvartas per apiplėšimą jos namuose. Šiuo atveju priežastinio ryšio grandinė nebuvo nutraukta, t. y. nebuvo *novus actus intraveniens*. Teismas argumentavo tuo, kad yra visuotinai žinomas faktas, kad senyvo amžiaus žmonėms stiprus emocinis sielvartas gali sukelti mirtinas pasekmes, todėl kilę pavojingi padariniai gali būti pagrįstai priskirti įsilaužėliams.¹¹⁸ Tai reiškia, kad asmenys, darantys nusikalstamą veiką, turėtų prisiimti traumų riziką dėl blogos nukentėjusiojo sveikatos būklės.

Visgi tai nereiškia, kad nukentėjusiojo elgesys negali būti pripažintas *novus actus intraveniens* priežastingumo grandinėje. J. Keiler nurodo, kad tais atvejais, kai aukos elgesys yra ypač neatsargus, pvz., auka prie menkų kaltininko padarytų sužalojimų, kurie įprastai nelemia mirtinų padarinių, pati atsisako medicininio gydymo, arba tais atvejais, kai aukos elgesio kaltininkas pagrįstai negalėjo numatyti, pvz., kaltininkas įsilaužia į aukos butą, o ši, patyrusi išgąstį, iššoka pro atidarytą langą ir miršta – nukentėjusiojo elgesys gali būti pripažintas *novus actus intraveniens*¹¹⁹. Tokiais atvejais viskas priklauso nuo konkrečios bylos aplinkybių vertinimo.

Dažnai kyla problemos sprendžiant dėl *novus actus intraveniens* taikymo, kai prie rezultato atsiradimo prisideda trečiųjų asmenų, t. y. medicinos specialistų elgesys. Baudžiamosiose bylose, susijusiose su medicinos intervencija, dažnai keliamas klausimas, ar netinkamas gydymas gali nutraukti priežastinio ryšio grandinę ir užkirsti kelią baudžiamosios atsakomybės priskyrimui pirmajam kaltininkui. Kaip nurodoma teisinėje

---

¹¹⁵ *Ibid.*

¹¹⁶ KEILER, J., *supra note*, 36, p. 120.

¹¹⁷ ŽALNIERIŪNAS, L., *supra note*, 95, p. 44.

¹¹⁸ KEILER, J., *supra note*, 36, p. 141.

¹¹⁹ *Ibid.*

doktrinoje, bendras požiūris, vyraujantis visose šalyse yra toks, kad <...> „negalima tikėtis, kad gydytojai, kurie atlieka skubiosios chirurgijos operacijas, visą laiką ją teisingai atliks“¹²⁰. Anot J. Keiler, medicinos gydymas atliekamas atsižvelgiant į *de lege artis*, o tai reiškia, kad paprastai medicinos intervencija neišardys priežastinio ryšio grandinės, išskyrus tuos atvejus, kai gydymo standartai buvo daug žemesni, nei to buvo galima pagrįstai tikėtis.¹²¹ LAT praktikoje laikomasi analogiško požiūrio: už kilusius padarinius gali būti priskirta atsakomybė medicinos intervencijai tik tuo atveju, kai laiku nebuvo suteiktas pagalba. Kaip pažymi LAT: „*M. J., būdama valstybės tarnautoja, pažeisdama nustatytus ir jai pagal profesiją priklausančius vykdyti medicinos normų bei stacionaro gydytojo chirurgo pareiginių nuostatų atitinkamus punktus, netinkamai atliko peiliu į pilvą sužaloto R. G. pirminį chirurginį žaizdos sutvarkymą, dėl to nenustatė, jog žaizda pilve yra kiauryminė, pažeista plonoji žarna, nors pagal sužalojimo pobūdį ir aplinkybes, savo asmenines savybes galėjo ir turėjo tai numatyti bei nedelsiant jo neoperavo.*“¹²² Šioje byloje teismo nuosprendžiu buvo konstatuota, kad tarp chirurginių pareiginių nuostatų reikalavimo pažeidimų ir kilusių padarinių – mirties, – yra tiesioginės priežastinis ryšys, todėl kilę padariniai priskirtini M. J.

Apibendrinat galima teigti, kad artimiausia priežastinio ryšio teorija, dar kitaip *novus actus interveniens*, iš esmės apibūdina sudėtingo priežastinio ryšio atvejus, kai įsitraukęs nepriklausomas įvykis nutraukia priežastinio ryšio grandinę tarp pradinio pažeidėjo veiksmų, todėl jie nebėra nelaikomi juridiskai reikšmingais, t. y. baudžiamoji atsakomybė pirmajam veikėjui už galutinius kilusius padarinius nekyla. Visgi vertinant *novus actus intraveniens* doktriną per teisinio priežastingumo prizmę pastebima, kad ne visuomet atsakomybės priskyrimas pirmajam veikėjui nutrūksta įsitraukus naujai priežasčiai, kartais pirmoji priežastis gali išlikti juridiskai reikšminga, tokiais atvejais svarbų vaidmenį gali vaidinti subjektyvūs veiksniai, daugeliu atvejų priežastinis ryšys nenutrūks, jei įsikišimas bus pvz., tik formalus ir pan.

1.3.4. Esminės ir veikiančios priežasties teorija

Vienas iš būdų nustatyti priežastinį ryšį baudžiamojoje byloje – apsvarstyti, ar atsakovo veiksmai buvo esminė ir veikianči rezultato atsiradimą nulėmusi priežastis. Tai padeda padaryti bendrosios teisės tradicijos šalyse plačiai paplitusi esminės ir veikiančios

¹²⁰ WILSON, William. *Central Issues in Criminal Theory*. Oxford: Portland Oregon, 2002, p. 180.

¹²¹ KEILER, J., op. cit. 8, p. 144.

¹²² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos, 2006 m. rugsėjo 19 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje *R. G. v M. J.* (bylos Nr. 2K-563/2006).

priežasties teorija (angl. operative and substantial cause). Ši teorija paprastai naudojama tuomet, kai yra kelios artimos ar tiesioginės padarinius sukėlusios priežastys. Esminės ir veikiančios priežasties teorija yra pagrįsta *de minimis non curat lex* principu, kuriuo remiantis padarinius sukėlusį priežastis turi būti reikšminga, o ne tik menka prisidėjusi prie rezultato.¹²³

Pateiktus teiginius puikiai iliustruoja Anglijoje vykusi byla *R v Smith* (1959 m.), kurioje muštynių metu kareivis Smithas sunkiai sumušė savo bendražygį. Kitas kareivis nukentėjusį išgabeno į ligoninę, tačiau pakeliui net du kartus išmetė ant žemės. Ligoninėje nukentėjusysis gavo netinkamą medicininį gydymą, gydytojas buvo nerūpestingas ir tinkamai neįvertino sužeidimų masto. Kareivis Smithas pirmoje instancijoje buvo pripažintas kaltu už nužudymą ir pateikė apeliacinį skundą, kuriame nurodė, kad nukentėjusysis būtų išgyvenęs, tačiau mirė dėl jį gydančių asmenų aplaidumo. Šioje byloje buvo pasiremta esminės ir veikiančios priežasties teorija. Teismas nurodė, kad mirtis įvyko dėl pradinės žaizdos, todėl kaltinamojo veiksmai buvo esminė ir veikiančioji priežastis, nulėmusi padarinius, o gydytojų aplaidumas nebuvo tokia sunki ir pirmąją priežastį užgožianti. Šioje byloje taip pat buvo pasiremta *de minimis* taisykle, kuria vadovaujantis „esminė“ priežastis paprasčiausiai reiškia daugiau nei labai menką priežastį ir kilę padariniai kaltininkui gali būti priskirti tik tuo atveju, jeigu jo veiksmai buvo daugiau nei minimali jų atsiradimo priežastis.¹²⁴ Nurodytu atveju kaltininko sužalojimas buvo daugiau nei minimali padarinių atsiradimo priežastis.

Su esminės ir veikiančios priežasties teorija yra glaudžiai susijusi *novus actus intraveniens* priežastinio ryšio teorija. Taip yra todėl, nes, remiantis esminės ir veikiančios priežasties teorija, atsakovui galima priskirti kilusius padarinius tik tuo atveju, jeigu jo veiksmai buvo esminė ir veikiančioji priežastis iki jiems atsirandant, tai reiškia, kad priežastinės grandinės negali nutraukti *novus actus intraveniens*. Tai puikiai iliustruoja Anglijoje vykusi *R v Malcherek and Steel* (1981 m.) byla, kurioje kaltininkas užpuolė moterį ir padarė jai tokio sunkumo sužalojimus, kad nukentėjusiosios gyvybę ligoninėje palaikė tik gyvybės palaikymo aparatas. Gydytojams konstatavus smegenų mirtį, buvo nuspręsta atjungti moterį nuo jos gyvybę palaikančio aparato, nes aukos gyvybės išgelbėti nebebuvo vilties. Kaltinamasis buvo nuteistas už moters gyvybės atėmimą, tačiau pateikė apeliacinį skundą, kuriame remdamasis tuo, kad gydytojai, sąmoningai išjungdami gyvybės palaikymo aparatą, nutraukė priežastinio ryšio grandinę tarp jo veiksmų ir kilusių

¹²³ LAW, Jonathan. *Oxford dictionary of law*. United Kingdom: Oxford University, 2015, p. 91.

¹²⁴ *R v Smith* (1959) 2 QB 35, 43. (Iš: MIDISON, Brenda. *Teaching Causation in Criminal Law: Learning to Think Like Policy Analyst*. Legal Education Review, 2010). [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. rugsėjo 2 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www5.austlii.edu.au/au/journals/LegEdRev/2010/7.html>>

padarynių. Jungtinė Karalystės apeliacinės instancijos teismas skundą atmetė ir pažymėjo, kad pagrindinė mirties priežastis buvo kaltinamojo padarytos pradinės žaizdos, o gyvybės palaikymo aparato poveikis buvo skirtas tik sustabdyti padarytus sužeidimus. Po aparato išjungimo, pradinės žaizdos ir toliau išliko esminė ir veikiančioji mirties priežastis, dėl kurios ir mirė auka¹²⁵.

Panašios pozicijos laikomasi ir LAT jurisprudencijoje. Tais atvejais, kai nuo padarytų sužalojimų iki mirties momento būna ilgas laiko tarpas. Pvz., A norėdamas atimti gyvybę B, tyčia jį partrenkė automobiliu, tačiau smūgio metu B nemiršta, o miršta ligoninėje praėjus devyniems mėnesiams nuo sužalojimo. LAT senato nutarime aiškiai suformuluotos gairės, kaip tokiais atvejais reikėtų spręsti priežastinio ryšio klausimą, jame pažymima: „<...> atsakomybė už žmogaus gyvybės atėmimą atsiranda nepriklausomai nuo to, ar nukentėjusysis mirė tuoj po padarytos veikos, ar praėjus kuriam laikui, taip pat nepriklausomai nuo to, ar jis buvo netinkamai gydomas, ar netinkamai diagnozuoti jo sužalojimai, ir kad, nesant šių aplinkybių, mirties galbūt buvo galima išvengti“¹²⁶. LAT jurisprudencijoje, be kita ko, nurodoma, kad „<...> priežastinis ryšys gali būtų paneigtas nustatius, kad nukentėjusiojo mirtį lėmė ne kaltininko veika, bet kita priežastis (pvz., gydymo metu buvo užkrėstas kraujas, per klaidą buvo pavartoti ne tie vaistai, į avariją patekęs greitosios automobilis, kuriuo sužalotas asmuo buvo gabenamas į ligoninę, ir pan.)“¹²⁷. Nurodytame pavyzdyje pagrindinė B mirties priežastis buvo patirti sužalojimai eismo įvykio metu, kuriuos tyčia sukėlė A. Jeigu, pvz., po A sukeltų tyčinių sužalojimų, B, gulintį ligoninėje, būtų pagalve uždusinęs jo palatos draugas C, nurodytu atveju negalėtume priskirti A kilusių padarinių, nes tokiu atveju ne A veiksmas būtų esminė ir veikiančioji mirties priežastis. Tarp A veiksmų ir B mirties nebūtų būtinojo priežastinio ryšio, tačiau A, atsižvelgiant į tyčios kryptingumą, kiltų baudžiamoji atsakomybė už pasikėsinimą nužudyti. Taigi, kaip ir prieš tai minėtų priežastinio ryšio teorijų atveju, taip ir šio teorijos atveju, neretai priežastingumas išsprendžiamas remiantis tyčia.

Apibendrinant galima teigti, kad ši teorija kaip atskaitos tašku remiasi *conditio sine qua non* teorija, kuri pateikti daugelį priežasčių lėmusių konkrečių padarinių kilimą, tačiau esminės ir veikiančios priežasties teorija išskiria tą, kuri yra tinkamiausia atsakomybei priskirti. Kaltininko veika nebūtinai turi būti vienintelė padarinių kilimą lėmusi priežastis,

---

¹²⁵ R v Malcherek and Steel (1981) 2 ALL ER (Iš: Digestible notes. Causation cases). [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. rugsėjo 2 d.]. Prieiga per internetą: <https://digestiblenotes.com/law/criminal_cases/causation.php>

¹²⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, 2004 m. birželio 18 d. Teismų praktikos bylose dėl nusikalstamų veikų žmogaus gyvybei bylose apžvalga. Senato nutarimas Nr. 46.

¹²⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos, 2014 m. spalio 28 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje R. G. v V. P. (bylos Nr. 2K- 443/2014).

prie padarinių atsiradimo gali būti prisidėję ir kiti veiksniai, pvz., tretieji asmenys, aukos elgesys, medicinos intervencija ir pan., tačiau, nepaisant kitų aktyvių priežasčių, kaltininko elgesys turi reikšmingai prisidėti prie nusikalstamos veikos, t. y. jis turi būti daugiau nei minimali kilusius padarinius priežastis.

Apibendrinat visą tai kas išdėstyta, daroma išvada, kad priežastinis ryšys baudžiamojoje teisėje yra suprantamas kaip teisinis, socialinis, reiškiny, turintis ontologinių ir norminių aspektų, todėl jis negali būti tapatinamas nei su filosofijos, nei su gamtos mokslų priežastingumo sampratomis. Visgi apžvelgtos priežastinio ryšio nustatymui naudojamos metodikos, skirtingose šalyse, rodo, kad faktinio priežastingumo nustatymas yra būtina sąlyga teisinio priežastinio ryšio konstatavimui, o tai rodo, kad baudžiamasis priežastinis ryšys nėra visiškai atsietas nuo kitų mokslo šakų priežastingumo. Išanalizuotų priežastinio ryšio teorijų turinys rodo, jog nei viena iš jų iki galo savarankiškai nėra pajėgi nustatyti priežastinio ryšio, todėl teisingam jo išsprendimui, teismai bylose remiasi keliomis. Visgi pripažįstama, kad viena iš aptartų teorijų, t. y. adekvataus priežastinio ryšio teorija, nėra tinkamas metodas baudžiamojo priežastinio ryšio nustatymui, nes vadovaujanti ja, į priežastinį ryšį yra įtraukiamas kaltė elementas, o tai yra nesuderinama su objektyviu šio reiškinių pobūdžiu.

2. PRIEŽASTINIO RYŠIO PROBLEMOS NACIONALINĖJE TEISMŲ PRAKTIKOJE

Teismų praktikoje priežastinio ryšio nustatymo sunkumus lemia tai, kad šio objektyvaus nusikalstamos veikos sudėties požymio išsprendimui skirtos taisyklės nėra reglamentuotos baudžiamajame įstatyme, todėl teismai nustatinėdami priežastinį ryšį vadovaujasi teismų praktikoje suformuotomis jo išsprendimo gairėmis ir baudžiamosios teisės doktrinoje pateikiamomis priežastinio ryšio nustatymui skirtomis taisyklėmis. Esamą problematiką lemia ir tai, kad teismų praktikoje nėra vienodos priežastinio ryšio sampratos, o sąvokos „tiesioginis priežastinis ryšys“, „būtina padarinių atsiradimo sąlyga“, „pagrindinė eismo įvykio priežastis“ ir pan., vartojamos tik epizodiškai, neaiškinant gilesnės jų prasmės¹²⁸. Pastebima, kad daugiausia sunkumų, nustatinėjant priežastinį ryšį, teismams kyla, sprendžiant pavojingų veikų žmogaus gyvybei bylas, taip pat bylas, kur

---

¹²⁸ROZENBERGIENĖ, Eugenija. *Probleminiai priežastinio ryšio nustatymo aspektai nagrinėjant eismo saugumo pažeidimų bylas*. Teisinė apžvalga, 1 (11) p. 87

padarinių kilimą lėmė teisės aktuose įtvirtintų reikalavimų pažeidimai, t. y. darbo saugos taisyklių bei eismo saugumo taisyklių pažeidimai. Atsižvelgiant į tai, antroje darbo dalyje bus analizuojama teisminė praktika šių kategorijų bylose, išskiriant pagrindinius probleminius aspektus priežastingumo nustatyme.

2.1. Priežastinio ryšio problemos nagrinėjant nusikaltimų veikų žmogaus gyvybei bylas

Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) XVII skyriaus teisinės normos, saugo bene svarbiausią vertybę – kito žmogaus gyvybę¹²⁹. Visos nusikalstamų veikų sudėty, esančios šiame skyriuje yra materialios, o tai reiškia, kad nagrinėjant baudžiamąsias bylas, susijusias su pavojingų padarinių žmogaus gyvybei kilimu, visuomet būtina nustatyti priežastinį ryšį tarp nusikalstamos veikos ir kilusių pavojingų padarinių. Dažniausiai pavojinga veika, šių nusikaltimų atvejais, pasireiškia veikimu (nors gali ir neveikimu), todėl objektyvių padarinių atsiradimą paprastai lemia aktyvūs kaltininko (-ų) veiksmai. Atsižvelgiant į tai, priežastinis ryšys pavojingų veikų žmogaus gyvybei bylose bus selektyviai nagrinėjamas tik tų baudžiamųjų bylų kontekste, kur padarinių kilimas buvo nulemtas aktyvių kaltininko veiksmų, kartu išskiriant pagrindines priežastinio ryšio nustatymo problemas.

Priežastinio ryšio problemos bylose, kai nukentėjusysis miršta nuo vieno smūgio

Vieno smūgio padarinius numatyti ir prognozuoti sunku. Todėl pavojingų veikų, pasireiškusių vieno smūgio sudavimu, ir dėl tokių veikų kilusių padarinių kvalifikavimas turi priklausyti nuo daugelio aplinkybių: smūgio vietos, suduoto smūgio stiprumo bei intensyvumo, fizinės jėgos ar panaudoto įrankio specifikos, galų gale, konflikto priežasties ir pan.¹³⁰ Remiantis V. Piesliako požiūriu, paprastai vienas suduotas smūgis mirtinų padarinių nesukelia,¹³¹ todėl praktikoje priežastingumo išsprendimą apsunkina tai, kad sudėtinga pagrįsti priežastinio ryšio dėsningumą, t. y. įrodyti, jog suduodamas vieną smūgį asmuo numatė padarinių kilimo galimybę.

Vienoje iš bylų P. V. buvo nuteistas žemesnės instancijos teismų pagal BK 129 straipsnio 1 dalį už tai, kad „<...> *asmeninio žodinio konflikto su V. V. metu, tyčia ramentu sudavė V. V. vieną smūgį į lūpų ir smakro sritį, kuris nuo šio smūgio prarado pusiausvyrą, griuvo ir trenkėsi veidu į grindinį, dėl ko <...> V. V. (duomenys neskelbtini) mirė savo*

¹²⁹ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89-2741.

¹³⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjo Vytauto Piesliako atskiroji nuomonė dėl Lietuvos Aukščiausiojo teismo baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų plenarinės sesijos 2009 m. spalio 20 d. nutarties, priimtos byloje L. E. v. G. V. (bylos Nr. 2K-P-247/2009).

¹³¹ PIESLIAKAS, V., *supra note*, 23, p. 136.

namuose“.¹³² Nuteistasis P. V. kasaciniame skunde ginčijo priežastinio ryšio dėsningumą nurodydamas, kad remiantis specialisto ir eksperto pateiktomis išvadomis, suduotu smūgiu į smakro sritį nukentėjusiajam buvo padarytas nežymus sveikatos sutrikdymas, kuris neturėjo tiesioginio priežastinio ryšio su kilusiais padariniais. Tiesioginė mirties priežastis susijusi su sužalojimais, kuriuos V. V. patyrė griūdamas. Be to, pažymėjo, kad padarinių kilimą lėmė ir didelis nukentėjusiojo nerūpestingumas, nes pastarasis atsisakė medicinos pagalbos, po nelaimingo įvykio toliau vartojo alkoholį (nors sirgo kepenų riebaline distrofija), o tai sukėlė dar intensyvesnę kraujavimą po kietuoju galvos smegenų dangalu, iki įvyko galvos smegenų pabrinkimas, ir nukentėjusysis mirė.

LAT plenarinė sesija atmetė kasacinio skundo argumentus bei ekspertų pateiktas išvadas ir priežastingumą įvertinusi per teisinę prizmę pažymėjo, kad „*Tais atvejais, kai dėl smūgio į galvą nukentėjusysis griūna ir atsitrenkia galva į grindinį, teismų praktikoje paprastai pripažįstama, kad galvos traumos gavimas yra tarpinė, bet dėsninga grandis tarp smūgio į galvą ir nukentėjusiojo mirties*“.¹³³ Kasacinis teismas nurodė, kad aplinkybės, jog nukentėjusysis po patirtos traumos nesikreipė į medicinos įstaigą ir nesaikingai vartojo alkoholį, neabejotinai prisidėjo prie padarinių kilimo, tačiau nei sveikatos būklė, nei girtumo faktas, nei neatsakingas aukos elgesys, patyrus traumą, negali nutraukti priežastinio ryšio tarp kaltininko veikos ir kilusių padarinių. Teismas konstatavo, kad nenustačius jokios kitos aplinkybės, tiesiogiai sukėlusios nukentėjusiojo mirtį, P. V. suduotas smūgis, teisiniu požiūriu, laikytinas pagrindine ir adekvačia V. V. mirties priežastimi, nes būtent P. V. veiksmai padidino žalos atsiradimo riziką, padarinių kilimą paversdami tikrove.

Požiūrio, kad nukentėjusiojo sveikatos būklė negali nutraukti priežastinio ryšio grandinės, savo praktikoje laikosi ir bendrosios teisės tradicijos šalių teismai. Tais atvejais, kai kaltinamieji ginčija patraukimą baudžiamojon dėl nužudymo remdamiesi silpna nukentėjusiojo sveikatos būkle, Jungtinės Karalystės teismai savo praktikoje taiko „**trapios kaukolės**“ doktriną (angl. egg – shell skull),¹³⁴ pagal kurią, kaltininkas nukentėjusįjį turi priimti tokį koks jis yra (angl. the defendant has to take its victim as he finds it), bei privalo atsakyti už padarinius, kurie šiam nėra iš anksto žinomi, tačiau kurie egzistavo nusikalstamos veikos darymo metu ir apie kuriuos kaltininkas sužinojo po veikos padarymo.¹³⁵ Be to, ne tik sveikatos būklė, tačiau ir nukentėjusiojo nerūpestingas elgesys

---

¹³² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos, 2019 m. sausio 8 d. nutartis, priimta baudžiamojame byloje V. V. v P. V. (bylos Nr. 2K- 7-74-788/2019).

¹³³ *Ibid.*

¹³⁴ KEILER, J., *supra note*, 8, p. 120.

¹³⁵ ŽALNIERIŪNAS, L., *supra note*, 92, p. 44.

negali nutraukti priežastinio ryšio grandinės. J. Keiler nurodo, kad aukos nerūpestingas elgesys negali nutraukti priežastinio ryšio grandinės tarp kaltininko veikos ir kilusių padarinių, išskyrus tuos atvejus, kai auka, elgdamasi neatsargiai, sukelia sau didesnę žalą, nei būtų galėję sukelti kaltininko neteisėti veiksmai¹³⁶.

Vis dėlto baudžiamosios atsakomybės klausimo išsprendimas didžiaja dalimi priklauso nuo priežastinio ryšio pobūdžio nustatymo.¹³⁷ Atvejais, kai nukentėjusysis miršta nuo vieno suduoto smūgio į galvos sritį, sunku yra pagrįsti juridiskai reikšmingą priežastinio ryšio pobūdį, t. y. įrodyti, kad kaltininkas numatė padarinių kilimo galimybę. V. Piesliakas nurodo, kad bylose, kai nukentėjusysis miršta nuo vieno smūgio, „svarbiausias momentas, kuris nulemia priežastinio ryšio pobūdį ir padarytos veikos kvalifikavimą, yra kaltės forma ir turinys“¹³⁸. Panašios nuomonės laikosi ir E. Colvin, kuris nurodo: „Priežastingumo doktrinos ir *means rea* doktrinos tarpusavio ryšys yra neišvengiamas ir būtinas tais atvejais, kai yra akivaizdus neatitikimas tarp kaltininko numatytų ir kilusių padarinių.“¹³⁹ Aptariamoje byloje LAT atsižvelgęs į veikos aplinkybes, t. y. į panaudoto įrankio specifiką, smūgio stiprumą, konflikto priežastį bei į kaltininko asmenines savybes konstatavo, kad P. V. nenumatė, jog V. V. dėl suduoto smūgio gali griūti ir patirti mirtiną traumą, t. y. padarė išvadą, kad asmuo veikė dėl nusikalstamo nerūpestingumo. Tačiau, teismas, vadovaudamasis kaltės turinyje esančiais kriterijais, nurodė, kad „<...> nuteistasis turėjo ir galėjo numatyti, kad bet koks ramento panaudojimas prieš kitą žmogų, net ir norint tik jį pagąsdinti, gali lemti neigiamų padarinių kito žmogaus sveikatai ar gyvybei atsiradimą (nusikalstamas nerūpestingumas), taigi privalėjo susilaikyti nuo tokio pavojingo elgesio“¹⁴⁰. Taigi LAT plenarinė sesija šioje byloje konstatavo teisiškai reikšmingą priežastinio ryšio pobūdį, vadovaudamasi subjektyvaus požymio – kaltės – turiniu.

Atsižvelgiant į tai, kad priežastinis ryšio pobūdis byloje nustatomas, remiantis subjektyvaus požymio – kaltės – turinio kriterijais, daroma išvada, kad į objektyvaus nusikalstamos veikos sudėties požymio nustatymo mechanizmą yra įtraukiamas subjektyvus elementas, kuris, remiantis priežastinio ryšio geneze, neturi įtakos priežastinio

¹³⁶ KEILER, J, *supra note*, 8 p. 144.

¹³⁷ PIESLIAKAS, Vytautas. *Priežastinis ryšys tarp pavojingos veikos ir baudžiamajame įstatyme numatytų padarinių ir jo nustatymas teismų praktikoje*. Jurisprudencija7 (85). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2006, p. 9.

¹³⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjo Vytauto Piesliako atskiroji nuomonė dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų plenarinės sesijos 2009 m. spalio 20 d. nutarties, priimtos baudžiamojoje byloje *G. V. v L. E.* (bylos Nr. 2K-P-247/2009).

¹³⁹ COLVIN, E., 10, p. 260.

¹⁴⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos, 2019 m. sausio 8 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje *V. V. v P. V.* (bylos Nr. 2K- 7-74-788/2019).

ryšio vystymuisi. Todėl manytina, kad esama metodika yra iškraipomas objektyvus priežastinio ryšio pobūdis. Siekiant šią problemą išspręsti, priežastinio ryšio metodikos antras etapas turėtų būti keičiamas ir padarinių numatymo galimybė sprendžiama tik subjektyvių požymių kontekste. Tuo tarpu, vietoje priežastinio ryšio pobūdžio nustatymo, konstatavus būtinąją padarinių kilimo sąlygą, būtų galima spręsti, ar kaltininko veiksmai **tiesiogiai** ar **netiesiogiai** sukėlė padarinius.¹⁴¹

Vienodos teismų praktikos, kai kaltininkas miršta nuo vieno smūgio į galvos sritį, būti negali: kiekvienu konkrečiu atveju būtina atsižvelgti į unikalias bylos aplinkybes. Vienoje iš bylų K. K. pirmosios instancijos teismo buvo nuteistas pagal BK 129 straipsnio 1 dalį, o apeliacinės instancijos pagal BK 132 straipsnio 1 dalį už tai, kad „<...> iš pykčio tyčia vieną kartą kumščiu smogė į kairę veido pusę nukentėjusiajam I. P., nuo ko šis parkrito ant grindų, tuo pastarajam padarydamas galvos sumušimą, <...> dėl ko nuo galvos sumušimo nukentėjusysis 2013 m. rugsėjo 4 d. 2 val. mirė Respublikinėje Vilniaus universitetinėje ligoninėje, taip jį tyčia nužudydamas“¹⁴².

LAT išplėstinė septynių teisėjų kolegija nurodė, kad iš byloje esančios medžiagos matyti, kad „<...> smūgis buvo apgalvotas ir kryptingas kaltininko veiksmas smūgiuojant nukentėjusiajam į galvą. Šis smūgis buvo pakankamai stiprus ir nukentėjusiajam netikėtas. Teismų praktikoje laikomasi nuomonės, kad galva yra gyvybei svarbi ir labiausiai pažeidžiama žmogaus kūno dalis, todėl normalaus protinio išsivystymo žmogus negali nesuvokti, jog suduodamas smūgį kitam žmogui į galvą daro veiką, keliančią pavojų kito žmogaus sveikatai ir gyvybei. Tai suvokdamas, kaltininkas numato, kad nuo tokio smūgio nukentėjusiajam gali būti padaryti sveikatos sužalojimai, iš jų ir tokie, dėl kurių jis gali mirti.“¹⁴³. Be to, teismas ir šioje byloje pažymėjo, kad šalutiniai veiksniai, t. y. nukentėjusiojo girtumo faktas, nukentėjusiojo koordinacijos pakitimai, nors ir turėjo įtakos padarinių atsiradimui, tačiau negali būti laikomi veiksniais, nutraukusiais priežastinio ryšio grandinę tarp kaltininko veikos ir kilusių padarinių.

Visgi šioje byloje, priešingai nei prieš tai aptartoje, LAT išplėstinė teisėjų kolegija padarė išvadą, kad kaltinamasis K. K. numatė pavojingų padarinių kilimą, t. y. nukentėjusiojo mirtį. Kasacinis teismas tai konstatavo, įvertinęs aplinkybę, jog kaltinamasis užsiminėjo viena iš kovinių sporto šakų – Muay Thai (tailandiečių boksu), todėl padarė išvadą, kad K. K. suprato savo fizinės jėgos galią, todėl suduodamas vieną smūgį numatė, kad gali atimti kitam žmogui gyvybę. Atsižvelgiant į tai, kad numatė

¹⁴¹ ŽALNIERIŪNAS, L., *supra note*, 95, p. 200.

¹⁴² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinės teisėjų kolegijos 2016 m. lapkričio 3 d. V. P. v. K. K. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-7-193-895/2016).

¹⁴³ *Ibid.*

padarinių kilimą – priežastinis ryšys yra dėsningas, o iš dėsningumo išplaukia, kad būtinas, todėl kaltininko veiką LAT kvalifikavo pagal BK 129 straipsnio 1 dalį. Iš šios nutarties daroma išvada, kad sprendžiant priežastinį ryšį teismai atsižvelgia ir į kaltininko pavojingos veikos pobūdžio suvokimą nusikalstamos veikos darymo metu.

Teismų praktikoje nurodoma, kad baudžiamoji atsakomybė už tyčinį gyvybės atėmimą gali kilti tik konstatavus būtinąjį priežastinio ryšio pobūdį, o už neatsargų gyvybės atėmimą pakanka konstatuoti – atsitiktinį. Vienoje iš bylų J. G. buvo nuteistas pagal BK 129 straipsnio 1 dalį už tai, kad „<...> kilusio konflikto su O. G. metu J. G. dešine ranka sudavė jam vieną smūgį į veidą, dėl ko nukentėjusysis nukrito ant žemės ir pakaušiu atsitrenkė į asfalto grindinį, <...> dėl patirtų sužalojimų O.G. greitosios pagalbos universitetinėje ligoninėje (duomenys neskelbtini) mirė“¹⁴⁴. Apeliacinės instancijos teismas nesutiko su pirmosios instancijos teismo sprendimu ir nurodė: „Baudžiamoji atsakomybė pagal BK 129 straipsnį asmeniui galima tik tuo atveju, kai tarp kaltininko padarytos veikos ir kilusių padarinių yra būtinas priežastinis ryšys. Asmuo suvokdamas daromos veikos faktinę pusę, numato priežastinio ryšio vystymąsi bei numato, kokius padarinius gali sukelti jo daroma pavojinga veika. Tuo tarpu atsitiktinis padarinys nėra dėsningas veikos padarinys, todėl toks priežastinio ryšio vystymasis paprastai iš anksto nenumatomas. O jeigu priežastinio ryšio vystymasis nėra iš anksto numatomas, jis negali būti inkriminuotas kaip padarytas esant tyčinei kaltei“.¹⁴⁵ Įvertinęs bylos aplinkybes apeliacinis teismas konstatavo, kad gyvybės atėmimas nebuvo dėsningi padariniai, nes remiantis įprasta gyvenimiška patirtimi, vienas smūgis į petį paprastai sukelia sveikatai, tačiau ne gyvybei pavojingų padarinių kilimą, todėl padarė išvadą dėl atsitiktinių padarinių ir O. G. veiką perkvalifikavo pagal BK 132 straipsnio 1 dalį.

LAT teisėjų kolegija pažymėjo, kad „<...> baudžiamosios atsakomybės pagrindimas atsitiktiniu priežastiniu ryšiu apskritai yra abejotinas tiek kalbant apie tyčines, tiek apie neatsargias nusikalstamas veikas. <...> Konstatavus, kad mirtis buvo atsitiktinė smūgio pasekmė, nelogiškai skamba išvada, kad nuteistasis turėjo ir galėjo šią atsitiktinę pasekmę numatyti“¹⁴⁶. Teisės doktrinoje taip pat nurodoma, kad atsitiktiniu priežastiniu ryšiu baudžiamoji atsakomybė negali būti grindžiama, nes konstatuotas atsitiktinis priežastinis ryšys reiškia, kad padarinius lėmė ne kaltininko veika, o kita priežastis, būtent dėl to baudžiamajoje teisėje jis nėra pripažįstamas juridiskai reikšmingu,

¹⁴⁴ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. sausio 29 d. nutartis, priimta baudžiamajoje byloje O. G. v J. G. (bylos Nr. 1A-49/2010).

¹⁴⁵ *Ibid.*

¹⁴⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. lapkričio 30 d. nutartis, priimta baudžiamajoje byloje O. G. v J. G. (bylos Nr. 2K-394/2010).

t. y. nesudaro teisinio pagrindo asmens patraukimui baudžiamajon atsakomybėn dėl kilusių padarinių.¹⁴⁷ Autorius S. Bikelis nurodo, kad „priežastinio ryšio kontekste „atsitiktinumas“ reiškia minimalią, beveik artimą nuliui, tam tikro įvykio (padarinių atsiradimo) tikimybę“¹⁴⁸. Todėl teismai savo praktikoje, grįsdami baudžiamąją atsakomybę atsitiktinėmis pasekmėmis, įveda sumaištį, nes „atsitiktinumas“ įgyja visiškai kitą prasmę nei ji pateikiama teisinėje teorijoje, kurioje teigiama, kad konstatuoti atsitiktiniai padariniai iš esmės reiškia kazusą kaltininko veikoje.

Apibendrinant galima teigti, kad bylose, kuriose nuo vieno suduoto smūgio į galvos sritį nukentėjusysis griūna ir atsitrenkia galva į grindinį, teismų praktikoje paprastai pripažįstama, kad suduotas smūgis yra tarpinė, bet dėsninga priežastinė sąlyga, lėmusi padarinių kilimą. Be to, nurodoma, kad tokie šalutiniai veiksniai kaip: nukentėjusiojo sveikatos būklė, girtumas, nerūpestingas elgesys, priežastinio ryšio grandinės tarp kaltininko veikos ir kilusių padarinių nenutraukia ir naujos faktinės priežastinio ryšio grandinės nesukuria. Visgi pastebima, kad išvada dėl priežastinio ryšio pobūdžio dažnai daroma remiantis kaltės turinio kriterijais, dėl šios priežasties, siūloma keisti priežastinio ryšio metodiką, padarinių numatymą, sprendžiant subjektyvių požymių kontekste. Manytina, kad taip bus išvengiama objektyvių ir subjektyvių požymių persipynimo.

Priežastinio ryšio problemos nužudymo bylose bendrininkavimo atveju

Priežastinio ryšio problematiką bendrininkavimo atveju dažnai įtakoja tai, kad padarinių atsiradimą lemia kelių bendrai veikusių asmenų veiksmai, o atskirai nustatyti kiekvieno iš jų padarytų veiksmų poveikį padarinių kilimui ne visuomet yra praktinių galimybių. Tokiais atvejais būtinąją padarinių kilimo sąlygą teismai nustato vadovaudamiesi ne ekvivalentinio priežastinio ryšio teorija, tačiau remdamiesi kitais kriterijais, vienas iš jų – *mirties dėl sužalojimų visumos teorija*. Pvz., vienoje iš bylų A. K., ir J. B. nuteisti pagal BK 129 straipsnio 1 dalį už tai, kad „<...> veikdami bendrininkų grupe, namo kieme A. K. su J. B. ėmė mušti rankomis bei spardyti kojomis J. M., abu sudavė ne mažiau dešimties smūgių jam į įvairias kūno vietas, tame tarpe ir į galvą bei į kaklą. Nukentėjusiajam sugrįžus į G. M. gyvenamojo namo kambarį, J. B. vėl tyčia sudavė J. M. ne mažiau penkių smūgių ranka į kaklą. Tokiu būdu A. K. ir J. B. bendrais veiksmais ne mažiau kaip septyniais smūgiais į galvą bei kaklo sritį padarė J. M. mirtį sukėlusius sužalojimus“¹⁴⁹. LAT vadovaudamasis *mirties nuo smūgio visumos teorija* nurodė: „Pažymėtina tai, kad mirties priežastimi buvo bendras stiprus galvos ir kaklo srities

¹⁴⁷ PIESLIAKAS, V., *supra note*, 1, p. 291.

¹⁴⁸ BIKELIS, S., *supra note*, 6, p. 125.

¹⁴⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos, 2008 m. balandžio 8 d. nutartis, priimta baudžiamajoje byloje A. K. J. B. v J. M. (bylos Nr. 2K-191/2008).

sumušimas, išskirti kiekvieną sužalojimą ar atskirus kiekvieno iš kaltininkų smūgius, jų poveikį nukentėjusiajam šiuo konkrečiu atveju nėra praktinės galimybės. Baudžiamasis įstatymas ir teismų praktika tokius atvejus, kai nukentėjusysis miršta nuo padarytų kūno sužalojimų visumos arba kai padaryti keli kūno sužalojimai, kurių kiekvienas galėjo būti mirties priežastimi, vertina kaip bendrą kaltę asmenų, kurie padarė šiuos sužalojimus.”¹⁵⁰ Taigi tokiais atvejais priežastinis ryšys byloje išsprendžiamas atsižvelgiant į tyčios kryptingumą, kas vėlgi yra nesuderinama su objektyviu priežastinio ryšio pobūdžiu.

Vokietijoje ši problema buvo išspręsta praplėtus sąlygos teoriją. Šio teorijos branduoliu, šioje šalyje, yra laikoma *versari in re illicita* taisyklė, pagal kurią, asmuo, dalyvavęs nusikalstamoje veikoje, yra atsakingas už visą žalą, kuri nebūtų atsiradusi be jo dalyvavimo ją darant.¹⁵¹ J. Wessels nurodo, jog iš to seka, kad priežastinio ryšio konstatavimui patvirtinti pakanka to, kad asmens poelgis buvo viena iš sąlygų padariniams atsirasti, arba to, kad dėl šio neteisėto poelgio padariniai atsirado greičiau.¹⁵² Todėl tais atvejais, kai padarinių atsiradimą lemia keli asmenys veikdami bendrai, ir neįmanoma išskirti kiekvieno iš jų padarytos nusikalstamos veikos poveikio padarinių kilimui, remiantis sąlygos teorija, jų veika Vokietijoje bus laikoma bendra premisa kilusių padarinių atžvilgiu. Manytina, kad papildyta būtiniosios sąlygos samprata yra tinkamesnis metodas spręsti priežastinį ryšį tokių bylų atvejais, nei *mirties dėl sužalojimų visumos teorija*, pagal kurią priežastingumas konstatuojamas, atsižvelgiant į tyčios kryptingumą.

Praktikoje pastebima problematika ir tais atvejais, kai teismai sprendami priežastinį ryšį remiasi *mirtino smūgio* teorija. Vienoje iš bylų E. A. žemesnės instancijos teismų buvo nuteistas pagal BK 129 straipsnį 2 dalies 5 punktą už tai, kad „<...> smogdamas M. Z. peiliu į kaklo kairę pusę ir padarydamas durtinę-pjautinę kaklo kairės pusės žaizdą <...> nuo ko M. Z. mirė; taip pat tuo pačiu laiku, tame pačiame bute, smogdamas vieną kartą M. P. galimai nulaužto peilio geležte į kaklo dešinę pusę, padarydamas kirstinį-durtinį dešinės pusės kaklo-krūtinės ląstos sužalojimą su dešiniu plaučio pažeidimu,<...> nuo ko M. P. mirė”¹⁵³. Nuteistasis E. A. pateikė kasacinį skundą, kuriame nurodė, kad priežastinio ryšio išsprendimas byloje, remiantis *mirtino smūgio doktrina* – nepagrįstas, nes ne jis, o M. A. sulenktu peiliu sužalojo ir nužudė M. Z. ir M. P.

LAT šioje byloje pažymėjo, kad apeliacinės instancijos teismas nenustatęs bendrininkų eksceso nepagrįstai priėjo išvadą, kad E. A. du žmones nužudė vienas. LAT

¹⁵⁰ *Ibid.*

¹⁵¹ KEILER, J, *supra note*, 8, p. 130.

¹⁵² WESSELS, J., *supra note*, 7, p. 69.

¹⁵³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. gegužės 9 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje M. P., M. Z. v E. A., M. A. (bylos Nr. 2K-423/2006).

konstatavo, kad „*teismas padaryti tokią išvadą, kurią jis šioje byloje padarė, galėjo tik nustatęs vykdytojo ekscesą, t. y. vieno bendrininko išėjimą už susitarimo ribų. Būtent tik esant tokioms sąlygoms, t. y. vykdytojo ekscesui, už nužudymą atsako tik tie asmenys, kurių padaryti kūno sužalojimai buvo nukentėjusiojo mirties priežastimi. Jei remtis E. A. parodymais, susitarimas tarp brolių buvo sumušti nukentėjusiuosius. Tačiau šioje byloje nedetalizavęs, kas kiek ir kokiais įrankiais sudavė smūgius, neapklausęs kito kaltinamojo, teismas negalėjo padaryti išvados dėl E. A. išėjimo už susitarimo ribų ir jo vieno atsakomybės už dviejų žmonių nužudymą*”¹⁵⁴. Be kita to, LAT teisėjų kolegija nurodė, kad „*<...> jei nukentėjusiojo mirtį sukėlė nors ir vienas padarytas sužalojimas, bet nustatyta, kad smurtą naudojo keli asmenys, o smurto pobūdis ir intensyvumas liudija apie tyčią nužudyti arba apie neapibrėžtą tyčią, kuri apima ir gyvybės atėmimą, tai už nužudymą atsako ne tik tie asmenys, kurių padaryti kūno sužalojimai buvo nukentėjusiojo mirties priežastimi, bet ir kiti asmenys tiesiogiai dalyvavę gyvybės atėmimo procese*”¹⁵⁵.

Vieno smūgio teorijos taikymą teismų praktikoje, kritiškai vertina T. Girdenis, kuris nurodo: „Nustačius mirtino smūgio kaltinimą, paprastai konstatuojama, kad tik jo veiksmai yra priežastiniame ryšyje su mirtimi ir tik jis yra teisiamas dėl nužudymo, kas labai panašu į objektyvų pakaltinimą.”¹⁵⁶ Šio darbo autorė, pažymi, kad tokia teismų praktika, kai byloje nėra konstatuojamas bendrininkų ekscesas, o už padarinių kilimą baudžiamojon atsakomybėn yra traukiamas tik vienas iš bendrininkų – prieštarauja bendrininkavimo teorijai, kurioje nurodoma, kad „bendrininkavimas yra bendra, jungtinė kelių asmenų nusikalstama veika, todėl konstatavus bendrininkavimą visi bendrininkai neatsižvelgiant į konkretų indėlį atsako pagal tą patį baudžiamoją įstatymo straipsnį už visas veikas ir visus padarinius, kuriuos jie padarė ir kuriuos apėmė jų tyčia”¹⁵⁷. Išimtis, kaip nurodoma doktrinoje, gali būti tik bendrininkų ekscesas, kai vienas iš vykdytojų peržengia susitarimo ribas ir atlieka tokius veiksmus, dėl kurių nebuvo tartasi ir kiti bendrininkai negalėjo jų numatyti.¹⁵⁸ Taigi manytina, kad *mirtino smūgio teorija* teismų praktikoje, gali būti taikoma tik tuo atveju, kai byloje yra konstatuojamas bendrininkų ekscesas. Be to, remiantis viena iš priežastinio ryšio teorijų, t. y. artimiausios priežasties (lot. *novus actus intraveniens*) teorija, bendrininkų veiksmai nelaikomi atskirais įvykiais

---

¹⁵⁴ *Ibid.*

¹⁵⁵ *Ibid.*

¹⁵⁶ GIRDENIS, Tomas. *Žmogaus nužudymas vienu ar keliais smūgiais ir jo kvalifikavimo problemos Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje*. Iš: Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai: recenzuotų mokslinių straipsnių baudžiamosios teisės, bausmių vykdymo ir baudžiamoją kodekso klausimais rinkinys. Vilnius: Registrų centras, 2014, p. 187-202.

¹⁵⁷ PIESLIAKAS, Vytautas. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Antroji knyga*. Vilnius: Justitia, 2008, p. 87.

¹⁵⁸ *Ibid.*, p. 112.

priežastinėje grandinėje, išskyrus eksceso atvejus, kai atsakomybė sprendžiama, remiantis asmeninės atsakomybės principu.

Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, nusikalstamų veikų atvejais, kai padarinių kilimą lemia kelių, bendrai veikusių asmenų veiksmai, priežastinis ryšys dažnai yra išsprendžiamas, ne vadovaujantis įprasta priežastinio ryšio nustatymui skirta metodika, tačiau remiantis – *mirties dėl sužalojimu visumos* ir *mirtino smūgio visumos* teorijomis. Pažymėtina, kad šių teorijų taikymas praktikoje yra ganėtinai problematiškas, neretai prieštaraujantis nusikalstamos veikos sudėties objektyvių ir subjektyvių požymių atribojimui bei bendrininkavimo teorijai.

Problematika esant sudėtingam priežastiniam ryšiui

V. Piesliakas nurodo, kad „sudėtingas priežastinis ryšys – tai ryšys, komplikotas dėl pašalinių jėgų įsikišimo. Priežastinis ryšys būna sudėtingas tada, kai objektyviai įstatyme numatytus padarinius sukelia pavojinga žmogaus veika, bet iš dalies prisideda ir kiti veiksniai. Jais gali būti kaltas (gydytojas, operuodamas sužalotą pacientą, padarė medicinos klaidą) ar nekaltas trečio asmens veika (nukentėjusysis stumiamas po pravažiuojančios mašinos ratais), gamtos ar techninės jėgos ir panašiai”¹⁵⁹. J. G. Moore nurodo, kad sudėtingo priežastinio ryšio atveju „pagrindinė problema yra išspręsti baudžiamosios atsakomybės priskyrimo asmeniui klausimą, atsižvelgiant į kilusius padarinius, kurie atsirado dėl kaltininko veikos iki ištraukiant naujam įvykiui”¹⁶⁰.

Vienoje iš bylų L. L. pirmosios instancijos teismo buvo pripažintas kaltu pagal BK 129 straipsnio 2 dalį 3 ir 6 punktus už tai, kad „<...> *abipusio konflikto metu dėl asmeninių nesutarimų su savo sutuoktine R. L., tyčia vieną kartą spyrė jai į krūtinę ir ranka sudavė du smūgius į veidą, kas sukėlė galvos smegenų traumą, <...> dėl ko nukentėjusioji R. L. (duomenys neskelbtini) mirė”¹⁶¹. Šioje byloje priežastinio ryšio specifika yra ta, kad tarp L. L. padarytos veikos (smūgių sudavimo žmonai R. L.) ir kilusių padarinių (mirties) į priežastinę grandį įsitraukė autoįvykis, kurio metu taip pat buvo padaryti sužalojimai nukentėjusiosios galvoje. Taigi šioje byloje aukštesnės instancijos teismui reikėjo išspręsti, ar L. L. patraukimas baudžiamojon atsakomybėn už R. L. mirtį yra pateisinamas ir tuo atveju, kai prie mirties prisidėjo ir autoįvykyje patirtos galvos traumos.*

Aukštesnės instancijos teismas išnagrinėjęs bylą pažymėjo, kad „*Pagal Lietuvos*

¹⁵⁹ PIESLIAKAS, Vytautas. *Priežastinis ryšys tarp pavojingos veikos ir baudžiamajame įstatyme numatytų padarinių ir jo nustatymas teismų praktikoje*. Mykolo Romerio universitetas, Jurisprudencija, 2006 7 (85) p. 10.

¹⁶⁰ MOORE, J. G. *Criminal responsibility and causal determinism*. Jurisprudence review, Washington: University of New South Wales, 2016, p. 70.

¹⁶¹ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. balandžio 27 d. nuosprendis baudžiamojame byloje R. L. v L. L. (bylos Nr. 1A-305/2012).

*Aukščiausiojo Teismo formuojamą praktiką, jei nukentėjusiojo mirties priežastis buvo kaltininko padarytas sveikatos sutrikdymas, tai atsakomybė už žmogaus gyvybės atėmimą atsiranda nepriklausomai nuo to, ar nukentėjusysis mirė tuoj po padarytos veikos, ar praėjus kuriam laikui, taip pat nepriklausomai nuo to, ar jis buvo netinkamai gydomas, ar netinkamai diagnozuoti jo sužalojimai ir, kad nesant šių aplinkybių, mirties galbūt buvo galima išvengti”¹⁶². Vis dėl teismas nurodė, kad šiuo atveju minėta teismo praktika remtis nėra tikslinga, nes „byloje surinktų ir aptartų įrodymų visetas neleidžia daryti išvados, kad nuteistojo L. L. pavartotas smurtas prieš nukentėjusiąją R. L. – dviejų smūgių sudavimas į veidą – sukėlė galvos smegenų traumą, kuri pasireiškė kraujosruvomis po kietuoju galvos smegenų dangalu kairio pusrutulio sferomis <...>, nes toks kraujo išsiliejimas galėjo būti padarytas ir vėliau autoįvykio metu”¹⁶³. Atsižvelgiant į tai, kad priežastingumas byloje negali būti preziumuojamas, o baudžiamoji atsakomybė negali būti grindžiama tikimybinėmis išvadomis, teismas konstatavo, kad L. L. baudžiamosios atsakomybės priskyrimas už R. L. mirtį nebūtų pateisinamas ir prieštarautų *in dubio pro reo* principui. Apeliacinis teismas panaikino pirmosios instancijos teismo sprendimą ir L. L. veiką perkvalifikavo pagal BK 138 straipsnio 2 dalies 3 punktą.*

Apibendrinat galima teigti, kad sudėtingo priežastinio ryšio atvejais, priežastingumo išsprendimą byloje apsunkina į įvykių grandinę įsiterpę papildomi veiksniai pvz., autoįvykis, kuris nutraukia priežastinio ryšio grandinę tarp pirmojo kaltininko veikos ir kilusių padarinių, todėl baudžiamoji atsakomybė, už kilusius padarinius, jam nėra priskiriama. Visgi sudėtingo priežastinio ryšio atvejais nereiškia, kad asmuo padaręs nusikalstamą veiką išvengs baudžiamosios atsakomybės, t. y. būtina nustatyti kokią nusikalstamo veikos sudėtį atitinka pirmojo kaltininko padaryta veika iki išorinės intervencijos įsikišimo.

Priežastinio ryšio problemos kazuso atveju

Teismų praktikoje laikomasi pozicijos, kad priežastinio ryšio dėsningumo negali nutraukti nei nukentėjusiojo sveikatos būklė, nei neatsakingas elgesys, tačiau gali nutraukti pačio nukentėjusiojo padaryta nusikalstama veika. Vienoje iš bylų M. B. buvo nuteistas pagal BK 260 str. 1 d. ir pagal BK 132 str. 1 d. už tai, kad „<...> *davė V. K. suvartoti narkotinės medžiagos — 3 vnt. „Ekstazi“ tablečių, kurių sudėtinės dalys — metilendioksimetamfetaminas ir metilendioksiamfetaminas; tai sukėlė ūmų V. K. apsinuodijimą narkotinėmis medžiagomis ir nuo to šis mirė, t. y. dėl neatsargumo atėmė*

---

¹⁶² *Ibid.*

¹⁶³ *Ibid.*

gyvybę kitam žmogui”¹⁶⁴. LAT plenarinė sesija šioje byloje suformavo precedentą pažymėdama, kad, „jeigu asmuo parduoda ar kitaip platina narkotines ar psichotropines medžiagas, o kitas asmuo savo noru nusprendžia jų įsigyti ir pats jų atitinkamą dozę suvartoja (išgeria, susileidžia ir pan.) ir dėl šių medžiagų sukeltų komplikacijų sutrikus sveikatai jis miršta, vien tik jų pardavimo ar platinimo kitu būdu fakto, neatsižvelgiant į kitas bylos aplinkybes, nepakanka, kad toks platintojas visais atvejais būtų pripažįstamas atsakingu už kilusius padarinius, t. y. pripažintas kaltu ne tik dėl neteisėto narkotinių ar psichotropinių medžiagų platinimo (BK 260 straipsnis), bet ir dėl neatsargaus gyvybės atėmimo kitam žmogui (BK 132 straipsnis)“¹⁶⁵. Taigi šioje byloje LAT vadovavosi artimiausios priežasties teorija (*lot. novus actus intraveniens*), kuri grindžiama – individualios atsakomybės principu ir kuri pripažįsta asmenis kaip priežastinius veikėjus, kurie yra atsakingi tik už savo elgesį ir to elgesio sukeltas pasekmes.

Aptariamoje byloje LAT konstatavo, kad nukentėjusiojo niekas per prievartą nevertė vartoti narkotinių medžiagų, t. y. jo valia palaužta nebuvo, sprendimą vartoti šias medžiagas jis priėmė savarankiškai. Todėl būtent nukentėjusiojo padaryta nusikalstama veika lėmė pavojingų padarinių atsiradimą. Verta paminėti, kad analogiškos pozicijos laikosi ir Vokietijos Aukščiausiasis Teismas, kuris viename iš savo sprendimų pažymėjo, kad „<...> tas, kuris tyčia ar neatsargiai sukursto, padeda ar skatina kitą asmenį padaryti žalą sau, negali būti baudžiamas už nužudymą ar kūno sužalojimą, jeigu kitas asmuo pats realizuoja atsiradusią grėsmę savo sveikatai ar gyvybei”¹⁶⁶. Be abejonės, situacija keistūsi, jeigu nukentėjusysis būtų mažametis ar protiškai neįgalus asmuo, neturintis suvokimo apie narkotinių medžiagų poveikį ir žalą organizmui. Tačiau atvejais, kai kaltininkas nenulėmė padarinių, tik sudarė prielaidas jiems kilti, o asmuo laisva valia apsisprendė daryti nusikalstamą veiką ir elgtis rizikingai su savo sveikata, baudžiamosios atsakomybės klausimas turėtų būti sprendžiamas vadovaujantis asmeninės atsakomybės principu.

Apibendrinus visa tai kas išdėstyta, galima daryti išvadą, kad tradiciškai baudžiamoji atsakomybė grindžiama liberaliaja individualistine žmogaus samprata, pagal kurią, asmuo suvokiamas kaip subjektas, gebantis laisva valia pasirinkti savo elgesio modelį, todėl gali būti atsakingas tik už savo elgesio sukeltus padarinius. Teismų praktikoje nurodoma, kad tais atvejais, kai nukentėjusysis darydamas nusikalstamą veiką savanoriškai nusprendžia veikti rizikingai savo sveikatos ar gyvybės atžvilgiu, jo veiksmai sukuria naują

---

¹⁶⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2011 m. birželio 23 d. nutartis priimta baudžiamojoje byloje M. B. v V. K. (bylos Nr. 2K-P-47/2011).

¹⁶⁵ *Ibid.*

¹⁶⁶ BIELINIS, A, *supra note*, 3, p. 72.

faktinio priežastinio ryšio grandinę, todėl galutiniai padariniai negali būti priskiriami jų atsiradimui prielaidas sudariusiam kaltininkui.

2.2. Priežastinio ryšio problematika, nagrinėjant darbo saugos taisyklių pažeidimų bylas

BK 176 straipsnyje įtvirtinta veika yra padaroma (realizuojama) pažeidžiant teisės aktų reikalavimus, todėl priežastinio ryšio nustatymas darbo saugos taisyklių pažeidimų bylose išsiskiria tuo, kad jis yra nustatinėjamas tarp konkrečiuose teisės aktuose įtvirtintų reikalavimų pažeidimo ir BK 176 straipsnyje įtvirtintų padarinių kilimo. Būtent tai ir lemia priežastinio ryšio problematiką šios kategorijos bylose, nes jo išsprendimas yra apsunkinamas papildomos juridinės technikos.

Priežastinis ryšys tarp darbų saugos ir sveikatos apsaugos darbe reikalavimų pažeidimo bei nelaimingo atsitikimo – avarijos ar kitokių sunkių padarinių – konstatuojamas nustatant: 1) kad be šių pažeidimų minėti padariniai nebūtų kilę (*conditio sine qua non*); 2) įvertinus ir nustatant, kad asmuo, padaręs pažeidimus (-ą), turėjo realią galimybę numatyti pavojingų padarinių kilimą ir užkirsti jiems kelią¹⁶⁷. Taigi teisingam priežastinio ryšio išsprendimui byloje, teismas turi tinkamai identifikuoti norminį teisės pažeidimą, kuris lėmė padarinių kilimą, bei nustatyti, ar, jo nepažeidžiant, padarinių būtų buvę galima išvengti. Pastebima, kad kartais teismams tai tampa nelengvu iššūkiu.

Vienoje iš bylų LAT savo išvadoje pažymėjo, kad „<...> apeliacinės instancijos teismas, neatsižvelgdamas į tai, jog BK 176 straipsnio dispozicija yra blanketinė, teisės normų, pagal kurias atskleidžiamas veikos turinys, apskritai neanalizavo, o pagal padarytas šio teismo išvadas galima spręsti, kad veika, t. y. <...> darbų saugos ir sveikatos apsaugos darbe įstatymų reikalavimai buvo pažeisti, tačiau juos padarę asmenys negali atsakyti už padarinius, nes jie neturėjo ir negalėjo žinoti, kad šie kils, kad padaryti pažeidimai neturi priežastinio ryšio su padariniais”.¹⁶⁸ LAT sprendime nurodė, kad, kai BK 176 straipsnyje įtvirtinta nusikalstama veika padaroma dėl nusikalstamo nerūpestingumo (BK 16 straipsnis 3 dalis), darant išvadą dėl priežastinio ryšio pobūdžio, būtina nustatyti, ar asmuo „turėjo” pareigą numatyti padarinius. Nurodė, kad „objektyvusis nusikalstamo nerūpestingumo kriterijus „turėjo“ numatyti yra normatyvinio pobūdžio, pareigą numatyti lemia objektyvūs veiksniai – tarnybinės pareigos, įstatymai, specialios

¹⁶⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. lapkričio 11 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje A. B. ir Z. B. v S. K., A. A., V. A. (bylos Nr. 2K-46-489/2008).

¹⁶⁸ *Ibid.*

taisyklės ir pan.”¹⁶⁹. Šios kategorijos bylose kriterijus „turėjo” yra esminis, nes subjektyvusis kriterijus „galėjo” nenustatinėjamas, jeigu konstatuojama, kad asmuo, pagal darbinės funkcijas, aplamai neturėjo pareigos numatyti padarinių. LAT konstatavo, kad apeliacinis teismas, padaręs išvadą, kad atsakingi asmenys už darbo saugos ir sveikatos reikalavimų įgyvendinimą neturėjo ir negalėjo numatyti padarinių kilimo, pirmiausia privalėjo nustatyti, ar jie nebuvo atsakingi už tų reikalavimų įgyvendinimą, kurių pažeidimas lėmė padarinių atsiradimą, kadangi to nenustatė, netinkamai priežastinį ryšį byloje išsprendė netinkamai.

Šio darbo autorė atkreipia dėmesį į tai, kad kriterijumi „turėjo” tarsi yra bandoma išlaikyti priežastinio ryšio objektyvų pobūdį, nurodant, kad sprendžiant, ar asmuo turėjo numatyti padarinius, yra atsižvelgiama į pareigos būti atidžiam standartą, kuris gali išplaukti iš gyvenimo patirties, įstatymo, pareigų (kaip aptartoje byloje) ir pan., taip atsiribojant nuo subjektyvių asmens savybių vertinimo. Tačiau L. Žalnieriūnas nurodo, kad „tokiu atveju padarinių numatymas nebūtų perkeliamas neteisėtai besielgiančiam asmeniui, o tik objektyvaus asmens, disponuojančio tam tikromis žiniomis, standartui. Rezultate nebūtų gilinamasi, ką numatė konkretus kaltininkas”¹⁷⁰. Tuo tarpu Lietuvos teismų praktikoje į padarinių numatymą žvelgiama iš asmens, padariusio nusikalstamą veiką, perspektyvos. Priežastinio ryšio vertinimas atliekamas nustatant veikos darymo metu kaltininko suvoktas aplinkybes, kurios vertinamos padarinių inkriminavimo metu, atsižvelgiant į kaltininko žinias (gyvenimišką, darbinę, profesinę patirtį) apie konkrečių reiškinių sąveiką. Todėl tai sudaro pagrindą išvadai, jog iš tiesų priežastinis ryšys Lietuvos baudžiamojoje teisėje yra ne objektyvaus, o subjektyvaus pobūdžio.

Teismų praktikoje nurodoma, kad, jeigu asmuo turėjo pareigą, tačiau negalėjo numatyti pavojingų padarinių kilimo, baudžiamoji atsakomybė, pagal BK 176 straipsnį, jam nekyla. Vienoje iš bylų LAT įvertinęs visus byloje esančius duomenis konstatavo, kad „<...> pagrindinė nelaimingo atsitikimo kilimo priežastis buvo ta, jog lūžo nukentėjusiojo naudojamų pastolių strypo ir ratuko pastiprinimo plokštelės suvirinimo vieta, nes suvirinimas buvo atliktas nekokybiškai, dėl to pastoliai virto ant šono. Nei kasatorius, nei nukentėjusysis ar kiti asmenys negalėjo šio defekto pastebėti ir numatyti galinčių kilti padarinių. Tai patvirtino ir teisme apklaustas nelaimingo atsitikimo darbe aktą surašęs specialistas V. J., nurodęs, kad paslėpto ratuko privirinimo defekto vizualiai pamatyti nebuvo galima, todėl niekas nenumatė ir negalėjo numatyti galinčių kilti padarinių”.¹⁷¹

¹⁶⁹ *Ibid.*

¹⁷⁰ ŽALNIERIŪNAS, L. *supra note*, 92, p.187.

¹⁷¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. sausio 27 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje A. L. v V. B. (bylos Nr. 2K-22-677/2015).

Taigi tais atvejais, kai asmuo, nors ir turėjo teisinę pareigą numatyti padarinių kilimą, tačiau net būdamas atidus ir rūpestingas to padaryti negalėjo, jis nėra traukiamas baudžiamojon atsakomybėn už kilusius padarinius. Priešingu atveju, tai būtų nesuderinama ir prieštarautų *lex non cogit ad impossibilia* principui, pagal kurį, teisė negali iš asmens reikalauti neįmanomų dalykų.

Teismų praktikoje nurodoma, kad šios kategorijos bylose priežastinio ryšio nepagrindžia tik formalūs darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimų pažeidimai. Pvz., vienoje iš bylų LAT pažymėjo: „*Prokuroras kasaciniame skunde grindžia instruktavimo netinkamumą tuo, jog nebuvo laikytasi nustatytos tvarkos (instruktavimas turėjo būti įformintas registravimo žurnale arba kortelėje). Tačiau nei kaltinamajame akte, nei viso proceso metu kaltinimas nesugebėjo pagrįsti, kokio konkrečiai instruktavimo nepakako, ir kokių būtinų žinių pritrūko darbuotojui, kad būtų išvengta nelaimingo atsitikimo (darbuotojui paslydus ir krintant, aukšto slėgio pistoleto srovė kliudė jo dešiniąją akį, dėl ko tapo aklas dešine akimi). Todėl pritariama teismų išvadai, jog šiuo atveju netinkamas instruktavimo įforminimas (nebuvo pasirašyta ant paskyros–leidimo), priežastinio ryšio nepagrindžia.*”¹⁷² Tai, kad priežastinio ryšio nepagrindžia tik formalūs pažeidimai, kasacinės instancijos teismas pažymėjo ir šioje byloje konstatuodamas: „*Tai patvirtino ir teisme apklausti A. L., V. B. bei G. G., todėl ta aplinkybė, kad buvo neužpildyta reikiama dokumentacija dėl pastolių tinkamumo naudoti, kaip to reikalauja UAB „M“ nustatyta Kopėčių ir pastolių tikrinimo priežiūros tvarka, priežastinio ryšio dėl kilusių padarinių nepagrindžia.*”¹⁷³

Šie LAT teismo sprendimai iš esmės yra paremti Jungtinės Karalystės teismuose vyraujančia *de minimis* priežastinio ryšio taisykle, kuria remiantis, nepaisant kitų prie padarinių kilimo prisidėjusių priežastinių sąlygų, kaltininko nusikalstama veika turi reikšmingai prisidėti prie *acto reus* (liet. nusikalstamo veikos) realizavimo. Jungtinėje Karalystėje vykusioje R v Cato byloje buvo suformuotas teisminis precedentas, nurodantis, kad „teisiniu požiūriu padarinių priskyrimas kaltininkui yra pagrįstas, jei baudžiamąjį persekiojimo metu surinkti duomenys patvirtina, kad kaltinamojo veika buvo padarinių kilimo priežastis, nepatenkanti į *de minimis* ribą“¹⁷⁴. Taigi LAT savo praktikoje laikosi analogiško požiūrio, pažymėdamas, kad, kai atsakingų asmenų padaryti pažeidimai yra mažiau nei minimali prie padarinių kilimo prisidėjusi priežastis, jų patraukimas

¹⁷² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. gruodžio 13 d. nutartis, priimta baudžiamąjoje byloje M. D. v V. L. (bylos Nr. 2K-597/2011).

¹⁷³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. sausio 27 d. nutartis, priimta baudžiamąjoje byloje A. L. v V. B. (bylos Nr. 2K-22-677/2015).

¹⁷⁴ R v Cato and others [1976] 1 All ER 260. Iš: KEILER, J., *supra note*, 8, p. 124.

baudžiamojon atsakomybėn būtų nepagrįstas. Be to, aptarti LAT sprendimai parodo, kad be esamos metodikos, siekiant teisingo priežastinio ryšio išsprendimo, dažnai teismai mato būtinybę vadovaujasi papildomomis taisyklėmis.

Teismo išvada dėl priežastinio ryšio yra teisinė, todėl ji negali apsiriboti vien tik specialistų ar ekspertų pateiktoms faktinėmis (techninėmis) išvadomis bei jų atkartojimu. Visgi teismų praktikoje randama pavyzdžių, kai teisinė išvada yra daroma atkartojant specialistų ar ekspertų pateiktas išvadas. Vienoje iš bylų LAT teisėjų kolegija kritiškai įvertino apeliacinės instancijos teismo sprendimą, pažymėdama, kad „<...> teismas, konstatuodamas priežastinį ryšį tarp S. K. veikos ir pasekmių, iš esmės rėmėsi atskirai paimta specialisto ir ekspertizės akto išvadų dalimi dėl dviejų darbdavių vykdomų darbų nekoordinavimo, užtikrinant darbų saugą, tačiau neanalizavo ir visiškai nepasisakė dėl kitos išvadų dalies – UAB „M“ darbuotojo V. A. darbo su techniškai netvarkinga savaeige platforma, taip pat neanalizavo, kokią reikšmę priežastiniam ryšiui tarp veikos ir pasekmių turėjo kiti apeliaciniame skunde nurodyti faktoriai <...>“¹⁷⁵. Išvada dėl priežastinio ryšio, kuri paremta vien tik ekspertų ir specialistų pateiktų išvadų atkartojimu, prieštarauja teisės teorijoje nurodomam teiginiui, kad „<...> išvada dėl priežastinio ryšio byloje yra teisinė, ją daro specialūs subjektai – prokuroras ir bylą tiriantis teismas“¹⁷⁶. Tą akcentavo ir LAT pažymėdama, kad „nustatant bylos aplinkybes specialisto ar eksperto išvados yra svarbios, tačiau pagal baudžiamojo proceso įstatymą jos neturi vienintelio ar svarbiausio įrodymo statuso; be to, šios išvados yra techninio, o ne teisinio pobūdžio. Baudžiamajai atsakomybei taikyti reikšmingą priežastinį ryšį nustato teismas, ištyręs ir įvertinęs tam reikšmingų bylos aplinkybių visumą“¹⁷⁷.

Nors kitų mokslo disciplinų priežastinio ryšio sampratų naudojimas baudžiamojoje teisėje yra neišvengiamas, nes dažnai faktinio priežastingumo konstatavimas yra prielaida teisiniam priežastingumui, tačiau specialių žinių turintys subjektai, t. y. specialistai ar ekspertai, nėra teisininkai, todėl vien jų išvadomis grindžiamas sprendimas gali lemti blogą baudžiamojo įstatymo pritaikymą ir netinką bylos išsprendimą. Šių subjektų pateiktos išvados teismo turi būti vertinamos per teisinę prizmę, bendrai visų kitų byloje esančių įrodymų kontekste.

Priežastinis ryšys gali būti grindžiamas tik tais pažeidimais, kurie tiesiogiai yra susiję su BK 176 straipsnyje įtvirtintų padarinių kilimu, tačiau teismų praktikoje pasitaiko

---

¹⁷⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. vasario 6 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje A. A. v S. K. (bylos Nr. 2K-82-511/2016).

¹⁷⁶ PIESLIAKAS, V., *supra note*, 48, p. 281.

¹⁷⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. vasario 6 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje A. A. v S. K. (bylos Nr. 2K-82-511/2016).

atvejų, kai priežastinis ryšys grindžiamas ir tais pažeidimais, kurie padarinių atsiradimo niekaip neįtakuoja. Vienoje iš bylų LAT konstatavo, kad „iš bylos medžiagos matyti, kad dalis veiky, inkrimuotų G. J., yra nesusijusios priežastiniu ryšiu su kilusiais padariniais (neturėjimas visos padėklų kalimo linijos gamintojo techninės dokumentacijos, neužtikrinimas, kad darbuotojams būtų išduotos asmeninės apsaugos priemonės bei nekontroliavimas, kaip darbuotojai laikosi darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimų)“¹⁷⁸. Teisinėje doktrinoje nurodoma, kad „<...> priežastinis ryšys tarp veikos ir nusikalstamų pasekmių yra toks santykis, kuriam esant veika sukelia ir nulemia nusikalstamas pasekmes“.¹⁷⁹ Analitiškai aiškinant, subjekto nusikalstama veika yra priežastinė sąlyga, kurios buvimas lėmė baudžiamajame įstatyme įtvirtintų padarinių kilimą. Todėl, tie asmens padaryti pažeidimai, kurie tiesiogiai padarinių kilimui įtakos neturėjo, negali būti reikšmingi baudžiamąją teisine prasme.

Apibendrinant visa tai kas išdėstyta, daroma išvada, kad šios kategorijos bylose priežastinis ryšys grindžiamas tik tais darbo saugos taisyklių pažeidimais, kurie gali būti laikomi daugiau nei minimalia kilusių padarinių priežastine sąlyga. Priežastinio ryšio pobūdis šios kategorijos bylose paprastai nustatomas atsižvelgiant į pavestų tarnybinių funkcijų turinį, t. y. būtinas priežastinio ryšio pobūdis paprastai konstatuojamas nustatant, kad asmuo turėjo pareigą užtikrinti saugias darbo sąlygas, todėl privalėjo numatyti, kad šių sąlygų neužtikrinus gali kilti BK 176 straipsnyje įtvirtinti pavojingi padariniai. Visgi tais atvejais, kai asmuo nors ir turėjo teisinę pareigą numatyti padarinių kilimą, tačiau objektyviai negalėjo, baudžiamoji atsakomybė už jų atsiradimą jam nepriskiriama.

Darbuotojo padaryti pažeidimai ir jų vertinimas priežastingume

Pagal BK 176 straipsnį, atsako tik specialūs subjektai, t. y. darbdaviai ir kiti jų įgalioti asmenys, kurie dėl savo tarnybinės padėties ar specialių įgalojimų yra atsakingi už saugą darbe bei saugos darbe norminių aktų laikymąsi.¹⁸⁰ Tačiau kartais nelaimingą įvykį darbo vietoje lemia paties darbuotojo didelis neatsargumas, todėl darant išvadą dėl priežastinio ryšio byloje, teismas turi nustatyti, ar paties darbuotojo, ar atsakingų asmenų už saugias darbo sąlygas padaryti pažeidimai buvo tiesioginiame priežastiniame ryšyje su kilusiais padariniais. Pastebima, kad tam yra naudojamos ir kitos priežastinio ryšio teorijos, todėl *inter alia* daroma išvada, kad esamos priežastinio ryšio metodikos teisingam priežastinio ryšio išsprendimui ne visuomet pakanka.

¹⁷⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. gegužės 15 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje G. V., R. M. v A. V. (bylos Nr. 2K-100-696/2016).

¹⁷⁹ ABRAMAVIČIUS, Armanas., *et. al., supra note*, 2, p. 180 – 181.

¹⁸⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. gegužės 15 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje L. Š. v R. G. (bylos Nr. 2K-273/2007).

Vienoje iš bylų I. J. buvo nuteista pagal BK 176 str. 1 d. už tai, kad „<...> įgaliota būti atsakinga už darbų saugą UAB „(duomenys neskelbtini)“, esančioje (duomenys neskelbtini), tai yra rengti ir pildyti įmonės dokumentus, susijusius su darbuotojų sauga ir sveikata, nustatyta tvarka instruktuoti darbuotojus, kontroliuoti darbuotojų atestaciją, vykdyti darbuotojų saugos ir sveikatos teisės aktų reikalavimų laikymosi kontrolę, teikti pasiūlymus padalinių vadovams ir darbuotojams šalinant trūkumus darbų saugos srityje, organizuoti profesinės rizikos vertinimą, prevencinių priemonių įgyvendinimą, kontroliuoti asmeninių apsaugos priemonių įsigijimo ir naudojimo tvarką, ruošti darbuotojų saugos ir sveikatos instrukcijas, pareiginius nuostatus, darbo tvarkos taisykles, asmeninių apsaugos priemonių korteles, dėl neatsargumo pažeidė darbų saugos įstatymuose ir kituose teisės aktuose nustatytus darbų saugos reikalavimus. Dėl ko įvyko nelaimingas įvykis, kuriuo metu „<...> darbuotojai In. J., dirbusiai prie plastmasių liejimo mašinos Nr. 14, pjaunant peiliu plastikinės detalės užlajos įpjovą, peiliui slydus įpjovimo metu nuo užlajos judesyje pataikius į dešinę akį, tuo padarius In. J. durtinę pjautinę žaizdą dešinės akies ragenoje, sukėlusią akies rainelės iškritimą ir atšokimą, kraujo išsiliejimą į akies priekinę kamerą, tai yra nesunkų sveikatos sutrikdymą“.¹⁸¹ Šioje byloje teismas sprendė, ar darbuotojos neatsargumas, ar atsakingo asmens saugos darbe reikalavimų neužtikrinimas buvo būtinoji sąlyga, lėmusi BK 176 straipsnyje įtvirtintų pavojingų padarinių kilimą.

LAT teisėjų kolegija nurodė, jog „priežastinio ryšio nustatymas tarp darbų saugos ar sveikatos apsaugos darbe reikalavimų pažeidimo ir nelaimingo atsitikimo, avarijos ar kitokių sunkių padarinių kaip minimumas suponuoja išvadą, kad be šių pažeidimų nebūtų ir išvardytų padarinių“¹⁸². Be to, konstatavo, kad „<...> nukentėjusiosios didelės neatsargumas buvo pagrindinė ir tiesioginė nelaimingo atsitikimo priežastis, organizacinės priežastys turėjo įtakos nelaimingam atsitikimui įvykti, tačiau nebuvo lemiamos. Organizacinės darbų saugos priemonės yra skirtos rizikos mažinimui gamybiniame procese, tačiau jos negali pašalinti rizikos veiksnių tais atvejais, kai nesilaikoma elementarių saugos reikalavimų, arba tais atvejais, kai darbuotojas nėra tinkamai instruktuojamas, kokie pavojingi veiksniai ir rizika jo konkrečioje darbo vietoje ir kaip jų išvengti“.¹⁸³

Taigi šioje byloje LAT savo išvadoje, vadovaudamasis *de minimis* taisykle, pažymėjo, kad faktiškai padarinių atsiradimą lėmė tiek nukentėjusiojo, tiek ir atsakingo asmens padaryti pažeidimai, tačiau įvertinęs šiuos pažeidimus per teisinę prizmę

¹⁸¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. gegužės 13 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje I. J. v In. J. (bylos Nr. 2K-236/2014).

¹⁸² *Ibid.*

¹⁸³ *Ibid.*

konstatavo, kad esminė priežastinė sąlyga, lėmusi padarinių kilimą, buvo nukentėjusiojo didelis neatsargumas. Konstatuodamas esminę priežastinę sąlygą, lėmusią padarinių kilimą, LAT vadovavosi esminės ir veikiančios priežasties teorija, tačiau *expressis verbis* savo nutartyje jos nepaminėjo. Tai rodo, kad ir šios kategorijos bylose teisingam priežastinio ryšio išsprendimui esamos metodikos nepakanka.

Visgi konstatuota darbuotojo kaltė ne visuomet eliminuoja asmenų, atsakingų už darbuotojų saugą ir sveikatą, baudžiamąją atsakomybę, jei jie taip pat pažeidė darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimus, ir šie pažeidimai priežastiniu ryšiu susiję su kilusiais padariniais. Pastebima, kad žemesnių instancijų teismų sprendimai, dažnai yra apeliuojami kasaciniuose skunduose nurodant, kad padarinių atsiradimą lėmė tai, kad darbuotojas darbo metu buvo apsvaigęs nuo alkoholio. LAT teisėjų kolegija savo praktikoje laikosi nuostatos, kad „vien tik darbuotojo neblaivumo faktas negali šalinti atsakingų už saugą ir sveikatos darbe kontrolę asmenų, nesiėmusių nelaimingiems atsitikimams, avarijoms ar kitokiems sunkiems padariniams išvengti būtinų priemonių, baudžiamosios atsakomybės. Už saugą ir sveikatos darbe kontrolę atsakingas asmuo turi užtikrinti, kad neblaiviams darbuotojams nebūtų leista vykdyti darbinių funkcijų“¹⁸⁴. Be to, LAT pabrėžia, kad „už saugą ir sveikatos darbe kontrolę atsakingas asmuo turi užtikrinti, kad neblaiviams darbuotojams nebūtų leista vykdyti darbinių funkcijų. Tuo atveju, kai dėl kokių nors priežasčių tai nėra padaroma ir darbuotojas toliau dirba su pavojaus veiksniais susijusiame objekte, atsakingas asmuo, neužtikrinęs būtinų saugos ir sveikatos darbe priemonių, turi būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, nes ir tokioje situacijoje neišnyksta priežastinis ryšys tarp netinkamo pareigų atlikimo ir padarinių atsiradimo“¹⁸⁵. Taigi darbuotojo neblaivumo faktas negali pašalinti darbdavio pareigos užtikrinti saugias ir sveikatai nekenksmingas darbo sąlygas, todėl tokiais atvejais priežastinis ryšys turi būti sprendžiamas atsižvelgiant į BK 176 straipsnio normos apsauginį tikslą.

Apibendrinant visą tai kas išdėstyta, daroma išvada, kad šios kategorijos bylose vertinant ar darbuotojo, ar atsakingo asmens padaryti pažeidimai lėmė pavojingų padarinių atsiradimą, teismai siekdami tinkamai išspręsti priežastinį ryšį byloje, be įprastos metodikos taip pat vadovaujasi ir kitomis priežastingumo koncepcijomis, viena iš jų – esminės ir veikiančios priežasties teorija. Be to, šios kategorijos bylose sprendžiant priežastinį ryšį atsižvelgiama ir į BK 176 straipsnio normos apsauginį tikslą, nurodoma,

---

¹⁸⁴Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. gruodžio 20 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje V. B. v. M. G. (bylos Nr. 2K-460-507/2016).

¹⁸⁵ *Ibid.*

kad darbdavio pareigos užtikrinti saugias ir sveikatai nekenksmingas darbo sąlygas nešalina darbuotojo padaryti pažeidimai.

2.3. Priežastinio ryšio problematika eismo saugumo taisyklių pažeidimų bylose

Eismo saugumo taisyklių pažeidimų bylose, priežastinis ryšis konstatuojamas nustačius, kad Lietuvos Respublikos saugaus eismo keliais įstatymo bei Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintas Kelių eismo taisyklių (toliau – KET) pažeidimą, kuris tiesiogiai lėmė BK 281 straipsnyje, konkrečioje dalyje įtvirtintų padarinių kilimą. Pastebima, kad šios kategorijos bylose ypatingas dėmesys skiriamas faktinio priežastinio ryšio nustatymui, todėl teismams daugiausia sunkumų kyla nustatinėjant būtinąją padarinių kilimo sąlygą, ypač tuomet, kai padarinių atsiradimą determinuoja kelių eismo dalyvių pažeidimai.

Teoriškai šios kategorijos bylose nustatant priežastinį ryšį vadovaujamosi įprasta metodika, tačiau *de facto* priežastinis ryšys yra grindžiamas būtiniosios padarinių kilimo sąlygos nustatymu. Ši sąlyga nustatoma sprendžiant, ar eismo įvykis būtų įvykęs, jeigu nebūtų pažeistos kelių eismo taisyklės, t. y. eliminuojant iš eismo įvykio priežastingumo grandinės kelių eismo taisyklių pažeidimą.¹⁸⁶ Vienoje iš nutarčių LAT pažymėjo, kad „kasacinės instancijos teismo praktikoje pripažįstama, kad išvada apie priežastinio ryšio buvimą daroma nustačius, kuris eismo dalyvis pažeidė KET reikalavimus ir ar šie eismo dalyvio padaryti KET pažeidimai buvo būtinoji padarinių kilimo sąlyga. Eismo dalyvio veika, kuria pažeidžiamos KET, eismo įvykio priežastis yra tada, kai, analogiškoje situacijoje šiam eismo dalyviui laikantis KET reikalavimų, eismo įvykis nebūtų įvykęs“¹⁸⁷. V. Pielsiakas nurodo, kad „būtiniosios padarinių kilimo sąlygos nustatymas yra nustatymas fakto, ar įstatyme aprašyta ir asmens padaryta veika buvo būtina padarinių kilimo sąlyga“¹⁸⁸. Atsižvelgiant į tai, šios kategorijos bylose itin didelis dėmesys yra skiriamas faktinio priežastinio ryšio nustatymui, o tai reiškia – mokslinio priežastingumo sampratai.

Svarbu pažymėti ir tai, kad būtiniosios padarinių kilimo sąlygos taisyklė eismo saugumo taisyklių pažeidimų bylose turi tam tikrus „saugiklius“, t. y. „nustatant, ar kaltininko padarytas kelių transporto eismo saugumo pažeidimas buvo būtina padarinių kilimo atsiradimo sąlyga, taikomas objektyvaus išvengiamumo kriterijus – sprendžiama, ar

¹⁸⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. kovo 24 d. Teismų praktikos kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimo (baudžiamojo kodekso 281 straipsnis) baudžiamosiose bylose apžvalga. 2009, Nr. 30.

¹⁸⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. liepos 7 d. nutartis priimta baudžiamojoje byloje *P. M. v E. B.* (bylos Nr. 2K-204-895/2018).

¹⁸⁸ PIESLIAKAS, V., *supra note*, 136, p. 7.

*konkrečioje situacijoje asmuo turėjo objektyvią galimybę išvengti eismo įvykio*¹⁸⁹. Teismui konstatavus, kad kaltininkas, net ir nepažeisdamas kelių eismo taisyklių, nebūtų galėjęs išvengti eismo įvykio, laikoma, kad kelių eismo taisyklių pažeidimas nebuvo susijęs priežastiniu ryšiu su padariniais. Pvz., vienoje iš bylų LAT pažymėjo, kad „<...> eismo įvykis įvyko tamsiu paros metu, o M. O. dviratis tuo metu buvo techniškai netvarkingas – neturėjo apšvietimo ir signalinių prietaisų. <...> Pagal Kelių eismo taisyklių 103 punktą dviračio vairuotojui leidžiama važiuoti tik tvarkingą stabdį ir garso signalą bei atšvaitus turinčiu dviračiu, o važiuojant tamsiu paros metu arba esant blogam matomumui, priekyje turi degti baltos šviesos žibintas. Pagal Kelių eismo taisyklių 171 ir 173 punktus, vairuotojas privalo laikytis saugaus atstumo, o pastebėjęs kliūtį – ją apvažiuoti. Specialisto išvadoje konstatuota, kad jeigu L. M. neturėjo objektyvios galimybės pastebėti iš galo atvažiuojančios dviratininkės, dėl to, kad įvykio metu ant dviračio nebuvo išorinių šviesos prietaisų, tai šio eismo įvykio tiesioginė priežastis yra dviratininkės padaryti Kelių eismo taisyklių pažeidimai”¹⁹⁰. Ši išvada iš esmės atspindi teisėto lūkesčio principą¹⁹¹, t. y., kad eisme dalyvaujantis asmuo (šiuo konkrečiu atveju vairuotojas) turi teisėtą lūkestį tikėtis, jog kitas eismo dalyvis laikysis kelių eismo taisyklių reikalavimų, elgsis taip, kad nekeltų sau ir kitiems eismo dalyviams pavojaus. Būtų neteisinga iš didesnį pavojaus šaltinį valdančio asmens, t. y. vairuoto, visada reikalauti, kad jis numatytų bet kokią kelyje pasitaikančią kliūtį.

Nustatyti būtinąją padarinių kilimo sąlygą sunkumų kyla tada, kai eismo saugumo taisyklės pažeidžia keli eismo dalyviai. LAT praktikoje nurodoma, kad „<...> tokiais atvejais, kai Kelių eismo taisyklės pažeidžia keli eismo dalyviai, būtina spręsti priežastinio ryšio klausimą tarp visų eismo įvykyje dalyvavusių eismo dalyvių padarytų KET pažeidimų ir BK 281 straipsnyje numatytų padarinių atsiradimo”¹⁹². Tačiau kartais teismai apsiriboja tik vieno eismo dalyvio pažeidimų įtakos padarinių kilimui įvertinimu. Pvz., vienoje iš bylų LAT savo išvadoje nurodė, kad žemesnės instancijos teismų padaryta išvada dėl priežastinio ryšio byloje „<...> nėra motyvuota ir net gali prieštarauti bylos medžiagai. Kelių eismo taisyklės gali pažeisti vienas eismo dalyvis, bet jas gali pažeisti ir keli eismo dalyviai. Tokiu atveju teismas turi nustatyti, kurio ar kurių eismo dalyvių KET pažeidimai

¹⁸⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. sausio 12 d. nutartis priimta baudžiamojoje byloje V. S. v A. L. (bylos Nr. 2K-49/2013).

¹⁹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. kovo 8 d. nutartis priimta baudžiamojoje byloje L. M. v M. O. (bylos Nr. 2K-116/2005).

¹⁹¹ PRANEVIČIENĖ, Birutė. *Teisėtų lūkesčių principo samprata ir teisėtų lūkesčių apsaugos modeliai Europos Sąjungos administracinėje erdvėje*. Jurisprudencija, 6 (96). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2007, p. 44.

¹⁹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2017 m. gegužės 18 d. nutartis priimta baudžiamojoje byloje R. Š. v T. M., V. K. (bylos Nr. 2K-126-693/2017).

buvo būtinoji padarinių kilimo sąlyga ir buvo susiję priežastiniu ryšiu su kilusiais padariniais. Teisėjų kolegija neabejoja teismo išvada, kad KET taisyklės pažeidė V. P. ir jo padarytas KET 161 punkto pažeidimas buvo susietas priežastiniu ryšiu su eismo įvykiu ir jo padariniais. Tačiau apygardos teismas neanalizavo „Audi 3“ vairuotojo veiksmų teisėtumo KET požiūriu, nenagrinėjo, ar jis nepažeidė KET taisyklių, apsiribodamas nemotyvuota išvada, jog „Audi A3“ vairuotojas nepažeidė KET reikalavimų”¹⁹³. Remiantis ekvivalentinio priežastinio ryšio teorija, visos sąlygos be kurių rezultatas nebūtų atsiradęs, yra laikomos lygiavertėmis priežastinėmis sąlygomis kilusio rezultato atžvilgiu. Tai nereiškia, kad visos padarinių kilimą lėmusios priežastinės sąlygos bus pripažintos teisiškai reikšmingomis. P. K. Ryu nurodo, kad teismas gali konstatuoti, kad „<...> aptariamas įvykis nebūtų įvykęs ne dėl visų sąlygų, bet tik dėl tam tikros vienos specifinės sąlygos.” Tačiau minėtas autorius pažymi, kad teismas gali tokią išvadą padaryti tik nustatęs visas priežastines sąlygas lėmusias pavojingų padarinių atsiradimą.¹⁹⁴ Atsižvelgiant į tai, tais atvejais, kai padariniai kyla dėl kelių asmenų padarytų pažeidimų, teisingam priežastinio ryšio išsprendimui teismas yra įpareigota nustatyti abiejų kaltininkų padarytų pažeidimų įtaką padarinių kilimui ir tik tada nuspręsti kurio iš jų (ar abiejų), padaryti pažeidimai yra teisiškai reikšmingi baudžiamosios atsakomybės priskyrimui. Be to, tik vieno eismo dalyvio padaryto pažeidimo įtakos padarinių kilimui įvertinimas, gali lemti kito eismo dalyvio baudžiamosios atsakomybės išvengimą, t. y. gali būti pažeidžiamas baudžiamosios atsakomybės neišvengiamumo principas.

Kaip ir darbo saugos taisyklių pažeidimų bylose, taip ir eismo saugumo taisyklių pažeidimų bylose pastebima analogiška problema, t. y. neretai priežastinis ryšys yra grindžiamas ir tais pažeidimais, kurie nėra susiję tiesioginiu priežastiniu ryšiu su kilusiomis eismo įvykio pasekmėmis. Pvz., vienoje iš bylų LAT savo išvadoje pažymėjo, kad „visi kiti teismo nuosprendyje nurodyti KET pažeidimai, kaip antai, KET 53 punkto, nurodančio, kad eismo dalyviai privalo laikytis visų būtinų atsargumo priemonių, nekelti pavojaus kitų eismo dalyvių, kitų asmenų ar jų turto saugumui, 164 punkto, nurodančio, kad vairuotojas privalo važiuoti kuo arčiau dešiniojo važiuojamosios dalies krašto, 171 punkto, nurodančio, kad vairuotojas privalo palikti tokį tarpą iš šono, kad eismas būtų saugus, byloje nustatytomis aplinkybėmis negalėjo sukelti eismo įvykio, jei eismo dalyviai nekerta ištisinės kelio linijos. Šie KET pažeidimai nėra priežastiniame ryšyje su kilusiais

---

¹⁹³ *Ibid.*

¹⁹⁴ RYU, K. P., *supra note*, 9, p. 788.

padariniais, todėl jų nurodymas teismo nuosprendyje yra perteklinis”¹⁹⁵. Žemesnės instancijos teismo sprendimuose taip pat randama šią problemą iliustruojančių sprendimų, pvz., vienoje iš bylų apeliacinės instancijos teismas nurodė: „*Vis dėlto, nuteistajam inkriminuotame kaltinime yra nurodyta perteklinių aplinkybių, kurios tiesioginiu priežastiniu ryšiu nėra susiję su kilusiais padariniais. <...> Šiuo atveju kilusius padarinius – sukeltą eismo įvykį, kurio metu buvo nesunkiai sutrikdyta I. S. ir K. B. sveikata, tiesiogiai sąlygojo L. T. viršytas leistinas važiavimo greitis ir apsvaigimas nuo alkoholio. Tuo tarpu pasišalinimas iš įvykio vietos, pažeidžiant Kelių eismo taisyklių 219 punkto reikalavimus, nebuvo būtina sąlyga padariniams kilti, todėl ši aplinkybė šalintina iš kaltinimo kaip perteklinė <...>.”¹⁹⁶ Šie teismų sprendimai puikiai parodo, kad teismai ne visuomet tinkamai išskiria ekvivalentines ir teisiškai reikšmingas padarinių kilimą lėmusias priežastines sąlygas.*

Praktikoje randama ir tokių pavyzdžių, kai priežastinis ryšys byloje nustatinėjamas ne tarp kaltininko veikos ir padarytų KET pažeidimų, bet tarp kaltės ir kilusių padarinių. Pvz., vienoje iš bylų apeliacinės instancijos teismo pažymėjo, kad „<...> T. E. važiuojant kelio važiuojamąja dalimi, jis būtų turėjęs techninę galimybę išvengti eismo įvykio. Be to, T. E. privalėjo pasirinkti saugų greitį, kad kiekvienu metu galėtų suvaldyti transporto priemonę. Iš specialisto išvados bei eksperto pateiktų išvadų išplaukia, kad T. E. pažeidė šiuos Kelių eismo taisyklių reikalavimus: važiuoti kuo arčiau važiuojamosios dalies dešiniojo krašto, pasirinkti saugų greitį, kad kiekvienu metu vairuotojas turėtų galimybę suvaldyti transporto priemonę, laikytis būtinų atsargumo priemonių ir savo veiksmais nekelti pavojaus kitų eismo dalyvių, kitų asmenų bei jų turto saugumui, ir būtent tai lėmė eismo įvykio kilimą. Taigi tarp T. E. nusikalstamo neatsargumo ir eismo įvykio kilimo yra priežastinis ryšys.”¹⁹⁷. Šį žemesnės instancijos teismo sprendimą, galima palyginti su Jungtinės Karalystės teismuose taikomu *modus operandi* principu. W. Ganville nurodo, kad juo remiantis, „Jungtinės Karalystės teismuose vyraujanti priežastinio ryšio metodika reikalauja, kad būtų nustatytas priežastinis ryšys tarp kaltės elemento ir kilusio rezultato. Jeigu priežastingume nebuvo kaltės elemento, kurį būtų galima susieti su kilusiais padariniais, tokiu atveju atsakomybės priskyrimas asmeniui už kilusius padarinius yra nepagrįstas”¹⁹⁸. Manytina, kad priežastinio ryšio nustatymas tarp kaltės ir objektyvaus

¹⁹⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. liepos 13 d. nutartis priimta baudžiamojoje byloje P. K., V. K., E. K. v R. K. (bylos Nr. 2K-313/2008).

¹⁹⁶ Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų 2019 m. birželio 21 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje A. B. v L. T. (bylos Nr. 1A-432-579/2019).

¹⁹⁷ Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų 2007 m. kovo 23 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje R. D. v T. E. (bylos Nr. 1A-70-322/2007).

¹⁹⁸ GANVILLE, W., *supra note*, 31, p. 388.

nusikalstamos veikos sudėties požymio yra nesuderinamas su priežastinio ryšio samprata. Teisės teorijoje nurodoma, kad „Priežastinis ryšys yra objektyvus reiškinių ryšys, egzistuojantis objektyvioje tikrovėje ir nepriklausantis nuo mūsų valios ar norų”.¹⁹⁹ Tai reiškia, kad kaltės turinys neturi įtakos padarinių kilimui, jų atsiradimas nepriklauso nuo asmens sąmonėje vykstančių procesų.

Apibendrinat visa tai kas išdėstyta yra daroma išvada, kad šios kategorijos bylose priežastinis ryšys *de facto* yra konstatuojamas nustatčius būtinąją padarinių kilimo sąlygą, o tai rodo, kad teismai sprenddami priežastinį ryšį baudžiamosiose bylose, neretai nukrypsta nuo esamos, dviejų etapų, priežastingumo išsprendimui skirtos metodikos. Be to, minėtos sąlygos nustatymas neretai yra itin problematiškas, pvz., tose bylose, kai padarinių kilimą lėmė kelių eismo dalyvių padaryti pažeidimai, arba tose bylose, kai nustatyti pažeidimai, kuriais grindžiamas priežastinis ryšys nėra tiesioginė kilusių padarinių priežastis. Be to, kai kurie teismų sprendimai rodo, kad kartais yra pamiršamas objektyvus priežastinio ryšio pobūdis ir priežastinis ryšys nustatinėjamas ne tarp objektyvių požymių, tačiau tarp subjektyvaus ir objektyvaus nusikalstamos veikos sudėties požymių, t. y. tarp kaltės ir kilusių padarinių.

Eismo įvykio ekspertizių ir specialisto išvadų reikšmė priežastinio ryšio nustatymui

Nustatinėjant priežastinį ryšį eismo saugumo taisyklių pažeidimų bylose, teismai daugelį techninio pobūdžio klausimų, reikšmingų teisiniam priežastinio ryšio konstatavimui, paveda atlikti specialių žinių turintiems subjektams, t. y. ekspertams bei specialistams. Šių subjektų pateiktos išvados yra mokslinio pobūdžio, jose eismo dalyvių veiksmai ir kilusių padarinių ryšys, įvertinamas iš techninės pusės, visgi pastebima, kad neretai šioms išvadoms suteikiamas prioritetas kitų byloje esančių įrodymų atžvilgiu, o tai dažnai lemia klaidingą sprendimą baudžiamoje byloje.

Kiekvienas nusikalstamos veikos sudėties požymis *inter alia* ir priežastinis ryšys byloje turi būti įrodytas, remiantis visapusiškai išnagrinėtomis bylos faktinėmis aplinkybėmis, o ne preziumuojamas sąlyginėmis specialių žinių turinčių subjektų pateiktomis išvadomis. Vienoje iš bylų E. K. žemesnės instancijos teismų buvo BK 281 str. 5 d. už tai, kad „<...> pagrindiniame kelyje sukdamas į kairę, į šalutinį kelią, nedavė kelio jį lenkusiam automobiliui „Audi A6“ (valst. Nr. duomenys neskelbtini), vairuojamam R. S., taip pažeidė KET 199 punktą ir su juo susidūrė. Dėl to įvyko eismo įvykis, kurio metu R. S. vairuojamo automobilio keleivis D. B. dėl stipraus galvos sumušimo padarytų sužalojimų,

---

¹⁹⁹ PIESLIAKAS, V., *supra note*, 1, p. 293.

sukėlusią sunkų trauminę šoką ir smegenų komą, 2008 m. birželio 17 d. 20.32 val. Klaipėdos universitetinėje ligoninėje mirė”²⁰⁰. LAT šioje byloje nurodė, kad „Teisėjų kolegijos nuomone, specialisto išvados duomenys neleidžia daryti kategoriškos teisinės išvados dėl priežastinio ryšio buvimo tarp E. K. padarytų KET pažeidimų ir kilusių padarinių (eismo įvykio). Pasisakydamas, ar specialisto išvadoje esantys duomenys gali būti pripažįstami (ar nepripažįstami) įrodymais, lemiančiais sprendimo byloje priėmimą, apeliacinės instancijos teismas privalėjo vadovautis BPK 20 straipsnio nuostatomis. BPK 20 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad gautų duomenų patikimumas turi būti patikrinamas, šiuo konkrečiu atveju išsiaiškinant, ar kiti bylos duomenys - liudytojų A. G., G. J., A. B., S. A. ir paties nuteistojo parodymai - patvirtina ar paneigia specialisto išvadoje nurodomas aplinkybes. Apeliacinės instancijos teismas to nepadarė, išsamiai nepatikrino svarbių bylos aplinkybių ir neišnagrinėjo bylos duomenų, reikšmingų sprendžiant E. K. inkriminuoto nusikaltimo įrodymų klausimus”²⁰¹. Priskiriant baudžiamąją atsakomybę už kilusius padarinius, neįrodant priežastinio ryšio tarp kaltininko veikos ir kilusių padarinių, yra pažeidžiamas *in dubio pro reo* principas, kuriuo remiantis, visos nepašalintos abejonės turi būti vertinamos kaltinamojo naudai. Autorė pabrėžia, kad tai anaipol nereiškia, kad ne kategoriškos išvados *per se* turi būti nevertinamos, priešingai, manytina, kad jos gali būti labai reikšmingos lyginamajai įrodymų byloje analizei, t. y. jos gali paneigiant arba patvirtinant konkrečią, reikšmingą aplinkybę byloje.

LAT savo praktikoje ne kartą yra pažymėjęs, kad šių subjektų pateiktos išvados yra tik prielaida teisinei išvadai, todėl prioritentinė reikšmės neturi ir turi būti vertinamos bendrai visų įrodymų kontekste.²⁰² Tačiau, analizuojant teismų praktiką, randama prieštaringos šiam požiūriui praktikos. Pvz., vienoje iš bylų LAT teisėjų kolegijos nurodė, kad „<...> paprastai bylose, susijusiose su kelių eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimais, pagrindinis ir patikimiausias įrodymų šaltinis yra specialistų ir ekspertų išvados, nes jomis įvertinami visi ikiteisminio tyrimo ir teismo nagrinėjimo metu gauti objektyvios ir subjektyvios kilmės duomenys”²⁰³. Arba kitoje byloje LAT nurodė, kad „<...> priežastinio ryšio nustatymas yra daugiau fakto klausimas ir loginis procesas, nes, sprendžiant šį klausimą, iš esmės nagrinėjamos faktinės eismo įvykio

²⁰⁰ Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. lapkričio 16 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje D. B. v E. K. (bylos Nr. 1A-163-354/2011).

²⁰¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. gegužės 15 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje E. K. v R. S. (bylos Nr. 2K-245/2012).

²⁰² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. sausio 22 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje V. S. v E. J., R. J. (bylos Nr. 2K-49/2013).

²⁰³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2017 m. spalio 3 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje R. Ž. v L. V. (bylos Nr. 2K-210-303/2017).

aplinkybės, nustatoma loginė prižasčių seka, reikalinga išvadai padaryti, – ar yra ryšys tarp veikos ir padarinių”²⁰⁴. Manytina, kad tikslesnis yra pirmasis teiginys, kadangi, kaip jau ne kartą buvo minėta, priežastinis ryšys baudžiamojoje teisėje yra *sui generis*²⁰⁵, todėl kitų mokslų disciplinų (pvz., gamtos, filosofijos, logikos ir t. t.) priežastinio ryšio sampratos yra tik pagalbiniai.

Apibendrinat išdėstytus teiginius, daroma išvada, kad eismo saugumo taisyklių ir pažeidimų bylose, ypatingą reikšmę išvadai dėl priežastinio ryšio byloje, turi specialių žinių subjektų, t. y. specialistų ir ekspertų, pateiktos mokslinės priežasties ir padarinio santykio analizės. Vis dėlto, šio analizės negali atsakyti į klausimą, kuri iš įvykių sukėlusių sąlygų yra reikšminga baudžiamosios teisės kontekste, todėl vien tik remiantis šiomis išvodomis priimtas sprendimas baudžiamojoje byloje, gali lemti netinkamą baudžiamojo įstatymo pritaikymą bei klaidingą pačios bylos išsprendimą.

Apibendrinat visa tai kas išdėstyta galima daryti išvadą, kad skirtingų kategorijų bylose, priežastinio ryšio problematiką lemia skirtingos priežastys. Pavojingų veikų žmogaus gyvybei bylose, problematiką pagrinde lemia priežastinio ryšio pobūdžio nustatymas, ypatingai tose bylose, kuriose kaltininkas darydamas nusikalstamą veiką, nenumatė padarinių kilimo galimybes. Pastebima, kad tokiais atvejais, juridiskai reikšmingo priežastingumo konstatavimui yra pasitelkiami kaltės turinio kriterijai. Minėtos kategorijos bylose, priežastinio ryšio išsprendimą, taip pat dažnai apsunkina naujų priežastinių sąlygų į priežastingumo grandinę įsitraukimas, kurioms esant atsakomybės priskyrimas pirmajam kaltininkui nebėra pagrįstas. Darbo saugos taisyklių pažeidimų bylose priežastinio ryšio problematiką pagrinde lemia tai, kad jo išsprendimas – apsunkinamas juridinės technikos, todėl dažnai jo teisingam nustatymui teismas papildomai turi vadovaujasi kitomis priežastinio ryšio teorijomis. Eismo saugos taisyklių pažeidimų bylose – analogiška problema, teismai ne visuomet tinkamai nustato pažeidimus, kurie tiesiogiai lemia padarinių kilimą. Be to, šios kategorijos bylos teismai neretai teikia prioritetą moksliniam priežastingumui, kas neretai lemia klaidingą bylos išsprendimą.

---

²⁰⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. vasario 26 d. nutartis priimtas baudžiamojoje byloje A. V. v T. V. (bylos Nr. 2K-26-648/2019).

²⁰⁵ P. K. Ryu, *supra note*, 8, p. 805.

IŠVADOS

1. Baudžiamojoje teisėje priežastinis ryšys apibrėžiamas kaip toks ryšys, tarp veikos ir padarinių, kuriam esant konkreti veika sukelia konkrečius padarinius. Priežastinis ryšys baudžiamojoje teisėje yra *sui generis*, todėl kitų mokslų disciplinų (pvz., gamtos, filosofijos ir pan.) priežastingumo sampratos yra tik pagalbinės.
2. Priežastinio ryšio nustatymui skirta metodika susideda iš dviejų etapų: 1) būtiniosios padarinių kilimo sąlygos nustatymo ir 2) priežastinio ryšio pobūdžio nustatymo. Teismų praktikoje sprendžiant priežastinį ryšį, problematiką pagrinde lemia šios metodikos antrasis etapas, t. y. priežastinio ryšio pobūdžio nustatymas, kuris yra sprendžiamas remiantis subjektyviais kriterijais, o tai yra nesuderinama su objektyviu priežastinio ryšio, kaip reiškinio, pobūdžiu. Atsižvelgiant į tai, esamą priežastinio ryšio metodiką siūloma keisti ir vietoje priežastinio ryšio pobūdžio nustatymo spręsti, ar kaltininko veika **tiesiogiai** ar **netiesiogiai** sukėlė padarinius.
3. Esamos priežastinio ryšio nustatymui skirtos metodikos trūkumus įrodo ir tai, kad priežastinio ryšio nustatymui jos ne visada pakanka. Dažnai teismai papildomai vadovaujasi ir kitomis priežastinio ryšio teorijomis: artimiausios priežasties teorija (lot. *novus actus intraveniens*), esminės ir veikiančios priežasties teorija (angl. *operative and substantial cause*), mirtino smūgio teorija, mirties dėl sužalojimų visumos teorija ir *de minimis* priežastinio ryšio taisykle, pagal kurią priežastinė sąlyga turi prisidėti daugiau nei minimaliai prie padarinių kilimo.
4. Nusikalstamų veikų žmogaus gyvybei bylose, kuriose nukentėjusysis miršta nuo vieno suduoto smūgio į galvos sritį, veikos kvalifikavimą ir priežastinio ryšio pobūdį apsprendžia kaltės forma ir turinys. Šios kategorijos bylose priežastinio ryšio išsprendimas yra apsunkinamas ir tais atvejais, kai baudžiamosios atsakomybės priskyrimą asmeniui už kilusius padarinius nutraukia į priežastinio ryšio grandinę įsitraukę papildomi šalutiniai veiksniai, kurie taip pat prisidėjo prie padarinių kilimo.
5. Darbo saugos taisyklių pažeidimų bylose priežastinio ryšio problematiką pagrinde lemia tai, kad jis yra nustatomas tarp norminio teisės akto pažeidimo ir kilusių padarinių, t. y. jo išsprendimas – apsunkinamas juridinės technikos, todėl dažnai jo teisingam nustatymui teismas papildomai vadovaujasi kitomis priežastinio ryšio teorijomis bei taisyklėmis.
6. Eismo saugos taisyklių pažeidimų bylose priežastinis ryšys dažniausiai nustatinėjamas nesilaikant metodikos, t. y. priežastinio ryšio konstatavimui paprastai pakanka

būtinios padarinių kilimo sąlygos nustatymo. Atsižvelgiant į tai, šios kategorijos bylose neretai prioritetas yra suteikiamas ne teisinio, bet mokslinio priežastingumo sampratai, t. y. teisinę išvadą byloje apsprendžia ekspertų ir specialistų pateiktos išvados, kas neretai lemia klaidingą bylos išsprendimą.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės norminiai aktai

1. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 74 – 2262.
2. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89-2741.

Specialioji literatūra

Lietuvių kalba

1. ABRAMAVIČIUS, A., et. al. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis*. Vilnius: Eugrimas, 2003.
2. BARANAUSKAS, Egidijus. *Notaro civilinė atsakomybė: aktualūs klausimai*. Jurisprudencija 37 (29),. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2003.
3. BIELINIS, Andrius. *Tyčinė nusikalstama veika Vokietijos ir Lietuvos baudžiamojoje teisėje: lyginamoji analizė*. Teisinės problemos, 2007.
4. BIKELIS, Skirmantas., *Tyčinė kaltė baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje*. Daktaro disertacijos, Socialiniai mokslai (teisė). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2003 – 2007.
5. DRAKŠAS, Romualdas. *Baudžiamosios atsakomybės filosofiniai aspektai*. Teisė, 2015.
6. GIRDENIS, Tomas. *Žmogaus nužudymas vienu ar keliais smūgiais ir jo kvalifikavimo problemos Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje*. Iš: Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai: recenzuotų mokslinių straipsnių baudžiamosios teisės, bausmių vykdymo ir baudžiamojo kodekso klausimais rinkinys. Vilnius: Registrų centras, 2014.
7. LOZURAITIS, Albinas. *Pažinimas kaip laisva veikla*. p.15. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. liepos 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.zurnalai.vu.lt/problemos/article/view/5849/3880>>
8. NEKRAŠAS, Evaldas. *Filosofijos įvadas*. Vilnius: Mintis, 1993.
9. PIESLIAKAS, Vytautas. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Antroji pataisyta ir papildyta laida*. Vilnius: Justitia, 2009
10. PIESLIAKAS, Vytautas. *Mokymasis apie nusikaltimą ir nusikaltimo sudėtį*. Vilnius: Lietuvos policijos akademija.
11. PIESLIAKAS, Vytautas. *Priežastinis ryšys tarp pavojingos veikos ir baudžiamajame įstatyme numatytų padarinių ir jo nustatymas teismų praktikoje*. Jurisprudencija 7 (85). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2006, p. 9.

12. PRANEVIČIENĖ, Birutė. *Teisėtų lūkesčių principo samprata ir teisėtų lūkesčių apsaugos modeliai Europos Sąjungos administracinėje erdvėje*. Jurisprudencija, 6 (96). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2007, p. 44
13. ROZENBERGIENĖ, Eugenija. *Probleminiai priežastinio ryšio nustatymo aspektai nagrinėjant eismo saugumo pažeidimų bylas*. Teisinė apžvalga, 1 (11).
14. ROZENTALIS, M. *Filosofijos žodynas*. Vilnius: Mintis, 1975.
15. ŽALNIERIŪNAS, Linas. *Adekvataus priežastinio ryšio teorija ir jos atribojimo nuo kaltės problema*. Jurisprudencija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2018.
16. ŽALNIERIŪNAS, Linas. *Priežastinio ryšio genėzė ir evoliucija filosofijos ir baudžiamosios teisės šaltiniuose*. Jurisprudencija 23 (2). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2016.

Specialioji literatūra

Anglų kalba

1. ALEXANDER, Aichele. *Causation to Culpability: Why Imputation Matters*. Iš *In Markus Stepanians and Benedikt Kahmen (eds.), Critical Essays on „Causation and Responsibility”*. Germany: De Gruyter, 2013.
2. COLVIN, Eric. *Causation in criminal law*. Law Review, 1 (2). Australia: Bond university, 1989, p. 269.
3. GLANVILLE, Williams. *Textbook of Criminal Law*. London: Stevens and sons, 1983.
4. HERZBERG, Frederik; WHACTER, Daniel. *Causality, Free Will and Divine Action*. Organon, 2019.
5. HULSWIT, Menno. *A short history of causation*. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. liepos 1 d.]. Prieiga per internetą: < <http://see.library.utoronto.ca/SEED/Vol4-3/Hulswit.htm> >
6. HUME, David. *Žmogaus proto tyrinėjimas*. Vilnius: Pradai, 1995.
7. KANTAS, Imanuelis. *Praktinio proto kritika*. Vilnius: Mintis, 1987.
8. KEILER, Johannes. *Actus reus and participation in Europe criminal law*. Cambridge: Intersentia, 2013.
9. LAW, Jonathan. *Oxford dictionary of law*. United Kingdom: Oxford University, 2015.
10. MOORE, J. G. *Criminal responsibility and causal determinism*. Jurisprudence review, Washington: University of New South Wales, 2016.
11. MIDISON, Brenda. *Teaching Causation in Criminal Law: Learning to Think Like Policy Analyst*. Legal Education Review, 2010.
12. PRADEL, Jean. *Lyginamoji baudžiamoji teisė*. Vilnius: Eugrimas, 2001.

13. RYU, K. Paul. *Causation in criminal law*. Law Review, 106 (6). Philadelphia: University of Pennsylvania, 1958.
14. STANNARD, E. John., Criminal Causation and the Careless Doctor. Law Review, (557), 1992. [interaktyvus: žiūrėta 2019 m. spalio 6 d.] Prieiga per internetą: <<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/modlr55&div=55&id=&page=>>>
15. ŠTRAUCHAS, Johanas. *Naujųjų amžių filosofijos istorija*. Vilnius: Amžius, 1996.
16. VIKOVIC, Igor. *Applying the equivalence theory in criminal law – some issues of interest*. [interaktyvus: žiūrėta 2019 m. liepos 25 d.]. Prieiga per internetą: <http://anali.ius.bg.ac.rs/Annals%202007/Annals%202007%20pg%20151-163.pdf>
17. WESSELS, Johannes. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Baudžiamoji veika ir jos struktūra*. Vilnius: Eugrimas, 2003.
18. WILSON, William. *Central Issues in Criminal Theory*. Oxford: Portland Oregon, 2002.

Teismų praktika

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, 2004 m. birželio 18 d. Teismų praktikos bylose dėl nusikalstamų veikų žmogaus gyvybei bylose apžvalga. Senato nutarimas Nr. 46.
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. kovo 8 d. nutartis priimta baudžiamojoje byloje *L. M. v M. O.* (bylos Nr. 2K-216/2005).
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. lapkričio 11 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje *D. R. v V. M., R. K., A. P., V. T.* (bylos Nr. 2K-397/2006).
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos, 2006 m. rugsėjo 19 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje *R. G. v M. J.* (bylos Nr. 2K-563/2006).
5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. gegužės 9 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje *E. S. v A. S.* (bylos Nr. 2K-423/2006).
6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. gegužės 9 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje *M. P., M. Z. v E. A., M. A.* (bylos Nr. 2K-423/2006).

7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. gegužės 15 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje *L. Š. v R. G.* (bylos Nr. 2K-273/2007).
8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos, 2008 m. balandžio 8 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje *A. K. J. B. v J. M.* (bylos Nr. 2K-191/2008).
9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. lapkričio 11 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje *A. B. ir Z. B. v S. K., A. A., V. A.* (bylos Nr. 2K-46-489/2008).
10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. liepos 13 d. nutartis priimta baudžiamojoje byloje *P. K., V. K., E. K. v R. K.* (bylos Nr. 2K-313/2008).
11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. kovo 24 d. Teismų praktikos kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimo (baudžiamojo kodekso 281 straipsnis) baudžiamosiose bylose apžvalga. 2009, Nr. 30.
12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. lapkričio 30 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje *O. G. v J. G.* (bylos Nr. 2K-394/2010).
13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2011 m. birželio 23 d. nutartis priimta baudžiamojoje byloje *M. B. v V. K.* (bylos Nr. 2K-P-47/2011).
14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. gruodžio 13 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje *M. D. v V. L.* (bylos Nr. 2K-597/2011).
15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. gegužės 15 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje *E. K. v R. S.* (bylos Nr. 2K-245/2012).
16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. sausio 22 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje *V. S. v E. J., R. J.* (bylos Nr. 2K-49/2013).
17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. sausio 12 d. nutartis priimta baudžiamojoje byloje *V. S. v A. L.* (bylos Nr. 2K-49/2013).
18. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos, 2014 m. spalio 28 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje *R. G. v V. P.* (bylos Nr. 2K-443/2014).

19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. gegužės 13 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje *I. J. v In. J.* (bylos Nr. 2K-236/2014).
20. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. sausio 27 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje *A. L. v V. B.* (bylos Nr. 2K-22-677/2015).
21. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinės teisėjų kolegijos 2016 m. lapkričio 3 d. *V. P. v K. K* nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-7-193-895/2016).
22. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos, 2017 m. gruodžio 19 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje *P. K. v J. M.* (bylos Nr. 2K-390-1073/2017).
23. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. vasario 6 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje *A. A. v S. K.* (bylos Nr. 2K-82-511/2016).
24. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. gegužės 15 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje *G. V., R. M. v A. V.* (bylos Nr. 2K-100-696/2016).
25. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. gruodžio 20 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje *V. B. v. M. G.* (bylos Nr. 2K-460-507/2016).
26. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2017 m. gegužės 18 d. nutartis priimta baudžiamojoje byloje *R. Š. v T. M., V. K.* (bylos Nr. 2K-126-693/2017).
27. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2017 m. spalio 3 d. nutartis priimta baudžiamojoje byloje *R. Ž. v L. V.* (bylos Nr. 2K-210-303/2017).
28. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. liepos 7 d. nutartis priimta baudžiamojoje byloje *P. M. v E. B.* (bylos Nr. 2K-204-895/2018).
29. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. vasario 26 d. nutartis priimtas baudžiamojoje byloje *A. V. v T. V.* (bylos Nr. 2K-26-648/2019).

30. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos, 2019 m. sausio 8 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje *V. V. v P. V.* (bylos Nr. 2K- 7-74-788/2019).
31. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. sausio 29 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje *O. G. v J. G.* (bylos Nr. 1A-49/2010).
32. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. balandžio 27 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje *R. L. v L. L.* (bylos Nr. 1A-305/2012).
33. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. kovo 28 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje *A. T., E. B., E. L. v. S. B. J. V.* (bylos Nr. 1A-262/2014).
34. Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų 2007 m. kovo 23 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje *R. D. v T. E.* (bylos Nr. 1A-70-322/2007).
35. Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. lapkričio 16 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje *D. B. v E. K.* (bylos Nr. 1A-163-354/2011).
36. Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų 2019 m. birželio 21 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje *A. B. v L. T.* (bylos Nr. 1A-432-579/2019).

Užsienių šalių teismų praktika

1. *People v Lewis* 57 Pac 470 (1899) (Cal SC).
2. *R v Smith* (1959) 2 QB 35, 43.
3. *R v Cato and others* (1976) 1 All ER 260.
4. *R v Malcherek and Steel* (1981) 2 ALL ER.
5. *R v. Pagett* (1983) 76 Cr App R. 279.

Kita literatūra

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjo Vytauto Piesliako atskiroji nuomonė dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų plenarinės sesijos 2009 m. spalio 20 d. nutarties, priimtos baudžiamojoje byloje *G. V. v L. E.* (bylos Nr. 2K-P-247/2009).

SANTRAUKA

Causal Relationship Problems in Case-Law

***

Priežastinis ryšys aiškinamas net tik teisės mokslo kontekste, tačiau ir kitose mokslo disciplinose, todėl, siekiant geriau suvokti šio reiškinio sampratą, šiame darbe gilinamasi ir kitų mokslo šakų priežastinio ryšio sampratos aiškinimą, taip atribojant ir išskiriant – baudžiamąją teisinę. Atlikus tyrimą prieitą prie išvados, kad priežastinis ryšys baudžiamojoje teisėje suprantamas kaip teisinis, socialinis, reiškinys, turintis ontologinių ir norminių aspektų, todėl jis negali būti tapatinamas nei su filosofijos, nei su gamtos mokslų priežastingumo sampratomis. Tai gerai iliustruoja aptarti teismų praktikos pavyzdžiai.

Lietuvos teismų praktikoje priežastinio ryšio nustatymui skirta metodika susideda iš dviejų etapų: 1) būtinos padarinių kilimo sąlygos nustatymo ir 2) priežastinio ryšio pobūdžio nustatymo. Šiame darbe atlikto tyrimo rezultatai rodo, kad priežastinio ryšio problemas teismų praktikoje didžiąja dalimi lemia esamos metodikos antrasis etapas, t. y. priežastinio ryšio pobūdžio nustatymas, kuris yra sprendžiamas, remiantis subjektyviais kriterijais, o tai yra nesuderinama su objektyviu priežastinio ryšio, kaip reiškinio, pobūdžiu. Be to, esamos metodikos problematiką pagrindžia ir tai, kad teismas teisingam priežastinio ryšio išsprendimui jos ne visuomet pakanka. Dažnai priežastinio ryšio nustatymui teismų praktikoje papildomai yra vadovujamasi ir kitomis priežastinio ryšio teorijomis: artimiausios priežasties teorija (lot. novus actus intraveniens), esminės ir veikiančios priežasties teorija (angl. operative and substantial cause), mirtino smūgio teorija, mirties dėl sužalojimų visumos teorija ir *de minimis* priežastinio ryšio taisykle, pagal kurią priežastinė sąlyga turi prisidėti daugiau nei minimaliai prie padarinių kilimo.

Reikšmingi žodžiai: *priežastinis ryšys baudžiamojoje teisėje, ekvivalentinė priežastinio ryšio teorija, adekvataus priežastinio ryšio teorija, artimiausios priežasties teorija, veikiančios ir esminės priežasties teorija, mirties nuo smūgio visumos teorija, mirtino smūgio teorija, de minimis taisyklė.*

SUMMARY

Causal Relationship Problems in Case-Law

***

Causation is interpreted in various scientific disciplines, including law. Therefore, in order to better understand the concept of this phenomenon, this study investigates causation in other disciplines as well, thus delimiting and distinguishing criminal law. It has been noticed that causation in the criminal law is understood to be legal and social phenomenon having ontological and normative aspects. Therefore, the concept of causation in criminal law cannot be identified with the philosophical or scientific interpretation of this phenomenon. This is well-illustrated with the help of specific case-law examples that are provided in this paper.

In Lithuanian case law, the methodology for establishing a causal link consists of two stages: (1) determining the necessary condition for the occurrence of effect and (2) determining the nature of the causal link. This study shows that the problems of causation in the case law (Lithuanian context) are largely determined by the second stage of the existing methodology, i.e. the determination of the nature of causation, which is decided on the basis of subjective criteria that is incompatible with the objective nature of causation as a phenomenon. Moreover, the problem with the existing methodology is also justified by the fact that it is often insufficient for the court to resolve the causal link correctly. Moreover, frequently, in case law the causation is established with the help of other causation theories: the *novus actus intraveniens*, the operative and substantial cause theory, the fatal blow theory, the theory of the totality of death from injuries, and the *de minimis* rule of causation, according to which the causal condition must contribute more than minimum to the effects.

Keywords: *causation in criminal law, theory of equivalent causation, theory of adequate causation, novus actus intraveniens theory, operative and substantial cause.*